

USİAD

Yıl: 11
Sayı: 43
Ekim-Aralık 2010

BİLDİREN

ULUSAL SANAYİCİ VE İŞ ADAMLARI DERNEĞİ'NİN YAYIN ORGANIDIR

2010 Türkiye'sinde Yaşanan Gelişmeler ve 2011'e Bakış

- **Krizden Çıkış ve İşsizimize İş için Yerli Malı Kullanalım!**
- **2010 Yılında Sanayi ve Teknolojimizdeki Gelişmeler ve Gelecek İçin Öneriler**

TC İSTANBUL KÜLTÜR ÜNİVERSİTESİ

www.iku.edu.tr

Sizi sadece bir mesleğe değil yaşama da hazırlıyoruz.

Fakülteler ve Bölümler

Fen-Edebiyat Fakültesi

Fizik
İngiliz Dili ve Edebiyatı
Matematik-Bilgisayar
Moleküler Biyoloji ve Genetik
Psikoloji
Türk Dili ve Edebiyatı

Hukuk Fakültesi

İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

İktisat
İşletme
Uluslararası İlişkiler

Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi

Bilgisayar Mühendisliği
Elektronik Mühendisliği
Endüstri Mühendisliği
İnşaat Mühendisliği
Mimarlık

Sanat ve Tasarım Fakültesi

İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı*
İletişim Sanatları
İletişim Tasarımı*
Sanat Yönetimi

(* Özel Yetenek

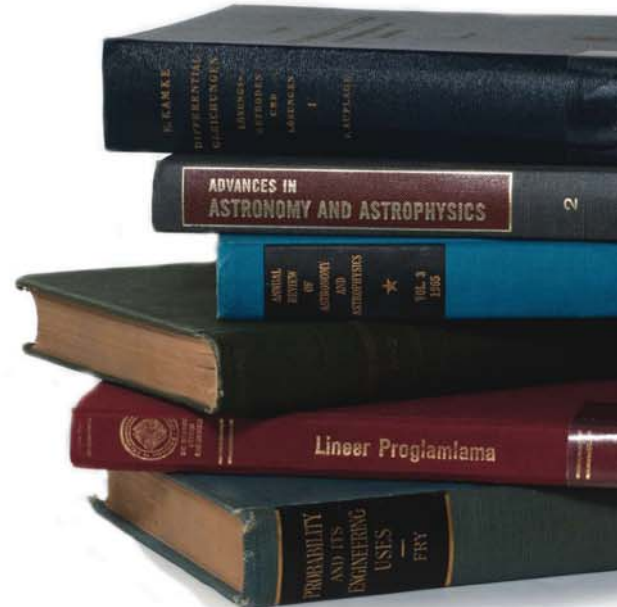
Meslek Yüksekokulları

İşletmecilik Meslek Yüksekokulu

Bankacılık ve Sigortacılık
Dış Ticaret
Pazarlama
Grafik Tasarımı
Halkla İlişkiler ve Tanıtım
İşletme Yönetimi
Muhasebe ve Vergi Uygulamaları
Ağırlama Hizmetleri
Lojistik

Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu

Bilgisayar Teknolojileri ve Programlama
Endüstriyel Elektronik
İklimlendirme ve Soğutma
Radyo-TV Yayıncılığı

ikü

Her türlü bilgi işlem projenize donanım, yazılım ve hizmetlerimiz hakkında bilgi almadan başlamayın!

hizmetlerimiz hakkında,
detaylı bilgi almak için, lütfen bizi arayınız...

0 216 577 69 21

www.vbt.com.tr

Qualified Partner

İSTANBUL Merkez Ofis
Eski Üsküdar Yolu Cad.
Bodur İş Merkezi No:8 Kat:3
D:11 34752 İçerenköy - İstanbul
Telefon +90 216 577 69 21 PBX
Faks +90 216 577 69 25

ANKARA Şube
Çetin Emeç Caddesi 6. Cadde 64/ 9
Öveçler Çankaya / Ankara
Telefon +90 312 472 12 52 - 53 PBX
Faks +90 312 472 12 54

ADANA Şube
Cemalpaşa Mah. Fuzuli Cad.
Galleria İş Merkezi No: 364
Seyhan / Adana
Telefon +90 322 454 12 95

KOCAELİ Şube
Kemal Nehrozoğlu Cad. GOSB Teknopark,
High-Tech Blok, Kat:1 No: B3 Gebze - Kocaeli
Telefon +90 262 678 89 96-97
Faks +90 262 678 89 96

Yıl: 11 Sayı: 43 ■ Ekim-Kasım-Aralık 2010
Dergimiz üç ayda bir yayımlanmaktadır
Yayın sürelili yayın
ULUSAL SANAYİCİ VE İŞ ADAMLARI
DERNEĞİ ADINA SAHİBİ:

Fevzi DURGUN

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Samim UYKUSEVEN

Genel Yayın Yönetmeni
Esin TAŞDEMİR

Editör

Şenol ÇARIK

Görsel Yönetmen
Okay LAFÇIOĞLU

Bildiren Yönetim Yeri:
USİAD Genel Merkez:

Keskin Kalem Sok. Esen Apt. No. 6/6
Esentepe- Şişli -İstanbul
Tel: (0 212) 217 36 48
Faks: (0 212) 217 36 50
e-posta: iletisim@usiad.net
bildirendergisi@usiad.net
www.usiad.net

Danışma Kurulu:

(Alfabetik Sırayla)
Prof. Dr. Alpaslan Işıklı
Yrd. Doç. Barış Doster
Prof. Dr. Emin Gürses
Prof. Dr. Eren Omay
Prof. Dr. Erol Manisalı
Prof. Dr. Gülten Kazgan
Prof. Dr. İ. Yaşar Hacısalihoğlu
Mete Akyol
Murteza Çelikel
Şefik Soyuyüce
Prof. Dr. Şükrü Sina Gürel

Prof. Dr. İ. Reşat Özkan
Dr. Necip Hablemitoğlu
Cevdet İnci

Onursal Başkan
Kemal Özden

USİAD Ankara Şube:
Atatürk Bulvarı No: 175/21 Bakanlıklar
Tel-Faks: (0 312) 419 44 79

USİAD Denizli Şube:
Saitak Cad. No: 29 K: 6
Tel-Faks: (0 258) 264 27 28

USİAD İzmir Girişim Kurulu:
5709 Sk. No: 37 Karabağlar
Tel ve Faks: (0 232) 253 10 08
e-posta: tbayir@as-el.com.tr

Ofset Hazırlık ve Baskı:
Dünya Yayıncılık A.Ş.
(0 212) 440 24 24

Dergimize gönderilecek yazılar e-posta ile
iki sayfayı geçmeyecek şekilde gönderilmelidir.
Yazılardan yazarlar, reklamlardan firmalar sorumludur.
Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

6

DOSYA

**İktisatçı Bartu Soral'dan
2010 Yorumu:
"Krizdeydik, Hala
Krizdeyiz!"**

20

DOSYA

PROF. DR. TAYFUN ÖZKAYA
TARIMSAL DESTEKLEMELER
NEREYE GİDİYOR-1

27

SÖYLEŞİ

ARAŞTIRMACI NECAT AŞKIN:
"TÜRKİYE DÜNYAYI
YETERİNCE TANIMİYOR"

23

HABER

**ENERJİ BAKANI
TANER YILDIZ:**
"ÖNÜMÜZDEKİ YIL GÜNEŞ
ENERJİSİ YATIRIMINA
BAŞLAYABİLİRİZ"

34

GÖRÜŞ

DOÇ. DR. KEREM KARABULUT
ERMENİSTAN SINIR KAPISINA
EKONOMİK BAKIŞ

10

DOSYA

"Geçiş" yılı 'bis': 2011

**GEÇİM VE
TUTUM**

TÜRKİYE EKONOMİSİ NEREYE GİDİYOR ?

24
DOSYA

Sanayi ve Teknoloji Politikaları Uzmanı Mahmut KİPER:
2010 Yılında Sanayi ve Teknolojimizdeki
Gelişmeler ve Gelecek İçin Öneriler

44
KUTLAMA

USİAD İzmir Temsilcisi
Tacettin BAYIR:
"Krizden Çıkış ve İşsizimize
İş için Yerli Malı Kullanalım!"

38

SÖYLEŞİ
SU POLİTİKALARI UZMANI
DURSUN YILDIZ
SU SAVAŞLARI ÇIKACAK MI?

42

AÇI-MEDYA
FERHAN ŞAYLIMAN
MUTLULUK OYUNU

49

GEZİ
BARIŞ DOSTER
KRİZDEN ÖNCE
BİR İSRAİL GEZİSİ

60

HABER
İHRACATÇI AÇIK KONUŞTU:
"KAR EDEMEZSEK TİCARİ
FAALİYETİMİZ UZUN SÜRMEZ!"

32
BİLGİLENDİRME

Mustafa Pamukoğlu'ndan
İş Adamına Tavsiyeler

48
TANITIM

Değişim Sanat
"Yaratıcı" Yetiştiriyor

*CUMHURİYET'İMİZİN NİCE
BİN YILLAR YAŞAMASI DİLEĞİYLE
EN BÜYÜK BAYRAMIMIZ
KUTLU OLSUN...*

*10 Kasım Atatürkü Anma Günü ve
Atatürk Haftası
ATAM SENİ SEVGİ, SAYGI VE
ÖZLEMLE ANTIYORUZ*

fevzi.durgun@usiad.net

Başkan'dan Sizlere

Sevgili dostlar,

Ülkemiz yakın geçmişte demokrasinin en temel aracı olan "oy kullanma" hakkını kullanarak bir tercih yaptı. Anayasa maddeleri ile ilgili bir referandumdan çıktı. Uzun bir dönem ülke gündemimizi işgal eden Anayasa değişiklikleri konusunda yapılan halk oylaması, sonucu itibarıyla herkesin ve her kesimin saygı duyması gereken bir sonuçtur. Ancak Referandum öncesindeki sürecin hem bilgilendirme süreci hem de özgür iradenin oluşması açısından tüm kişi kurum ve kuruluşların tatmin olduğu bir süreç olduğunu söylemek zordur.

Ülkemizde seçim ve referandumların özgürce yapılabilmesi, demokrasimizin yerleşmesi ve siyasi ve ekonomik istikrarın sağlanması açısından büyük önem taşımaktadır. Seçimler özgür iradenin yansıtıldığı araçlardır. Bu seçimlerin ülkemizde hiçbir vesayetin oluşmasına izin vermeyecek sonuçlar yaratmasını diliyorum. Siyasi ve ekonomik istikrara olan ihtiyacımız açısından bu duyarlılık ülkemizde tüm kişi, kurum ve kesimler tarafından taşınmalıdır. Taşınması gereken bu sorumluluk ekonomimizin kırılabilirliği nedeniyle daha da önemli hale gelmektedir. Bu nedenle Anayasa değişikliklerinin hem ülke içindeki güven ve istikrarın sağlanması hem de ulusal çıkarlarımızın korunması açılarından çok dikkatle uygulanması gerekmektedir.

Derneğimizin bugüne değin birçok sektörel alanda yayınladığı ve büyük ilgi gören raporlarına "USİAD Ekonomi Raporu" ile devam ediyoruz. Bu raporu kısa süre içinde yayınlayacağız. Bunun yanı sıra daha güncel konular üzerinde hazırladığımız Sektör Broşürlerimizin ikincisi de "Sanayi Atıkları" konusunda hazırlanmaktadır.

Ülkemizdeki her konunun değerlendirilmesinde bilgi ve araştırmaya dayalı bir altyapının bulunması gereğine inandığımız için bu Sektörel Rapor ve Broşür çalışmalarımızı kesintisiz bir şekilde sürdürmeye kararlıyız.

2010 yılında ekonomimizin yapısal sorunlarının çözümü için yeterli ilerleme sağlanamamıştır. Uluslararası sermayenin çok rahat hareket edebildiği ülkemizde birçok stratejik alandaki denetim ve hakimiyetimizin ortadan kalkma riski bulunmaktadır.

Ülkemizin bilim ve teknoloji politikaları temelinde bir sanayileşme atığına olan ihtiyacı devam etmektedir. Bu atığın gerçekleşmesi için gerekli altyapının sağlanması büyük önem taşır. Bu kapsamda enerjinin güvenilir ve ucuz olması, vergi yükünün hafifletilmesi, teşviklerin artırılması ile siyasi ve ekonomik istikrarın sürdürülebilir olması gerekmektedir.

Ayrıca Kıbrıs konusunda son gelişmelerden sonra, eskiden beri süre gelen ve artık değişmez olduğu sanılan düşüncelerin ve kavramların yavaş yavaş değişmeye başladığının işaretleri gelmektedir. Türkiye'nin bölgesindeki politik, ekonomik ve askeri gücü, dünya klasmanında ilk 20 içinde yer alması artık yeni değişimleri de beraberinde getirmesini kaçınılmaz kıldı. Kıbrıs'taki gelişmeleri bir sonraki sayımızda genişleterek dergimizin sayfalarına taşıyacağız.

Toplumsal barışın ve siyasi istikrarın ekonominin dengeleri üzerindeki etkisi büyüktür. Bu kapsamda toplumun vicdanını yaralayan ve uygulamaları nedeniyle birçok kesimin eleştirilerine konu olan dava süreçlerinin artık daha fazla uzamaması gereklidir. 2010 yılı sonuna kadar uzun süren tutukluluk hallerinin sona ermesi, 2011 yılı içerisinde de bu davaların sonuçlanması toplum vicdanının rahatlamasını sağlayacaktır.

29 Ekim'de en büyük bayramımızı kutladık ve Türkiye Cumhuriyeti'ni kuranlara binlerce kez minnet duyduk. Bu 10 Kasım'da da büyük önderimiz Atatürk'ü bir başka inançla andık. Bir kez daha onun manevi mirası olan bilim ve akıl yolunda ilerleyeceğimizi belirttik. Cumhuriyetimizi korumak ve çağdaş uygarlık seviyesinin de üzerine çıkartmak için bir kez daha söz verdik. Sözümüzün daima arkasında olacağız...

Saygılarımla,

Fevzi Durgun

İktisatçı Bartu Soral'dan 2010 Yorumu:

“Krizdeydik, Hala Krizdeyiz!”

Söyleşi: **Şenol ÇARIK**

Ekim ayı sonu itibarıyla 2010 yılını nasıl değerlendiriyorsunuz?

2010 yılı ilk yarıyılında açıklanan rakamlara göre Türkiye %11 büyüdü. 2009 yılının ilk yarıyılında da aynı oranlarda küçülme vardı. Bu yüksek büyümeye rakamında baz etkisi var. Yani bir önceki yıla göre ölçüm yapıldığı için böyle bir sonuç yaşandı. Gerçek durumu görmek için 2010 yılı son çeyreğine bakmamız lazım. Ayrıca, duruma bir de 1998 sabit fiyatları ile bakalım. 2008'in ilk yarısı 50 milyar TL milli gelir var. 2009'un ilk yarısı bu rakam 44 milyar TL'ye gerilemiş, 2010 yılının ilk yarısında ise 49 milyar TL'ye çıkmış. Yani hala 2008 yakalanabilmiş değil. Kişi başı milli gelir hesaplamasında ise durum daha sıkıntı verici, zira nüfus her yıl yaklaşık 1 milyon kişi artıyor. İki yılda milli gelirden pay alacak iki milyon kişi daha eklenmiş oluyor. Basit hesapla kişi başı milli gelirden 2008'in oldukça gerisindeyiz. Ama bu basit hesap; yani gelir dağılımının tam eşit olduğu durum

için konuşulabilir. Aslında kişi başı milli gelir açıklamak tam bir aldatmaca. Biri açıklık yoksulluk içinde yaşıyor, diğeri sefa içinde. Sonra tutup kişi başı milli gelir şu kadar oldu diyoruz. Hele bizim ülkemiz gibi nüfusun önemli kısmının açıklık, yoksulluk içinde yaşadığı veya çok sınırlı gelirle geçinmek zorunda kaldığı ülkelerde bu hesap tam bir aldatmacadır. Neyse tekrar dönelim sorunuza; 2010 ilk yarısında oluşan bu büyümede baz etkisi olduğunu söyledik. Başka konular da var. Mesela bakın milli gelir ve harcamalar %11 artmış, gelirden alınan vergiler de keza aynı oranda artmış. Buna karşılık KDV artışı %28, ÖTV artışı %31. Ne demek bu; ithalat patlaması ile büyüyoruz demek. Sıcak para girişi sonucu oluşan düşük kurun azdırdığı bir ithalat ve iç tüketim var. Türkiye'de üretmiyoruz ama ithal ediyoruz. Bunu başka bir örnekle destekleyelim; 2010 büyüme rakamlarını sektörel bazda incelediğimizde en yüksek büyüme rakamı inşaatla yani %22 büyümüş inşaat

2010 yılı biterken Türk ekonomisinin içinde bulunduğu durumu kalkınma ekonomisi alanında uzman olan bir iktisatçıyla Bartu Soral'la konuştuk. Sohbetimizde sık sık Türkiye'deki sıcak para girişi ve bunun tetiklediği ithalat patlamasına değinen Soral, büyüme rakamları üzerine konuşurken de bütün ekonomistlere bir teklifte bulundu: “Artık bir ülkenin büyümesi sadece GSMH'de büyüme midir! Kalkınması mı ölçülmelidir? Bana göre ekonomistler GSMH üzerinden konuşmayı bir kenara bırakmalıdır!”

at sektörü. Bunu %15 ile imalat sanayi izliyor. Buna karşılık inşaat sektöründe istihdam artışı %10, imalat sanayinde ise %11. Ticarete büyüme ise %14, istihdam artışı ise %1,5. Finans sektöründe büyüme %9, istihdam ise %5 küçülmüş. Bu örneklerden de çok açık görülüyor büyümenin nereye dayandığı.

Oysa işsizlik rakamlarının gerilediği açıklanıyor. Böyle bir durum yok mu?

Bugün işsizliğin son verilerde yüzde 10,5 seviyesine gerilemesi tarımdaki işsizliğin azalmasıyla açıklanabiliyor. İş bulan sayısı yaklaşık 2 milyon 300 bin kişi. Bunun 1 milyon 600 bini tarımdan. Yani toplam istihdam artışının %67'si tarımdan geliyor. Tarımda ciddi bir büyüme yokken bu kadar derin bir istihdam artışı nereden geldi? Hayvancılığa bakıyorsunuz eti ithal eder durumdayız, pamuğa bakıyoruz yine aynı. 2007 yılında pamuk politikamız yanlış, sonunda ithal eder duruma geleceğiz demiştik ve geldik. ABD ve AB'nin pamuğa sübvansiyonu çok yüksekken biz üreticimizi tamamen korumasız bırakıyoruz ve ona "üretme" diyoruz. O da üretmiyor. Üreticiye destek verince ülkeye ucuz pamuk girdi ve ithal eder duruma geldik. Tarımda böylesine ciddi bir oranda ithalatla karşı karşıyayken tarım işçilerinin sayısının bu kadar yükselmesi sadece mevsimsel olarak açıklanabilir mi! Bana göre zor, tabi bunu ilerleyen dönemde göreceğiz. Zaten mevsim etkisi geçince turizm ve tarımdaki işsizlik artacaktır. Ancak ben tarımda bu kadar büyük bir istihdam artışı var mı bunu sorguluyorum. İkinci olarak şunu belirtmek istiyorum. Toplam istihdam artışının yüzde 67'si tarımdan geldi, bu yüzde 67'lik oranın yüzde 66'sı kayıt dışı. Yani istihdam artıyor, işsizlik düşüyor ancak işgücü kayıt dışına kayıyor. Sonuç olarak hiçbir sigortası ve sosyal güvencesi olmayan ama iş sahibi insanlar yaratıyoruz. Bu çok tehlikeli bir durum. Demek ki biz işçi ücretlerini baskılayarak ve vergilerden kaçırarak yurt dışıyla rekabet edebilir durumdayız. Bu bize iki şeyi sorguluyor. Birincisi tarım ve diğer bütün sanayide yeni teknoloji geliştirmiyoruz. Rekabeti teknoloji üzerine yapamıyoruz, verimli üretmiyoruz, ikincisi ise tarımda destekleme politikaları çok yanlış, çiftçiyi üretime değil

yatmaya teşvik ediyor.

Vergi oranlarının yüksekliği bu sonucu doğurmuyor mu?

Elbette. Siz istihdam üzerindeki vergileri yüksek tutarsanız kayıt dışına kaçma eğilimi görülecektir. Yapılması gereken şey istihdam üzerinden alınan vergilerin düşürülmesi ve yaygınlaştırılmasıdır. Kayıt dışını kayıt altına almanın yöntemi de sadece 'cezalandırma' olmamalıdır. Korkuyla, baskıyla kaçakçılığa engel olmak yerine makro ekonomik politikalarla kayıtlı ekonomiyi teşvik etmek gerekiyor.

"İthalat Sıcak Parayla Pompalanıyor"

Büyümeye dönecek olursak yeniden, büyüme nereden geliyor?

Sıcak parayla birlikte pompalanan bir ithalat var. Türkiye üretmeye mi başladı, hayır! Ben daha önceki açıklamalarımda 'bitmeyen ekonomik kriz' derken bundan bahsetmişim. Krizden çıktık deniyor ama rakamlara baktığımızda tekrar eski düzene dönüldüğü görülüyor. Örneğin gelin dış ticarete bakalım; 2008 yılı temmuz ayı itibari ile dış ticaret açığı 45 milyar dolar, cari açık 37 milyar dolar. 2009 yılı aynı dönem için bu rakamlar sırasıyla 18 milyar ve 8 milyar dolar. 2010 yılı Temmuz ayı itibari ile ise dış ticaret açığı tekrar yükselişe geçmiş ve 35 milyar dolar olmuş. Cari açık ise 24 milyar dolar. Şimdi söyleyin bakalım biz krizden çıkmış mıyız, yoksa bitmeyen bir krizde miyiz? Bakın hükümetin hazırladığı 'Orta Vadeli Program'a göre

2010'da cari açığın 18 milyar dolar olması hedeflenmiş. Hâlbuki 2010 Temmuz ayı sonunda bu rakam 24 milyar dolar. Sene sonunda 40 milyar bulur. Biraz önce bahsettim, büyüme ithalata bağlı diye. Dış ticaret açığı büyüdü ne demek? İthalat patladı demek; yurt dışından aldığınla yurt dışına sattığın arasındaki fark yükseliyor demek. Türkiye'de üretmiyorsun demek. Peki, bu Türk halkının refahına bir fayda sağlıyor mu? İşsizlik ortada, 16-24 yaş arası gençlerde işsizlik %20. Gelir dağılımında uçurum var, Türkiye'de nüfusun ilk yüzde 20'siyle en alttaki yüzde 20'si arasında TÜİK rakamlarına göre yedi kat fark var. Nüfusun yüzde 5'lik kesimini ele alırsak ki banka mevduatlarının yüzde 70'e yakını 10 bin hesaba ait. Bu 10 bin hesap aslında 4 bin aile demek. Yani yüzde 5 ile geri kalan kesim arasındaki uçurumun boyutlarını siz düşünün. Türkiye'nin büyümesinden pay alan bu yüzde 5'lik kesim. Çiftçimizin, köylünün yaşam standartlarına bakın ne doğru düzgün bir eğitim ne doğru düzgün bir sağlık hizmeti var. Hoş sanki şehir varoşlarında yaşayanlar için durum farklı mı? Gelişmiş ülkelerin çiftçisi yurt dışında tatilini geçirebiliyor ama. Biraz önce de söyledim, kalkınmayı gelişmeyi tartışmamız lazım, salt büyüme rakamları hiçbir şey ifade etmiyor.

"Sadece GSMH Üzerinden Konuşmayı Bırakalım"

Bunu biraz açabilir misiniz?

Fransa Cumhurbaşkanı da bu konuyu gündeme getirdi; bir ülkenin büyü-

yümesi sadece GSMH’da büyüme midir? Kalkınması mı ölçülmelidir? Bana göre ülkeler GSMH üzerinden konuşmayı bırakmalıdır. Ülkelerin kalkınma hızları; eğitim ve sağlık sistemindeki kalite ve ulaşılabilirlik, genel toplum refahı, çocuk ölüm oranları, iletişimin yaygınlığı ve ücreti, şehirlerdeki yaşamın rahatlığı, trafik vs. gibi verilerle ölçülmelidir. Yoksa Türkiye % 10 büyüdü dedüğümüzde bu rakam Türk halkının topyekun yaşam kalitesinde bir artışa karşılık geliyor mu?. Bunu ölçmeliyiz ve bunu tartışmalıyız. Bunu tartışsak gelir dağılımındaki adaleti tartışırız, eğitim sistemindeki kaliteyi tartışırız ve daha sağlıklı bir sonuç ortaya çıkar. Yoksa GSMH üzerinde bir hesaba gitmek doğru sonuçlar vermiyor. GSMH’niz büyümüş ama dış ticaret açığınızı da büyümüş, dış borcunuz artmış, gelir dağılımınız bozulmuş, işsizliğiniz devam ediyor. Yani siz şimdi GSMH’yi çarptım, böldüm % 10 büyüdüm dediğinizde bu ne ifade ediyor? Bakın mesela %10 büyümenin yaşandığı dönemde sanayi sektöründe işçi ücretleri %10 düşmüş, bir de %10 enflasyondan ötürü doğan kaybı koy, bu yaklaşık %20 oranında bir yoksullaşma demek.

**“Hep Krizdeydik,
Hala Krizdeyiz!”**

Bu tablo içerisinde sanayimiz ne durumda, sanayi üretimi yapabiliyor muyuz?

Şimdi bizim sanayi üretiminde kapasite kullanım oranları ortalama %85’lerde seyrediyor. Bu oran 2009 yılında %60’a düştü. Bu Ağustos ayında ise %73 oldu. Bir diğer veri ise mevsim ve takvim etkilerinden arındırılmış sanayi üretim endeksi. 2005=100 olarak bakılan bu endeks kriz öncesi 120 idi, krizde 96’ya geriledi. Bu yıl Temmuz ayında ise 114’e çıktı. Yani bu endekste de 2008’in gerisindeyiz. Ancak bakacağımız temel konu bu değil; bizim ne yazık ki ileri teknoloji üretebilen bir sanayicimiz yok. Sanayimiz de yüksek teknoloji üretebilecek ürünlere giremiyor. Bizim sanayi daha çok ithalata dayalı bir montaj sanayii görüntüsü veriyor. İleri teknoloji gerektiren sektörlerde uzmanlaşmıyoruz. Yüksek ve orta düzey teknoloji gerektiren ürünlerde net dış ticaret açığı veriyoruz. El

emeği gerektiren ürünlerde ise net dış ticaret fazlası veriyoruz. Yani tarım gibi, tekstil gibi insan gücüne dayalı ürünlerde net dış ticaret fazlamız var. Dış ticaret açığı verdiğimiz bir başka konu da enerji. Maalesef enerji yoksunuyuz. Mesela suyu, rüzgar ve güneş enerjisini daha iyi değerlendirebiliriz. Hollanda bu konuda iyi bir örnektir. Rüzgardan enerji üretimi açısından çok başarılı uygulamaları var. Türkiye niye bunlara ağırlık vermiyor da bu kadar dış ticaret açığı veriyor. En fazla dış ticaret açığı verdiğimiz alan petrol ve petro-

kimya ürünleri. Doğalgazı da buna dahil ediyorum. Türkiye bu yapısal sorunları çözmeden krizden çıkamaz. Hep krizdeydik. Hala da krizdeyiz.

Sanayi demişken Türkiye’de milli bir burjuvazi, milli bir sanayi var mı sizce?

Tabi Türkiye’de milli bir burjuvazi var. Yerli üretici de var. Konuşmamız gereken önemli bir konu Türkiye’deki sermaye yetersizliği. Türk sermayesi daha çok genç. Koç’la Sabancı en büyüğü ama seksen yıllık. Bunların rekabet halinde olacağı sermayeler 300-400 yıllık bir Batı Avrupa sermayesi. Sermaye birikimleri çok daha fazla ve büyük. Bu açıdan baktığımızda istihdam sorununu çözmemiz sadece özel sektörden beklenecek bir şey de değil.

Mutlaka devletin bütün ülke genelinde teknolojiye önem veren büyük yatırımlara girişmesi gerekiyor. Ben bunu çok önemsiyorum. Kamuyla özel sektörün ortak olduğu şirketler kurmak zorundayız. Bu sermaye birlikteliğiyle hem istihdam sorununu çözebilir, hem de yüksek teknolojiye dayalı ölçek ekonomisinde üretim yapan işletmelerle sahip olabiliriz. Ancak böyle işletmelerle küresel rekabete girebiliriz.

Para politikasına değinelim isterseniz biraz da. Türkiye’nin bir para politikası var mı?

Var, evet! O da sıcak parayla büyümeyi sağlayıp, bir refah ortamı yaratarak seçimleri kazanmak. Yani bizim para politikamız seçim kazanma açısından işleyen politika. ABD başta olmak üzere dünyada likidite çok arttı. Çünkü krizden çıkabilmek için para pompalıyorlar. AB ülkelerinin özellikle gelişmiş olanlarının da durumu bu. Yunanistan’ı kurtarma ihtiyaçları da var bütün piyasalara ‘zincir efekti’ yapmasın diye. Şimdi para bu bollukta gidecek adres arıyor. Bunun küçük bir kısmı geliyor Türkiye’ye. Dünyadaki gezen para için ciddi bir miktar değil bu. Sayın Ali Babacan şöyle dedi: “Brezilya her giren sıcak paradan, her işlemde yüzde 2 vergi alıyordu, durduramadı yüzde 4 alıyor, gene durduramadı yüzde 6’ya çıkarmayı tartışıyor. Görüyorsunuz bir faydası olmadı.” Valla ben de diyorum ki siz de uygulayın yüzde 6 biraz vergi geliri elde edelim. Fena mı olur. Eğer yüzde 6’yla durduramıyorsak yüzde 10’la durdururuz. Başka türlü vergileri de ekleriz bunlara.

“Sıcak Para Spekülatif Ortamı Tercih Ediyor”

Nerelere gidiyor bu sıcak para?

Bu uluslararası sermaye, gelişmekte olan bütün ülkelere gidiyor yani daha spekülatif işlemlerden para kazanabileceği ülkelere gidiyor. Tabi enflasyon ve faiz oranı belli olan İngiltere ve Almanya gibi ülkelere gitmiyor. Bizim gibi spekülatif bir ortama sahip gelişmekte olan ülkeleri tercih ediyor. Diyelim ki Türkiye’ye dolar getirdiniz. 1,50 TL’den bozdurdunuz, bir sene faize koydunuz, % 8 faiz aldınız. Devamlı para girişi olup dolar yükseleceği

yerde düştüğü için (1,40 civarına geldiği için) bir de kur farkından kar ediyorsunuz. Çok güzel bir kar. Para sadece Türkiye'ye gelmiyor. Brezilya'ya da, Çin'e de, Tayvan'a da gidiyor. Yani birçok ülkeye gidiyor. Türkiye'nin kontrol etmesi gereken şey Türk Lirası'nın değeri.

Şu anda Türk Lirası çok değerli.

Evet, hesaplamalara göre TL şu anda yüzde 30-35 oranında kıymetli. Dünyada bütün merkez bankaları ve hükümetler kendi paralarının değerini düşürürken, kalkınmış ülkeler birbirlerine paranızın değerini düşürmeyin diye çağrılarda bulunurken ve TL'nin değeri böylesine yüksekken yöneticilerimizin "ben kurun bu seyrinden memnunum" demeleri aslında "Türkiye'nin bu kadar ithalat yapmasından memnunuz!" demeleriyle aynıdır. Çünkü TL olması gereken yerde değil suni bir yeredir. Bunlar hep tartışılması gereken ve 2010'da Türkiye ne durumda diye sorduğumuzda cevaplanması gereken konular.

'Türkiye Avrupa'nın Çin'i oluyor' şeklinde açıklamalar yapılıyor son dönemde. Oluyor isek hangi açıdan acaba?

Bence bunu açıklama sahiplerine sormamız gerekir. Aslında ilk olarak Çin nedir ona bakmak gerekmektedir. Çin çok sıkı para politikaları uygulayan, kapitalizmin değişik bir boyutunu kendi ülkesinde deneyen ve başarılı olan, yaklaşık 15 yıldır ortalama % 10 büyüyen bir üretim merkezi. Acaba Türkiye bir üretim merkezi mi ki Türkiye Çin oluyor. Acaba Türkiye kendi politikalarını üreten, kendi ekonomik politikalarına bağlı, sıkı ekonomi politikaları uygulayan bir ülke mi ki Türkiye Avrupa'nın Çin'i oluyor. Bunun bana göre gerçekçilikle pek de alakası yok.

Çin demişken G-20'de bir Çin-Almanya yakınlaşmasından söz ediliyor? Var mı böyle bir şey?

Dış ilişkilerde ebedi dostluk da düşmanlık da olmaz. Çin ile Almanya bugün bir konuda anlaşılır, yarın anlaşmazlar. Her ülke kendi çıkarını düşünür. Bakın aslında bu küreselleşmecilere de bir yanittir. Ulus dev-

let bitmez. Ulus devletin çıkarı bitmez. Çünkü her ülke ötekine kazık atmak ister. Kapitalist dünyanın sistemi böyle işler. Onun için de sınırları kalkmış, tek bir dünya lafları ütopyadır. Yine aynı mantıkla, çıkar elde etmek için bazı ülkeler tarafından söylenen bir söylemdir.

2010 yılına ilişkin değerlendirmelerinizi aldık peki 2011 yılı için öngörüleriniz neler. Kısa vadede çözümler var mı?

Bir kere sorunları kısa vadede çözemeyiz. Önce insan sermayesine ciddi yatırım yapılması gerekiyor. Bu uzun vadede meyvesini verir. Bu eğitim sistemimizle, bugünkü yapıyla Türkiye ileri gitmez, geri gider. Yeni bir ekonomik modele, kalkınma programına ihtiyaç var. Onu daha uzun olarak başka bir röpörtajda konuşuruz. 2011'de dış ticaret açığı büyümeye devam eder, rekor kırılır. Doğal olarak dış borcumuzda artar. Büyüme oranı düşük olur, rakam tahmini için erken. İşsizlik rakamlarında herhangi bir düzelme olmaz. Bütçe açığı düşük olur. Sıcak para akışı devam eder. Dolar fiyatında düşüş sürpriz olmaz, bugünkü değer de altına iner dolar fiyatı. Borsa ve altın genel eğilimde yükselir. Toparlanma hızına göre dün-

ya piyasalarında likidite kısılmaya başlayabilir; bunun 2012'de gerçekleşeceğini bekleyebiliriz. Buna paralel olarak sıcak para girişi yavaşlarsa borsa düşer. Yani 2011 yılı da 2010 gibi olur. ■

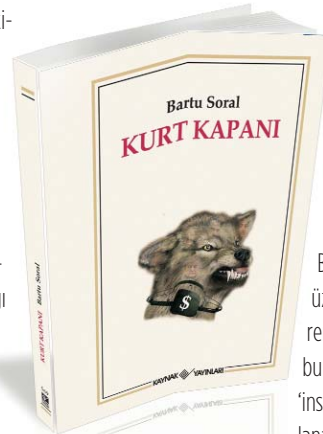
Bartu SORAL Kimdir?

1970'de Ankara'da doğdu. Kanada Saint Mary's Üniversitesi İşletme Fakültesi'nde lisans eğitimini tamamlayan Soral, Kanada Dalhousie Üniversitesi Ekonomi Bölümü'nde Kalkınma Ekonomisi üzerine yaptığı yüksek lisans eğitimi sırasında "Kanada Milenyum Bursu"nu kazandı. Kalkınma ekonomisi alanında uzman olan Soral'ın, yolsuzluk ekonomisine bir örnek olarak yazdığı; "Banking Crises and Bankruptcy for Profit in Turkey" isimli İngilizce kitabı, Alman Verlag Dr. Mueller Yayınevi tarafından 2008 yılında basılmış ve başta AB ülkeleri ve Amerika olmak üzere dünyanın birçok ülkesinde satış sunulmuştur. Soral'ın yine Kaynak Yayınları tarafından yayımlanan "Türkiye'de Bitmeyen Ekonomik Kriz" ve "Kurt Kapanı" adlı iki kitabı daha bulunmaktadır. İş yaşamına özel sektörde başlayan ve 2003 yılında BM Kalkınma Programı (UNDP)'na katılan Soral, 2004'te BM İstanbul Ofisi Direktörlüğü, 2005'te ise UNDP Program Müdürlüğü yaptı. BM'deki görevleri sırasında Türk ekonomisinin kalkınması yönünde çalışmalarında bulunan Soral, 2008 yılında Güney Doğu Anadolu Bölgesi'nde uygulanacak bir kırsal kalkınma projesinin amaç dışı kullanım girişimlerine tepki gösterip görevinden ayrıldı. Şu anda serbest danışmanlık hizmeti veriyor.

Bartu Soral'dan Yeni Kitap: "Kurt Kapanı" 37 Milyon Dolarlık Gerçek Bir Hikaye!

İktisatçı Bartu Soral'ın üçüncü kitabı olan "Kurt Kapanı" Ekim ayında Kaynak Yayınları tarafından yayınlandı. Soral, bu kitabında Demokrasî ve insan hakları maskesi altında Diyarbakır'da kullanılacak 37 milyon dolarlık Birleşmiş Milletler kredisinde yaşanan olayları belgeleriy-le ortaya koyuyor. Olayın yaşandığı 2008 yılında Birleşmiş Milletler Yetkilisi olan Soral'ın kitabının hikayesi özetle şöyle:

"Hükümet, Birleşmiş Milletler'den Diyarbakır, Siirt, Batman illerinde kırsal kalkınma projesi için 37 milyon dolar borç alır. Bu fon önce AKP'li Tarım Bakanı Mehdi Eker ve ardından Diyarbakır Belediye Başkanı Osman Baydemir ekibini harekete geçirir. Diyarbakır'da dağıtılacak karşılıksız 10 milyon dolarlık hibe ve çeşitli ihaleleri kapsayan 37 milyon dolarlık projenin kullanımı için bü-

rokratlara baskılar artar; onlar direnir. Bunun üzerine çeşitli senaryolar, yıldırma ve bertaraf etme politikaları ortaya konur. Paranın amaç dışı kullanımı için ortaya konacak senaryoların kılıfını 'demokrasî', 'insan hakları', 'eşitlik' gibi evrensel değerler oluşturur. Başta Birleşmiş Milletler yetkilisi olmak üzere kimi bürokratlar bu tertiplere direndikçe olaylar tırmanır..." Kimler yok ki bu tertibin içinde. Adında 'demokrasî' ve 'insan hakları' gibi evrensel değerleri kullanan sivil toplum örgütleri, etnik kimliği kullanarak çıkar elde etmeyi düşünen fırsatçılar ve daha nice... Okuyan herkesin kendini sorgulama gereği hissedeceğini tahmin ettiğimiz, belgeli ve öğretici bir kitap Kurt Kapanı.

Yazar: Bartu Soral
Kaynak Yayınları Ekim-2010

“Geçiş” yılı ‘bis’! 2011

Nazım GÜVENÇ
Gazeteci /Yazar

2010 yılının son çeyreği içindeyiz. Ekonominin hem bir yılının bilançosunu çıkartmak, hem de 2011’de nasıl, ne yönde, ne hızla seyredeceğini tahmin etmek ödevi önümüzde duruyor. Ağırlıklı olarak Türkiye ekonomisine eğilecek olsak da dünya ekonomisinin hal ve gidişini de hesaba katmak durumundayız. Çünkü küresel ekonomi ortamı da Türkiye için belirleyici bir etken.

Öncelikle kısaca şu saptamaları yapabiliriz:

2008 Eylül’ünde ABD’de finansal düzlemlerde patlak veren ve hızla hem derece derece küreselleşen, hem de reel ekonomi düzlemine yayılarak derinleşen ve 1929 Büyük Krizi ayarında unvanını alan kriz halen sürüyor. 2010 yılının küresel ölçekte toparlanma ve yeniden yapılanma yılı olması umulmuştu ancak şu ana kadar bu yönde ciddi bir adım atılabilmiş değil. 2010 bu anlamda havanda su dövmeyle geçti. 2011 bu konuda ikinci, belki de “son şans” olacak. 2012’de büyük olasılıkla “yeni” bir dünya ve Türkiye gerçekliğinin çok daha net olarak şekillendiği bir yıl yaşanacak. Bu “yeni gerçeklik” ne olacak, neye benzecek, nasıl şekillenecek işte o, büyük ölçüde 2011’de olacak (veya olmayacak) olanlara bağlı.

Çok kısaca fakat belli başlı hatlarıyla ilkin büyük resmi çizelim, sonra Türkiye’nin durumuna bakalım. Üç, dört sayfaya sığdıramayacağımız için nedenlerden ziyade sonuçlar üzerinde duracağız.

Dünyanın ekonomik eksenini değiştirdi

21. yüzyıl -yalnızca takvimde girmiş olduğumuz bir zamana denk geldi diye de-

ğil- gerçekten “yeni bir yüzyıl”, “yeni bir çağ” olarak önümüzde yükseliyor. Şu anlamda: Dünya değişiyor ve dönüşüyor. Bu değişim ve dönüşüm sürecini daha önce de birkaç kez yaşamıştık. Sonuncusunu ve bitmekte olanı anımsatalım: “Akdeniz Dünyası” yerini “Atlantik Dünyası”na bırakmıştı. Avrupa’nın “büyük devletleri” İngiltere, Almanya, Fransa (18. ve 19. yüzyıllarda) sahip oldukları ekonomik üstünlüğü yitirince siyasal düzlemde de zemin ve yükseklik kaybına uğradılar; “Yeni Dünya” düzeninde ABD en öne geçti. İşte şimdilerde, artık çıplak gözle görülür bir şekilde bunun sonuna geldiğimiz; ABD’nin ve onunla birlikte Avrupalı eski büyüklerin ve Japonya’nın yani kıdemli kapitalist veya bir başka deyişle piyasa ekonomisine dayalı bir üretim tarzına geçmekte tarihsel olarak ön almış ülkelerin geçen zamanla hız yitirmiş olmasının, görece hantallaşmanın yol açtığı bir zemin kaybına uğradıkları bir süreçte yeni bir aşamaya

erişmiş bulunuyoruz.

Bu süreçte çağ ve dünya değişimini asıl gündeme getiren etkin gelişme ise, esas olarak, 1980’lerden itibaren dünyada piyasa ekonomisine dayalı yeni, taze, diri, dinamik güçlerin sahne almalarıdır. O kadar ki, kıdemli kapitalist ülkeler (ABD, Kanada, İngiltere, Fransa, Almanya, İtalya ve Japonya) yine bir dolar krizi nedeniyle ve aralarında eşgüdümü sağlamak üzere 1976’dan itibaren G-7 etiketiyle gruplanmışlardı. 1999 yılında ise bu kez G-20 adıyla (ABD, Almanya, Arjantin, Avustralya, Birleşik Krallık, Brezilya, Çin, Endonezya, Fransa, Güney Afrika, Güney Kore, İtalya, Hindistan, Japonya, Kanada, Meksika, Rusya, Suudi Arabistan ve Türkiye ile Avrupa Birliği Komisyonundan oluşan) yeni bir grup oluşturmak gereği duyuldu. 2008 Krizi’nin ardından ise G-20 daha bir öne çıktı ve devlet başkanları veya başbakanlar düzeyinde her yıl zirve toplantısı, yılda iki kez de maliye bakanları toplantısı dü-

zenlenen bir küresel ekonomi görüşme ve işbirliği organı statüsü kazandı.

Aslında daha yakından bakınca fiili durum G-2 şeklinde öne çıkıyor: ABD ve Çin. Yani 2010 yılı itibariyle GSYH olarak birlikte dünya ekonomisinin aşağı yukarı üçte birini temsil eden ve arkalarından gelenlere fark atan iki ülke, iki devlet. Biri (ABD) artık "Eski -Yeni Dünya"; diğeri (Çin) "Yeni -Yeni Dünya". Elbette G-7'lerin diğer üyelerini de artık "Eski Dünya" ve G-20'nin G-7 dışındaki diğer üyelerini de (Çin'le birlikte) "Yeni Dünya" bileşeni olarak algılamak gerekiyor.

"Algı" düzeyinde başta ABD'nin kendisi olmak üzere sorun yok. Şöyle ki, ABD bunu: 1) ekonomi düzlemiyle sınırlı tutmak; 2) kendi ekonomisinin kurtuluşunun yükünü büyük oranda (Eski müttefikleri de dahil) diğer 19 ülkeye bindirmek kaydıyla zaten "kabullenmiş" durumda. Başkan Barack Obama'nın G-20'nin küresel krizde daha büyük rol üstlenmesi gerektiğini vurgulayıp durması, çağrıda bulunması bundan. Elbette bu "algı"nın gerisinde çok somut bir maddi gerçek yatıyor, tam da ekonomide küresel bir eksen değişiminin, dünya rütbelerinin el değiştirmesinin altında yattığı gibi. Onu tek bir cümleyle özetleyecek olursak, "reel ekonomi" dediğimiz üretimde rekabet üstünlüğü ve karlılık özellikle geleneksel sektörlerde G-7 ülkelerinin çoktan elden kaçırdığı bir etken. Onlar bu açığı finans cambazlıklarıyla kapatmaya çalışıyorlardı. Ayrıntısına girmeyeceğiz. Ekonominin temellerine aykırı bir şekilde bankalar ve finans kuruluşları aracılığıyla oluşturulan sanal finansal "saadet zinciri"nin kopup dağılması G7'yi ağır bir krize soktu. O grubun yörüngesindeki (başta AB üyesi ülkeler olmak üzere) diğer ülkeler de ağır yara aldılar. İzlanda ve Yunanistan'ın ekonomileri iflas etti. İspanya, Portekiz, İrlanda ekonomileri her an göçebilir. Dahası iç ve dış; kamusal ve hane halkı düzeylerinde çok ağır bir borç yükü altında bulunan ABD ile İngiltere bile krizden eğer küresel bir ekonomik uzlaşma en geç 2011 içinde sağlanamazsa göçme riskiyle yüz yüze bulunuyorlar. Kendileri de bunun bilincinde. Diğer yanda, Çin, Hindistan, Rusya, Brezilya gibi ülkeler görece daha rahat durumdalar ve hatta diğerleri için can simidi işlevi görmeleri beklenmekte / umulmakta / resmen talep edilmektedir. Avrupa Birliği içinde Polonya; "Batı dünyası" içinde Türkiye görece sağlıklı bir "ayrısı"

[istisna] durumundalar çünkü ekonomileri (özellikle Türkiye bazı ekonomik risklerine rağmen) yapısal olarak "Eski Dünya" ülkeleri ile kıyaslanmayacak derecede daha dinamik.

Sıcak dolar derdi

"Eski Dünya" ülkelerini ekonomik düzlemden büyük, çetin ve gergin bir sınav süreci bekliyor. İki büyük ve tarihsel önem taşıyan ödevle karşı karşıyalar. İlki, ekonomik yapılarını dönüştürmek; ikincisi, makro ve mikro finans yapılarını ve zihniyetlerini dönüştürmek, finansal kurumlarını yeniden yapılandırmak. (Bunların nasıl olacağı konumuz dışında.)

Elbette bir de bu iç yenilenmenin, dönüşümün, yeniden yapılanmanın bir "dış ayağı" da olmak zorunda. Küresel ihracat pazarları daralmış bulunuyor ve daha da daralması söz konusu. Geçen yıldan beri ekonominin yeni eksenine uygun ve ekonomik krizi aşmanın çaresi olacak yeni bir finansal mimari, yeni bir para sistemi üzerinde bir türlü uzlaşmaya varılamadı. Öyle ki 2010'un son çeyreğine gelindiğinde açıkça ve resmen "kur savaşları"ndan söz edilir oldu. Çünkü küresel rekabet gücü daha da önem kazanmış durumda. Bu düzlemden malıyla (metasıyla) piyasada rekabette zorlananlar bu zaafı parayla (kur) gidermek yolunu tutuyorlar ve paralarının değerini düşürmeyi ve bu yoldan rekabet gücü kazanmayı seçiyorlar. Yıllardan beri süren ve şimdilerde artık savaş jargonuyla dillendirilecek derecede ortamın gerildiği "kur savaşları" olgusu bu durumun sonucu. Nitekim eylül ayında Brezilya Maliye Bakanı Guido Mantega, "Paraların değerinin düşürülmesi küresel bir strateji haline geldi ve dünyada 'kur savaş'

çikti" demekten kendini alamadı.

Bu noktada özellikle iki döviz üzerinde farklı yönlerde de olsa net bir baskı var. Ulusal para niteliği taşımayan, Avrupa Birliği üyesi bazı ülkelerin ortak para birimi olarak benimsediği Euro üzerinde olması gerekenden fazla değerli olduğu için düşüş yönünde, sanayicilerden ve kamuoyundan gelen "iç" baskı. Buna karşılık Çin'in parası Yuan üzerinde de olması gerekenden düşük değerli olduğu gerekçeyle arttırma yönünde, başta ABD olmak üzere diğer ülkelerden gelen "dış" baskı var. Yine bu noktada devreye, öncelikle ABD'den kaynaklanan ve her yöne "sıcak dolar" baskısı girmektedir. Çünkü ABD'den dışarıya doğru diğer tüm dövizler üzerinde, onları değerlendirci (dolayısıyla rekabet gücünü azaltıcı); ABD dolarının ise değerini düşürücü ve dolayısıyla ABD'li sanayinin rekabet gücünü arttırması beklenen bir "sıcak para" akışı olmaktadır.

ABD Başkan Nixon döneminde (1972) doların altınla bağıni koparttığına, Hazine Bakanı John Bowden Connally Jr.'ın "Dolar bizim paramız, sizin derdiniz!" vecizesi, şimdilerde tam kapasiteli bir küresel olgunun ifadesi olmuş bulunmaktadır. Çünkü bir daha vurgulayalım: ABD kendisini göçmekten kurtarmanın faturasını diğer ülkelere çıkartmak çabasıdadır (FED'in ve Başkan Obama'nın temsil ettiği fraksiyonun demokratik ve barışçı, açılımcı çizgisi) ve bu yükü öncelikle en büyük dolar rezervine sahip ülkelerin (Çin ve Japonya başta) üstlenmesini talep etmektedir. ABD'nin buna alternatif politikasını da Dışişleri Bakanı Hillary Clinton'ın temsil ettiği (İsrail yandaşı, İran'a savaş yanlısı ve Yahudi sermayesi ağırlıklı bir finans kesimi ile silah sanayicileri kompleksinin

oluşturduğu) fraksiyon savunmaktadır. Obama yönetimi, o fraksiyonun baskısı altında olduğu gibi, bu savaşı alternatif Demokles'in kılıcı gibi sallayarak da dünyayı (G-19'u; en başta da Çin'i) "nazikçe" zorlamaktadır. Bir cümleyle de olsa vurgulayalım ki ABD içinde siyasal üstyapıda çok uzun zamandır görülmemiş derecede bir "iç çatışma" yaşanmaktadır, klasik iki parti rekabetini aşan ve her ikisini de ortasından ikiye bölen bir çatışma.

26-27 Haziran 2010'da Toronto'daki dördüncü G-20 Zirvesi'nde kurlar konusunda ve genelde bir dünya para sistemi üzerinde en küçük bir anlaşmaya varılmamıştı. 2010 Kasım'ında Seul'de beşincisi (geçen yıldaki gibi, bir yıl içinde ikincisi) yapılacak Zirve'de de sözcünün ifadesiyle "Bir numaralı sorun, kurulacak finansal bir güvenlik ağı sayesinde özellikle gelişmekte olan ülkelerde sermaye giriş çıkışlarının dengeleri bozmamasını sağlamak olacak." Bu arada G-20 fazla hantal olduğu gerekçesiyle salt bu konuya özel bir G-4 kurulması da (ABD, Çin, Japonya ve AB arasında) öneri olarak gündeme girdi. "Karşılıksız dolar"ın küresel para ve rezerv aracı olması son bulup yerini ikinci bir Bretton-Woods toplantısı (2011'de) ve dolayısıyla bu kez ABD'nin değil G-20'nin belirleyeceği bir yenedünya para sistemi üzerinde anlaşılabilir mi? Belki evet, belki hayır.

Sonuç olarak Seul Zirvesi nasıl bir karara varırsa varsın, 2011 yılının da aynen 2010 gibi bir "geçiş yılı" olacağı bugünden belli bazı gündem maddelerine bakınca rahatça anlaşılır. 2011 Kasım'ında ABD'de başkanlık seçimi var. Obama'nın bir dönem daha koltuğunu muhafaza edebileceği hiç de kesin değil. 2010 Kasım'ında Senato üçte bir yenileme seçimi bu yönde önemli bir işaret işlevi de görecek ve önümüzdeki bir yıl içinde Obama'nın elini güçlendirecek veya zayıflatacak.

2011 Avrupa Merkez Bankası'nda da başkan seçiminin yapılacağı yıl olacak. Şimdiki Başkan Jean-Claude Trichet, aynen FED gibi piyasalarda ekonomik daralmaya karşı parasal genişlemeden yana. Enflasyonu göze alarak büyümeye öncelik verilmesi ve faizleri düşürme çizgisinde. Buna karşılık 2011'de o koltuğun en güçlü adayı olarak gözüken Bundesbank Başkanı Axel Weber bu çizgiyi sert bir şekilde eleştiriyor ve faiz hadlerini acilen artırma çağrısında bulunuyor. "Sıkı para" yanlısı. "Zayıf" şirketlerin düşmesinden,

kalan sağlarla yürünmesinden yana. Bu çizgi 2011'de Avrupa Merkez Bankası'nın çizgisi olursa "kalan sağlar bizimidir" anlayışı AB'yi, en azından Euro bölgesini çatlatır. 2011'de Obama'nın başkan seçilmesi ve yerini bir "şahin"ın almasıyla birlikte dünyanın siyasal ve ekonomik dışı 2012'de sadece doğal afetlerin değil, siyasal kasırgaların da patlayacağı bir dönemin yolunu döşemiş olur. Buna bir de 2012'de Çin lideri Hu Cintai'nun yerini bir başkasının (belirtilere göre, "piyasa dostu" olarak tanınan - dolayısıyla "güvercin" denebilecek- Xi Cimping) alacak olması eklenebilir.

Kıscacı 2011 yılı da küresel düzeyde bir "geçiş yılı" olacak. Bu geçiş, gerçek anlamda bir küresel yeniden yapılanmaya mı çıkacak yoksa 2010'un durumu idare

etme, çözümü geleceğe erteleme, krizi yatıştırma eksenindeki çizgisinin de mi tekrarı olacak ve o durumda ikinci bir kaçınılmaz dibe vuruşa mı açılacak... 2010 bitmeden bir tahminde bulunmak, ancak "kahinlik taslamak" olur. Ama görünüş pek iç açıcı sayılmaz.

Türkiye'de Cumhurbaşlığı'ne geçiş süreci

2011 Türkiye için de birçok bakımdan kesinlikle bir "geçiş yılı" olacak. Bu anlamda 2010'daki Y.A.Ş. kararları, Anayasa Referandumu, Yüksek Yargı'nın bir "erk" olmaktan çıkartılıp YÖK, TRT gibi hükümete hınk! deyiçi bir kurum konumuna fiilen düşürülmesi, PKK elebaşısı ile müzakere başlatılması gibi "demokratik (!) açılımlarla" başlayan "Neo-Osmanlı İlmli İslam Devleti" yönünde finiş geçiş bir devamı olacaktır (Deniz Baykal'a "kaset darbesi"yle CHP'yi "AKP'nin sol-

daki sürümünü"ne dönüştürme girişimi de bu kapsamda düşünülmelidir). Bilindiği gibi, 2011 Türkiye'de de Genel Seçim yılıdır. Onu "sivil darbe"nin 1923 Cumhuriyeti'nin temellerini değiştirecek yeni bir anayasa ile taçlandırılması ve 2012'de "başkanlık rejimi"ne geçilerek Cumhurbaşkanlığının fiilen bir "Cumhurbaşlığı" halini alması önündeki son engellerin kaldırılması izleyecektir. Bunu 2011'deki genel seçimi AKP'nin yitirmesi durdurabilir ama 2010 sonundaki tabloya bakınca Erdoğan'ın koltuğunu koruması olasılığının Obama'nınkinden çok daha yüksek olduğunu teslim etmek gerekir.

Ekonomik düzlemde ise Hükümetin izlediği yol Obama'nın çizgisiyle uyumludur. Dolayısıyla "sıcak dolar"ın ve onun da önemli pay sahibi olduğu yüksek cari açığın beslediği riskler devam etmektedir. Ancak burada tek bir cümleyle değinecek olsak da mutlaka bilinmesi ve hesaba katılması gereken olgu, Türkiye'de de cari açığın (ve o bağlamda dış ticaret açığının) esas nedeninin sıcak para akışından ziyade yapısal oluşu, yani sanayinin yapısının kendi öz kaynaklarıyla (= yüksek oranda ithalata gereksinim duymadan) katma değer üretme özürsü olmasıdır.

Öte yandan, Türk Lirası'nın değerinin yüksek olmasının özellikle bir kesim sanayici açısından sorun yarattığı bir gerçektir. Ama bir başka gerçek de dış ticaret açığını yaratan en büyük kalemin ithal enerji olduğudur. Türk Lirası'nın değerinin düşürülmesi bu faturanın ve bunun yanı sıra dövizle dış borcun daha ağırlaşması sonuçlarını da doğuracaktır. Bu demektir ki Türkiye için de sorun finansal politikalarla değil yapısal dönüşümlerle çözülecek niteliktedir ve 2011 ufkunda bu anlamda bir değişiklik, bir dönüşüm gözükmemektedir. Ekonomiyi G-7 ülkelerine kıyasla daha dinç kılan etken özel girişimin dinamizmi ile bankacılık kesiminin 2001'de yapısının sağlığa kavuşturulmuş olmasıdır. Ne var ki aynı Türkiye, "BRIC" denen ve "Yeni Dünya"nın 4 atlısının yanında ekonomik olarak hala zayıftır ve açığını "jeopolitik değeri / birikimi" sayesinde kapatmaktadır. Lakin 2011'de bu da ABD'deki Obama - Clinton çatışmasının tam ortasında kalacaktır. 2011, hem dünya hem Türkiye için belirleyici bir "geçiş" yılı olacaktır ama nereye geçiş? O da ayrı konu... ■

*Bis: Latince "bir daha", "tekrar" anlamına gelir. 1 American dollar "is our currency, but your problem."

Mustafa Pamukoğlu ile Düünden Bugüne Türkiye Ekonomisi Görünümü-2

Söyleşi: **Elif KESİCİ**

Büyüme ve enflasyondan sonra sınırlı işsizliğe geçebiliriz. Öncelikle işsizlik sorunu ve işsizlik ile ilgili bazı tanımları bize açıklar mısınız?

İşsizlik; kaynakların en verimli ve gereken düzeyde kullanılmaması durumudur. İşsizlik hiçbir işi olmayanların işsiz kalmaları -ki buna açık işsizlik diyoruz- hali ile çalıştığı yere hiçbir katkıda bulunmayanların hali -bu duruma da gizli işsizlik denir- olarak görülür.

Peki 'işsiz' kime denir? Yaşı 15 ve üzerinde olup piyasada geçerli ücret düzeyinden çalışmaya hazır ve iş arayan kişiye denir. Bir ülkede çalışanların sayısı istihdam hacmini gösterir. İstihdam hacmi ile işsizlerin sa-

Yıl	Kadın	Erkek	Toplam
2007	11,0	10,0	10,3
2008	11,6	10,7	11,0
2009	14,3	13,9	14,0
2010/7	12,0	10,0	10,6

yısının toplamı işgücünü ifade eder. İşsizlik oranı da işsizler sayısının toplam işgücüne bölünmesi ile bulunur ve 100 ile çarpılarak yüzde olarak ifade edilir. İşsizlikle ilgili tüm rakamları TÜİK'in yaptığı 'Hane Halkı İşgücü Anketleri'nde bulabiliriz.

Ülkemizde son birkaç yılın işsizlik rakamlarına baktığımızda nasıl bir tablo ile karşılaşmaktayız?

Elif hanım, isterseniz rakamları

Cumhuriyet Gazetesi Yazarı Mustafa PAMUKOĞLU'yla yaptığımız ve ilk bölümü dergimizin 42. sayısında yayınlanan Düünden Bugüne Türkiye Ekonomisi Görünümü röportajımızın ikinci bölümünü bu sayımızda sizlerle paylaşıyoruz. Sayın PAMUKOĞLU'nun istihdam gücü, işsizlik, ödemeler dengesi, cari açık ve sıcak paraya ilişkin değerlendirmelerinin yer aldığı söyleşimizin bu bölümünü de ilgiyle okuyacağınızı umuyoruz...

% Yıl	KIR Kadın	Erkek	Toplam	KENT Kadın	Erkek	Toplam
2007	3,8	8,3	6,8	16,1	10,8	12,0
2008	4,3	8,7	7,2	16,6	11,6	12,8
2009	5,3	10,7	8,9	20,4	15,3	16,6
2010/7	4,0	6,3	5,5	17,9	11,6	13,2

2007 yılından alalım ve okuyucularımızı geniş tablo ve rakamlarla yormayalım. Öncelikle aşağıdaki tablodan işsizlik oranlarına baktığımızda yüzde onlar civarından aşağıya düşmediği, kadınlarda işsizlik oranının daha fazla olduğunu görürüz. 2009

Bin Kişi Yıl	KIR Kadın	Erkek	Toplam	KENT Kadın	Erkek	Toplam	TOPLAM Kadın	Erkek	Toplam
2007	2.503	4.976	7.479	3.513	12.122	15.635	6.016	17.098	23.114
2008	2.590	5.153	7.743	3.739	12.323	16.062	6.329	17.476	23.805
2009	2.766	5.396	8.162	4.084	12.501	16.585	6.850	17.897	24.747
2010/7	3.280	5.668	8.948	4.421	12.891	17.312	7.701	18.559	26.260

yılında işsizlik oranında ciddi bir artış var. 2010 yılı Temmuz ayı itibarıyla bu oran yüzde 10,6'dır. Umarız bu oran yılsonunda yüzde 10'ları fazla aşmaz.

Kır ve kent olarak işsizlik oranları ne durumda? Sanırım kentlerde işsizlik daha yoğun.

Haklısınız. Sağlıksız ve yoğun kentleşme nedeniyle kentlerde işsizlik daha yüksek. Aşağıdaki tabloyu incelediğimizde kentlerde işsizliğin daha fazla olduğunu ve kadınlardaki işsizlik oranının daha yüksek çıktığını görürüz.

Kadınlarda işsizlik oranı erkeklere göre kentlerde bariz fazla iken, kırsal alanlarda erkeklerin işsizlik oranı kadınlara göre daha fazladır. Bu da kırsal bölgelerdeki çalışma alanlarında kadının önde olduğunu gösterir. Kentlerde ise tersine bir durum söz konusudur.

Ülkemizin işgücü arzını inceleysek, hangi rakamları görürüz?

Kentlerde işgücü kırsal alanlara göre daha fazladır. Ülkemizin son 4 yılının ortalaması yaklaşık 24-25 milyon kişidir. Erkeklerin işgücü kadınların 3 katı civarındadır. Yani işsizler ile çalışanların toplamı yıllar itibarıyla bariz bir artış göstermemektedir.

Peki istihdam hacmimiz nasıl? İstihdam sayısını işgücünden çıkarırsak işsiz sayısını bulacağımız için önemli.

Elbette önemli. Ancak işgücü ve işsizlik oranını biliyorsak istihdam hacmini ve işsiz sayısını rahatlıkla

Bin Kişi Yıl	KIR Kadın	Erkek	Toplam	KENT Kadın	Erkek	Toplam	TOPLAM Kadın	Erkek	Toplam
2007	2.409	4.565	6.974	2.947	10.817	13.764	5.356	15.382	20.738
2008	2.478	4.706	7.184	3.117	10.892	14.009	5.595	15.598	21.193
2009	2.619	4.819	7.438	3.252	10.587	13.839	5.871	15.406	21.277
2010/7	3.148	5.310	8.458	3.628	11.391	15.019	6.776	16.701	23.477

bulabiliriz. İşgücü sayısı artarken istihdam artmıyorsa işsizlik sayısı artıyor demektir ki aşağıdaki tabloda bunu çıkarabiliyoruz. Veya işgücündeki artış oranı istihdamdaki artış oranından fazla ise işsizlik oranı artıyor sonucuna varabiliriz. Ülkemizde son yıllarda istihdam hacminde bir önemli artış göremiyoruz. İşgücündeki artış her yıl işsizlerin arttığını da göstermiş oluyor. Sadece son dönem itibarıyla istihdamda bir artış var ki, bu durumu ekonomideki büyüme oranları ile açıklayabiliriz.

Burada önemli olan istihdam hacminin artmasıdır, yani atıl fabrikaların çalışması, yeni yatırımların yapılması, mevcut işletmelerinin kapasitelerini kullanmaları ve artırmalarıdır.

Çalışanların sektörel dağılımına da bakarsak, hangi sektör öne çıkıyor?

Elif hanım, istihdamın toplamı kadar onun sektörel dağılımı da çok önemlidir. Bu sektörlerin durumu hakkında bize ipucu verir. Aşağıdaki tabloyu incelediğimizde şu sonuçları tespit edebiliyoruz. Bir kere çalışanların hemen hemen yarısı hizmetler sektöründe. Tarımda çalışanların sayısı genel toplamın ancak yüzde 20'sini oluşturuyor. 2010 Temmuz ayı itibarıyla tarımda istihdam yüzde 20 artmıştır ki bu yaz mevsiminin etkisini göstermektedir. İnşaat sektöründeki artışı da inşaat sezonu ile açıklayabiliriz. 2010 yılının 2009 yılına göre değişimini yılsonu rakamları ile daha doğru yapılabileceğini de okuyucularımıza hatırlatmamızda fayda var.

İşsizlik gençlerde mi daha fazla?

15-24 yaş grubunda işsizlik oranı 25 yaş üzeri olanlardan daha yüksek. Bu 2009'da yüzde 5 oranında bir artış gösteriyor. Bu yaş grubunda kadın erkek ayrımında ciddi bir farklılığı görmüyoruz. Bu tabloya bakarak en

iyi çalışma yaş grubunda olanlarda işsizlik oranı daha fazla ve 2009'da artış göstermiş. Bu da üniversiteyi bitirenlerin ve üniversiteye gidemeyenlerin iş bulamadıklarını da ortaya koymuş oluyor.

Bu oranlar ve rakamlar bizdeki işsizliğin sebeplerinin daha çok yapısal olduğunu gösteriyor, sizce yanlış mı?

Hayır, haklısınız. Ülkemizde işsizliğin temel sebebi yapısaldır. Bindiği gibi yapısal işsizlik, çeşitli mal ve hizmetlere olan talepteki değişimlere, teknolojik değişimler ve uluslararası rekabetteki gelişmeler nedeniyle, çeşitli mal ve hizmetlerin üretilmesi için gerekli olan emek talebinin yapısındaki değişim ve farklılaşma sonucu ortaya çıkar. Biz yeterince üretici bir ülke olmadığımız için emekteki talebi karşılama konusunda yapısal bir eksiklik içindeyiz. Mevcut kapasitelerimizi de kullanamıyoruz. Ülkemizde özellikle tarımda mevsimlik işsizlik de önem arz eder. Ekonomik krizlerde konjonktürel dalgalanmalar nedeniyle talep düşeceği için, üretimde bir daralma ve durgunluk yaşandığından birçok kişinin işini kaybettiğini yani 'konjonktürel işsizliğin' meydana geldiğini ve bunun ülkemiz için de geçerli olduğunu ilave edelim.

Mustafa Bey, peki işsizlik nasıl önlenir?

Aslında işsizlik tam olarak önlenemez. Çünkü iktisat ilminde yer alan tam istihdam hiçbir zaman sağlanamaz. Fiziki kapasite, finans ve emek istihdamını tam kapasiteye ulaştırmak mümkün değildir. Dolayısıyla bir ekonomide mutlaka işsizlik olacaktır. Önemli olan bunun oranıdır. Yüzde 3 oranında bir işsizlik kabul edilebilir bir orandır. Dolayısıyla işsizlik oranını mümkün olduğunca aşağıya çekmek ana hedef olmalıdır. Peki bunu nasıl başaracağız? Devlet bir gelir dağıtım mekanizması olarak burada önemli rol oynar. Üretim politikalarıyla, teşvik tedbirleri ile üreten bir ekonomi olmamız halinde işsizlik azalır. Ama sadece devletin pozisyon alması ile işsizlik azalmaz. Kişilerin ve sermayelerin emek talebinin yaratıcı çabasında olması gerekir. İngiltere Başbakanı Margaret Thatcher, zamanında işsizlikten şikayet edenlere şunu söylemiştir; "herkes başkalarının gönüllü olarak satın alacağı bir şeyi üretmeyi hedeflemelidir." Thatcher'ın bu sözü aslında "devlet başkalarının gönüllü almayacağı şeyleri üretmek istihdam yaratmalıdır" demektir. Burada gelişmekte olan bizim ekonomilerimiz gibi ekonomilerde istihdam yaratmada dev-

Bin Kişi Yıl	Tarım	Sanayi	İnşaat	Hizmetler	Tarım Dışı Toplam	Genel Toplam
2007	4.867	4.314	1.231	10.327	15.872	20.739
2008	5.016	4.441	1.241	10.495	16.177	21.193
2009	5.240	4.079	1.306	10.650	16.035	21.275
2010/7	6.284	4.575	1.632	10.986	17.193	23.477

% Yıl	15-24 Kadın	Erkek	Toplam	25+ Kadın	Erkek	Toplam
2007	20,8	19,6	20,2	7,9	8,1	8,0
2008	21,2	20,1	20,7	8,7	8,9	8,8
2009	25,0	25,4	25,2	11,2	11,7	11,5
2010/7	22,1	18,0	20,1	9,2	8,4	8,8

letten medet ummak yanlış bir şey değildir. Ama özel sektörün de belli bir çaba içinde olmasında gereklilik vardır. İşsizlik sorunu tüm ekonomilerde çok önemlidir ama bizim gibi ülkeler için daha da ciddiye alınması gereken bir durumdur. Çünkü işsizliğin yüksek olmasının ekonomik maliyetinin yanında sosyal maliyeti de vardır. Bu sosyal maliyete, terörden tutun da sosyal hayatımızı tehdit eden tüm hadiselerin verdiği zararı dahil edebiliriz.

Dilerseniz biraz da ödemeler dengesi, cari açık, borçlardan ve sıcak paradan konuşalım. Sıcak para nedir? Neden bu paradan korkuyoruz?

Sıcak para; bir ülke ekonomisine doğrudan yatırım olarak değil, menkul kıymetler borsasına, faiz geliri elde etmek için tahvil piyasasına ge-

len kısa süreli kalan ve çıkan veya uzun süre kalışı faiz oranlarına bağlı olan bir ekonomi için emaneten duran bir paradır. Küreselleşmenin uç noktası paranın dolaşımının çok hızlı olması, yüksek getiri veren ülkelere seyahat etmesi sıcak paranın varlığını gösterir. Ülkemizde diğer ülkelere göre hala faiz oranının yüksekliği ve düşük kur uygulanması (sonucu demiyoruz uygulanması kelimesini tercih ediyoruz) nedeniyle sıcak para ülkemizi çok sevmektedir. 100 milyar doların üstünde bir sıcak paranın ekonomimizde dolaştığını söyleyebiliriz. Bu para niçin geliyor? Diğer ülkelere göre daha yüksek bir faiz geliri elde edecek ve düşük kurla anaparadan da kazanç sağlayarak mutlu bir biçimde ayrılacaktır. İsterseniz örnek bir hesaplama yapabiliriz. Bir yabancı Türkiye'de 10 milyon dolar ile 1 yıl vadeli bono aldığı ka-

bul edelim. Yabancı'nın kazancını aşağıdaki tabloda görebiliriz.

Görüldüğü gibi sıcak para yüzde 8 faiz ile 1 yıl vadede bonodan dolar bazında kur değişmediği takdirde yüzde 8, kur düştüğünde 16,3, kur arttığında yüzde 5,5 zarar etmektedir. Görüldüğü gibi kurun 1,4 TL'den 1,3'e düşmesi halinde kazanç ikiye katlanmaktadır. Bu nedenle sıcak para Türkiye'yi seviyor. Bunu 100 milyar dolar bazında hesaplasak 10-20 milyar dolar arasında bir para yurtdışına yabancı'nın geliri olarak aktarılmaktadır. Bu nedenle sıcak para ekonomiler için belli düzeylerde (bu tutarların belirleyen kriterler hep tartışıla gelmektedir) çok tehlikelidir.

Peki bu hesapladığımız rakamla neyle ödeniyor? Bir anlamda kaynak transferi değil mi?

Elbette kaynak ve varlık transferi. Sıcak para bir anlamda kredi. Bunu ekonomide kullanıyorsunuz. Borç ödüyor, yatırımlara finansman olarak aktarıyorsunuz. Sonra bu para giderken borç olarak veya varlıklarını satarak veya kaybederek yabancı'nın parasını ödüyorsunuz. Bu bir sarmal olarak devam ediyor gidiyor. Üstelik giderken de bir vergi alıyorsunuz veya alamıyorsunuz.

Fakat sıcak parayı savunanlar 'borç çevrilebildiği, cari açık fazla olmadığı takdirde tehlike yoktur' diyorlar. Buna ne diyebilirsiniz?

Cari açık veren ekonomilerde yüksek faiz veriyorsanız sıcak paranın gelmesi ve cari açığın finansmanında kullanılması kaçınılmazdır. Ancak burada cari açığın sırf sıcak para ile finanse edilmesi krizin ve tehlikenin en büyüğüdür. Tehlikenin diğer boyutu da sıcak parayı tehlike olarak görmeyenlerin düşük kur nedeniyle dış borçların azalmasını ortaya koymalarıdır.

Nasıl yani, düşük kur reel bazda dış borçlarımızı azaltıyor mu?

Hayır, hayır. Reel olarak dış borç azalmıyor. Kâğıt üzerinde azalıyor. Borcunuz dolar bazında aynı. Sadece bu dolara vereceğiniz TL değeri düşmekte yani daha az TL mal ve

Giriş Kuru	Çıkış Kurları			
10.000.000 dolar sıcak para	Kur	Kur	Kur	Kur
	1,4	1,4	1,3	1,6
Anaparayı TL'ye çevirme	14.000.000			
1 yıllık faiz geliri	1.120.000			
Toplam anapara ve faiz	15.120.000			
Toplam paranın dolara çevrilmesi		10.800.000	11.630.769	9.450.000
Dolar bazında kazanç		800.000	1.630.769	-550.000

Milyon Dolar	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Cari işlemler hesabı	-7.515	-14.431	-22.198	-32.193	-38.311	-41.946	-14.402

hizmet yaratarak bu borcu sanki ödüyor oluyorsunuz. Bunun dışında söylenenler sadece bir psikolojik etki yaratmaktan ibaret.

Cari açığı yaratan kalemleri değerlendirilebilir misiniz?

Bir ülkenin dış dünya ile ekonomik ilişkilerinin parasal olarak ifadesi ödemeler dengesinde yer bulur. Ödemeler dengesi, cari işlemler hesabı, sermaye ve finans hesapları rezerv hareketleri ve net hata ve noksan bölümlerinden oluşur. Cari işlemler hesabı ve sermaye ve finans hesapları dış dünyadan elde edilen gelirler ve dış dünyaya yapılan ödemelerden ibarettir. 2003 yılından itibaren genel olarak cari işlemlere bakarsak devamlı bir artışı gözlemleyebiliriz.

2009 yılında 14 milyar dolara düşen cari açık, 2008 yılına kadar artış göstermiştir. 2010 yılı Haziran itibarıyla cari açık 20,7 milyar dolar olmuştur. 2009 Haziran-2010 Haziran dönemi olarak yıllık 27,3 milyar dolara ulaşmıştır. Bu yılki cari açığın artışına AB ülkelerindeki mali krizin etkisi ile dış talebin yavaşlaması ve iç talebin görece olarak artışının sebep olduğu Merkez Bankası'nca ileri sürülmektedir. Tabii bizde cari açığı yaratan en önemli kalem dış ticaret dengesidir; yani ithalatın ihracattan fazla olmasıdır. Dış ticaret dengesine baktığımızda bu yıllarda ithalat lehine bir artış görürüz.

2010 Haziran ayı itibarıyla ithalat 79,3 milyar dolar, ihracat 58,5 milyar dolar olmuş ve dış ticaret dengesi (hesabı) 20,8 milyar dolar açık vermiştir. Yani durum bu yıl pek rakamların çıkmayacağını göstermektedir.

Cari açığın tutarından çok GSYİH'ya oranı daha önemlidir şeklinde görüşler var. Buna katılıyor musunuz?

Rakamların tutarı kadar aldığımız büyüklüklere göre taşıdığı nispi değeri de önemlidir. Bu anlamda görüşler doğrudur. Cari açığımız 50 milyar dolar ve milli geliriniz de 1 trilyon dolar ise nispi olarak küçüktür. Ama bu nispi oranı çarpıtarak ya da farklı yorumlayarak cari açığın tehlikesini veya krize sebep olacak

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Dış Ticaret Dengesi	-13.489	-22.736	-33.080	-41.057	-46.795	-53.021	-24.892
İhracat f.o.b.	52.318	68.444	77.847	92.537	113.865	136.314	104.617
İthalat f.o.b.	-63.285	-87.773	-107.053	-130.086	-156.142	-187.720	-132.138

Milyon dolar	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Cari İşlemler Dengesi/GSYH(%)	-2,5	-3,7	-4,6	-6,1	-5,9	-5,7	-2,3

özelliğini gizlememeliyiz. Geçmiş yıllara bir bakalım.

2009 yılına kadar bu oran da artarak gitmektedir. 2009 yılında yüzde -2,3'e düşmüştür. Ancak bu yıl sonunda cari açığın 44 milyar doları bulacağı tahmin edildiğinden bu oranın da artması söz konusu olacaktır.

Mustafa Bey, aslında ödemeler dengesinin tüm kalemlerini analiz edip yorumlamak çok önemli. Ancak yerimizin olanak verdiği ölçüde bu değerlendirmeleri yapmak durumundayız. İsterseniz sizden genel bir değerlendirme alarak söyleşimizi noktalayalım.

Haklısınız. Türk ekonomisini iyi anlayabilmek için her kalemi ayrı ayrı olarak ve diğer kalemlerle ilişkisini yorumlayarak analiz etmek gerekir. Ben kısaca şunu söyleyeyim. Oturduğunuz ev kiralık. Siz güzel bir yerde 84 ay vadeli konut kredisi ile ev alıyorsunuz. Evinizi baştan aşağı yeniledi-

niz. Bunu yaparken de kredi kartlarına başvurduunuz. Belli bir dönemde gelirinizin varlığınızın artması beklenmiyor. Evinize ziyarete gelenler borcunuzu bilmediği için size gıpta ile bakıyor. Ne güzel bir durum. Refah seviyeniz arttı. Ama kredi kartınızın hep minimum tutarlarını ödöyorsunuz. Bazen konut kredi taksitlerini aksatıyorsunuz, ama evde arkadaşlarınıza ziyafetler ve tüketim harcamalarınız eksik olmuyor. Böyle giderseniz kriz kapıda. Türkiye'nin durumu buna benziyor. Çılgınca tüketen ama, yeterince üretmeyen bir ekonomi. Rakamları nasıl okursanız okuyun hep aynı durağa çıkarsınız. O durak da tıkanma ve kriz!

Verdiğiniz bilgiler için çok teşekkür ediyorum.

Ben de sizlere teşekkür ediyorum. Yayın hayatınızda başarılar diliyorum. ■

Şafak Altun'la Zaman Tünelinde Yolculuk: “Öncü Girişimciler”

Söyleşi ve Fotoğraf: **Şenol ÇARIK**

Ülkemizin asırlık çınarlarını, ekonomik krizlere rağmen ayakta durmayı ve gelişen şartlara ayak uydurmayı başaran kişi ve kurumların mücadelesini hiç merak ettiniz mi? Türk ekonomi tarihinin sayfaları arasında unutulmuş, bir kısmı kayıt altına dâhi alınmamış kurumların yarattığı ilkleri...

Hayatımızı değiştiren bu kişiler ve kurumlar arasında kimler yok ki. İlk gazozu üreten Uludağ. İlk bira fabrikası Bomonti. İlk piyango Tayyare Piyangosu. İlk çayı üreten Zihni Derin. Blucin pantolona kot dememizi sağlayan kişi Muhteşem Kot... Ve bunun gibi sayıları sekseni bulan cesur girişimcinin öyküsünü biraya getirip bir kitapta toplayan bir gazeteciye konuk olduk bu sayımızda. Ekonomi ve kurumsal tarih üzerine düzenli olarak yazılar yazan, birçok gazete ve dergide muhabir ve editör olarak çalışan Şafak Altun'la Ekim ayında Elma Yayınevi'nden çıkan “Öncü Girişimciler” kitabını konuştuk. Yoğun çalışma temposu içerisinde on birinci kitabına imza atan Altun, yine bu tempo içerisinde bize de zaman ayırdı ve kendisiyle keyifle okuyacağımızı ümidettiğimiz bu sohbeti gerçekleştirdik.

Bu on ikinci kitabınız. Belki alışlagelmiş bir soru olacak ama “Öncü Girişimciler” kiti-

bını hazırlamak fikri nasıl oluştu?

Dünya gazetesinde çalıştığım dönemde ağırlıklı olarak ekonomi ekleri hazırlıyordum. Baktım ki gerek kamu gerekse de özel sektörde bazı girişimler var. Bunlar birçok kimse tarafından bilinmiyor, bilinse de detayları hakkında bilgi sahibi olan çok az kişi var. Çok güzel öyküler var. Mesela şu an sadece ismi var olan Sümerbank biliniyor ama öyküsü bilinmiyor. Buna benzer pek çok şirket var. Bazısı hala ayakta olan güne damgasını vurmuş, ürettikleriyle Türkiye ekonomisinin gelişimin sağlamış şirketlerimiz de var. Ancak bunlara ilişkin bilgiler derli toplu değil.

Bunları neden bir araya getirmeyelim dedim ve bu öykülerin sektörel yayınlarda sıkışıp kalmasındansa derli toplu halde olmasının daha iyi olacağını düşündüm. Onun için bu çalışmayı hazırladım.

Bu çalışma ne kadar sürenizi aldı?

Kısa zamanımı aldı aslında. Kitapta yer alan şirketlerden bazıları benim takip ettiğim, bildiğim şirketlerden olduğu için yaklaşık bir yıl gibi bir sürede topladım diyebilirim.

“Sıkmayan, İlgi Çekici Öyküler”

Bir döneme damgasını vuran, pek çoğumuzun bildiği birçok şirketin ayrıntılarını ve öykülerinin bulabiliyoruz kitapta. Mesela Beyoğlu İstiklal Caddesi'ne girdiğimizde karşımıza çıkan Ali Muhiddin Hacı Bekir Lokum ve Şekerleri'nin yaşayan en eski şirket olduğunu da öğreniyoruz.

Burada hemen şunu belirtmek istiyorum ekonominin mantık olarak baktığınızda sıkıcı gelen bir yanı da vardır. Rakamlar insanların zihinlerini karıştırabilir. Ben burada mümkün olduğu kadar günlük hayatın ekonomisinde yer almış şirketlerin ürünlerine yer vermeye çalıştım.

Mesela Türkiye'de kaçmayan kadın çorabını ilk üreten 'Kazova' şirketi. Şu anda kurucusu hayatta değil, el değiştirdi. Ama halen adı yaşıyor. Örneğin ilk kapuçino kahve ne zaman içildi, biz yıllardır çay içeriz ama

yerli çay ne zaman üretildi çoğumuz bilmeyiz. İlk defa Zihni Derin ve arkadaşlarının vermiş olduğu mücadele vasıtasıyla 1947'de Rize'de bir Çay fabrikası kuruluyor. Mesela giydiğimiz blue jean! Hepimiz buna 'kot' diyoruz! Bir marka oldu. Aslında biz 'kot' derken bunu Türkiye'de ilk üreten kişi olan 'Muhteşem Kot'un soyadını söylemiş oluyoruz. Türkiye'nin ilk afişini hazırlayan kurum var Turing. İlk ilaç reçetelerini de hazırlayan kurum. Böyle herkesin ilgisini çekebilecek öyküler yaratan kurumlar var.

Bir Dönemin Panoraması

Kitabınızda bahsettiğiniz şirketler ve üretilen ürünler aslında bir dönemimize de ışık tutuyor. Osmanlı'nın ekonomik modeli ve ardından gelen Cumhuriyet'le birlikte yaratılmaya çalışılan yeni üretim modeli ve kalkınma. Ve Cumhuriyet'in ilk kuşaklarının yükselen değerleri olan "üretim, sanayi, tasarruf ve yerli malı". Siz de bu gerçeğin altına çizmişsiniz.

Evet ilk kuşak bu amaç ve kendi kurarcılığına olan inanç doğrultusunda hareket etti. Cumhuriyet'in ilanıyla birlikte Türkiye'de kurulan şirketlerin sayısı hızla artarken, günümüzün birçok şirket topluluğunun temelleri de o yıllarda atıldı. İlk'leri gerçekleştirenler, başarılarını genellikle büyük bir cesaretin ve mücadelenin sonucunda elde etti. Onların hayatımıza kattığı renk ve heyecanı anlatmaya kelimelerin gücü kolay kolay yetmez.

Yokluklardan var eden girişimcilerimiz var, mesela Ömür Yoğurtları... Yine Mehmet Nuri Bey var, şekeri ilk üreten kişi. Tabi aynı dönemde devletin öncülüğünde 1926'da Alpullu'da kurulan ilk şeker fabrikası da var. Devletin çalışmaları var elbette ama özel teşebbüsün de girişimleri gerçekten azımsanmayacak ölçüde idi.

Bu şirketlerin öykülerini anlatırken, bugün hala ayakta kalan ve aile şirketi özelliğinde olanlar başta olmak üzere, aile bireyleriyle ve şirket yöneticileriyle görüştünüz mü?

Hayır, buna imkanım olmadı. İşin roman kısmı bile çıkabilirdi ama maalessif imkanım olmadı. O şirketlerin yaşayan aile bireyleriyle görüşmek

çok iyi fikir. Yapamadım ama yapmak isterim.

Yoğun temponuzdan dolayı gerçekleştiremediğiniz bu çalışma içinizde bir ukde diyebilir miyiz?

Evet, diyebiliriz. İlk etapta amaç bunların derli toplu bir hale gelmesiydi. Belki bir başka bir proje olarak da hayata geçirilebilir.

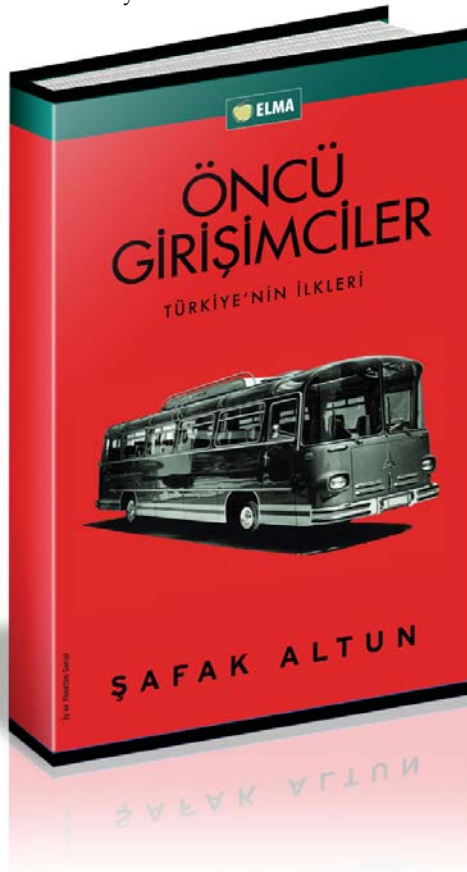
"İlk Kapsamlı Çalışma"

Buna benzer çalışma yapıldı mı daha önce, örnekleri var mı?

İş Bankası'nın bir çalışması vardı "75. Yılda Çarkları Döndürenler" adında. Orada ilk şekeri üreten Mehmet Nuri Bey'in torunuyla görüşme vardı. Buna benzer birkaç örnek vardı o kitapta. Ancak kapsamlı bir çalışma şu ana kadar yapılmamıştı.

Belki bu da alışıl gelmiş bir soru olacak olmazsa olmaz bir soru. Kitap yayınlandıktan sonra nasıl tepkiler aldınız?

Genelde olumlu tepkiler aldım, olumsuz bir şey yok. Tabi daha kapsamlı, mesela sizin az önce bahsettiğiniz konu kitabın bir eksikliği. Böylesi detaylar da olsa daha iyi olacaktı. Ama tek bir kaynaktan yola çıkmadım elbette. Farklı kaynak-

Şafak Altun kimdir?

1967'de Tokat'ta dünyaya gelen Altun, 1989'da İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'ni bitirdi. Medya dünyasına çeşitli radyolarda program yaparak giren Altun, Nokta, Radikal, Kent TV, Süper Kanal, TV 8, Dünya gibi kurumlarda muhabir ve editör olarak çalıştı. Halen CNN Türk'te editör olarak çalışan Altun, 2001'de Çağdaş Gazeteciler Derneği'nin TV program dalında "Yılın Gazetecisi" ödülünü aldı.

lardan farklı belgeler, bilgiler topladım. Bu çalışmanın en değerli kısmı derli toplu hale gelmesi noktasında ilk adımın atılmasıdır. Yoksa tam anlamıyla yeterli diyemeyiz. Bütün şirketleri buraya koydum hepsi var diyemiyorum.

Kitapta yer verdiğiniz şirket sayısı sekseni buluyor. Ne kadar daha eklenebilir peki bu sayıya?

Yüzde 50'lik bir kısım daha eklenebilir. Her geçen gün bende bir şeyleri karıştırırken yeni yeni şirketlerin varlığını öğreniyorum. Bugünkü bazı oluşumların kıvılcımının o günlerden atıldığını, gelişmelerin yolunu açtığını görüyorum.

Peki bu yeni şirketleri de ekleyip ileride kitabı daha da geliştirip yeni baskılar yapmayı düşünüyor musunuz?

Elbette neden olmasın. Doğrusu da o.

Kitabınızda yer verdiğiniz şirketlerden faaliyetini sürdürenlere baktığımızda büyük çoğunluğunun yabancı ortaklıklar kurduğunu görüyoruz. Bunu nasıl yorumluyorsunuz?

Darwin'in teorisindeki 'doğal seleksiyon' şirketler için de geçerlidir diyebilirim. Çevreye uyum sağlamak ve pazarda var olabilmek için bu seçeneği tercih etmiş olabilirler. Bazı şirketler ise devamlılığını sağlamak için anonimleşebilir, sermaye yapısını değiştirebilir ve yaşıyor olabilirlerdi. O firmalar çeşitli nedenlerden dolayı yok oldular. Ama bana göre aslanan çevreye uyum ve ayakta kalabilmektir.

Yeni bir çalışmanız var mı?

Evet bir kitap hazırlığı içerisindeyim. Doğa'nın İnovasyonu (yeniliği)yla ilgili bir çalışma. Yakın zamanda bitirmeyi hedefliyorum. ■

Tarımsal Desteklemeler Nereye Gidiyor-1

Prof. Dr. Tayfun ÖZKAYA
Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi
Öğretim Üyesi

Türkiye tarım politikalarını çok uzun süredir kendi geliştirmiyor, ABD ve Avrupa Birliği'nden politika aktarıyor/aktarılıyor. Bu nedenle önce gelişmekte olan ülkelerde tarım politikası ne yöne gidiyor sorusuna cevap vermemiz gerekir.

ABD ve AB ülkeleri başta olmak üzere gelişmiş ülkeler, 2. Dünya Savaşı sonrasında tarımsal üretimi hızla artıran tarım politikaları sayesinde büyük miktarlarda tarım ürünü ihraç edebilecek bir konuma geldiler. Bu politikalar 1980'lere kadar az çok üreticiyi de koruyacak şekilde fiyatları desteklemeyi de öngörüyor ve fiyatların belli bir eşik altına inmesini önliyordu. Bu amaçla üretim kotaları da uygulanmakta idi. Ancak özellikle 1980'lerden sonra desteğin yönü değişmeye başladı. Seksenli yılların sonrasındaki özel sektörün hâkimiyetindeki değişimler çok daha fazla merkezleşmiş ve çok sıkı bir şekilde kontrol altında olan bir gıda sistemine doğru oldu. Gerek yerel toplumlar gerekse geliştirmekte olan ülkeler kendilerini kısıvrak yakalanmış hissetmeye başladılar. Murphy (2009), moda olan "serbest ticaret" sloganının semt pazarı imajı ile desteklendiğini şöyle açıklamaktadır: "Birçok satıcı ve alıcının geldiği, sebze ve meyve satılan semt pazarlarında her şey herkesin gözü önünde olmaktadır ve 'serbest piyasa' bu imajdan güç almaktadır.

Serbest piyasa bütün dünyayı bir pazar yapma iddiasındadır. Ancak gerçek böyle değildir. Arjantin, Brezilya ve ABD çiftçilerinin soylarını getirip en fazla fiyat verene mallarını verecekleri bir küresel pazar yoktur. Bu çiftçiler için gerçek, ürünlerini satabilecekleri çiftliklerinin yanında tek bir alıcı olduğudur. En fazla iki alıcı olabilir. Ürünleri kalite kontrollerine tabi tutulacaktır. Sağlık kontrolleri ve politik kaprisler söz konusudur. Küçük çiftçilerin durumu daha da beterdır. Kötü yollar, yetersiz depolama olanakları, dengesiz arazi dağılımı, kötü yasalar, dengesiz pazar güçleri, zayıf yerel ve ulusal kurumlar hepsi ticareti etkiler ve hiçbirisi serbest değildir."

Uluslararası Tarım Anlaşması'ndan

sonra destekler özellikle ABD'de üretimden yavaş yavaş koparılmaya ve prim şeklinde verilmeye başlandı. Bu 1996 Amerikan Tarım Kanunu ile çok belirgin bir şekilde ortaya çıktı. Avrupa Birliği'nde ise çok belirgin şekildeki politika değişikliği, 1992'de yapılmış olan McSharry reformlarını kuvvetlendirecek tarzda gündem 2000 ve 2003 yılındaki 'Ortak Tarım Politikası' reformları ile yapıldı. Piyasada fiyatlara doğrudan müdahale etmek yerine gelir desteği politikasına geçildi. 1980'lerden sonra özellikle ABD'de çiftçi eline geçen fiyatlarda büyük bir çöküş yaşanmış ve özellikle bu dönemde büyük gıda şirketleri oligopol piyasa yapısını kurmuşlardı. Örneğin 2005 yılında en büyük dört firmanın

ABD’de her ne kadar birçok ürün için taban fiyatları devam ettiriliyorsa da bu, geçerli pazar fiyatlarının ve çiftçinin maliyetinin altında kalacak şekilde oluşturuluyordu. Çiftçilerin, maliyetinin altında ürün sattıktan sonra devletin verdiği ve şüphesiz vergi mükelleflerince karşılanan primlerini aldıklarında küçük kâr marjları ile üretimi sürdürebilmeleri sağlanmış oluyordu.

ABD piyasasındaki payları sığır eti paketlemede % 83,5, domuz eti paketlemede % 64, piliç eti üretiminde % 56, un üretiminde % 63, perakende gıdada % 46, etanol (otomobil yakıtı için alkol) üretiminde % 41, hayvan yeminde % 34 idi. (Food and Water Watch, 2007)

Buğdayını satmak isteyen bir Amerikan çiftçisi karşısında pratik olarak çoğu durumlarda tek bir firma bulunmaktadır. Böylece firmalar istediği fiyattan ürünü alabilme gücünü elde etmektedir. Özellikle 1996 Amerikan Tarım Kanunu (The Farm Bill) ile daha önceki destek politikaları tamamen kaldırıldı. Bu kanun öncesi stoklar veya ekim dışı bırakmalar sayesinde (örneğin buğday üretiminin fazla olduğu durumlarda ekmeyenlere prim verilmesi yoluyla) üreticinin fiyatlar üzerindeki hâkimiyeti kısmen sağlanabiliyordu. Bu kanun ise çiftçiyi tamamen korunmasız bırakmış oldu. ABD’de her ne kadar birçok ürün için taban fiyatları devam ettiriliyorsa da bu, geçerli pazar fiyatlarının ve çiftçinin maliyetinin altında kalacak şekilde oluşturuluyordu. Çiftçilerin, maliyetinin altında ürün sattıktan sonra devletin verdiği ve şüphesiz vergi mükelleflerince karşılanan primlerini aldıklarında küçük kâr marjları ile üretimi sürdürebilmeleri sağlanmış oluyordu. Büyük gıda firmaları ise maliyetin altında aldıkları bu ürünleri ihraç ederek veya iç piyasaya işleyerek ya da ham olarak sattıklarında muazzam düzeylerde kârlar elde etmiş bulunuyorlardı. İhraç edilen ürünlerin çoğu dampingle sa-

ılmaya başlandı. Damping, ürünlerin üretim maliyetlerinin altında yurtdışına satılması anlamına gelir. Örneğin bir bushel mısır ABD’de 2 dolar maliyetle üretilebilirken, hububat firmalarınca yurtdışına 2 dolara satılıyorsa yurtiçi fiyatlar 2 dolar bile olsa bu olay damping olarak isimlendirilir. 2003 yılında ABD’den ihraç edilen bazı ürünlerde damping oranları pamukta %47, buğdayda %28, mısırdaki %10, pirinçte %26 idi. (Institute for Agriculture and Trade Policy,

Seksenli yıllara kadar başta ABD ve AB ülkeleri olmak üzere gelişmiş ülkeler piyasa fiyatını görece olarak yüksek tutarak, arzı etkileyerek tarımsal üretimi pompalamış ve tarım ilaçları, kimyasal gübreler ve makineleri yoğun kullanan endüstriyel tarım sistemini desteklemişlerdir.

2005) Bu oranların daha sonraki yıllarda tam olarak hesaplanamadığı bildirilmektedir. Murphy (2009), şirketlerin taşıma maliyetleri gibi bazı verileri vermek istemediğini, son yıllarda bir ara yükselen ürün fiyatlarının damping düzeyini azaltmış veya ortadan kaldırmış da olabileceğini, ancak yükselen girdi fiyatları dikkate alındığında dampingin hâlâ yüksek olabileceğini belirtmektedir.

Bu tarım politikaları nedeniyle gelişmekte ve geri kalmış ülkelerde tarım üreticileri rekabet edemiyorlar ve ülkeleri bu ürünleri ithal etmek zorunda kalıyorlar. İthalatı kolaylaştırmak içinse Dünya Ticaret Örgütü kararları veya IMF ve Dünya Bankası’yla yapılan anlaşmalar ile gümrük vergileri düşürülmekte ve bu alanlarda çalışan devlet kuruluşları özelleştirilmektedir. Çünkü gümrük vergileri yüksek kalırsa dampingli ürünleri ihraç etmek gene mümkün olamaz.

Damping uluslararası hukuka aykırıdır. Dünya Ticaret Örgütü

GATT Anlaşması'nın 6. maddesi dumpingi yasaklayacak kurallar içermektedir. Ancak kuralların pratikte küçük ve yoksul ülkeler tarafından haklarını savunmak için uygulanması gayet zordur. Dampingle Türkiye dâhil gelişmekte olan ülkelerin çiftçilerini tarım dışına itmiştir. Dünya gıda üretiminin ancak %10-15'i dış ticarete konu olmakta iken, uluslararası tarım anlaşmasında adeta bütün tarımsal üretim uluslararası ticarete konu oluyormuşçasına değerlendirilmiştir ve bu da dünya tarımını etkilemektedir.

ABD'de desteklerin çoğu büyük üreticilere gitmiştir. Üreticilerin %4'ü desteğin %50'sini, %11'i dörtte üçünü almaktadır. %60'ı ise hiçbir destek alamamaktadır. Kısacası tarım tekelileri desteklerin asıl yararlanıcısı olmuştur. (Food and Water Watch, 2007) ABD çiftçilerinin de çoğu sömürülmektedir.

Dünyada tarım politikalarındaki gelişmeyi kısaca özetleyelim. Seksenli yıllara kadar başta ABD ve AB ülkeleri olmak üzere gelişmiş ülkeler piyasa fiyatını görece olarak yüksek tutarak, arzı etkileyerek (ürün fazlasını depolayarak fiyatın düşmesini engellemek gibi yollarla) tarımsal üretimi pompalamış ve tarım ilaçları, kimyasal gübreler ve makineleri yoğun kullanan endüstriyel tarım sistemini desteklemişlerdir. Böylelikle bu

Örneğin ABD dumpingli mısır ihracatıyla Meksika'da mısır üretimi geriletirken, bu ülkeye sebze ve meyve alanı bırakılmıştır. ABD, Meksika'da mısır tarımını tahrip ederken, Meksika da Kanada'nın sebze, meyve tarımını tahrip etmektedir.

ülkelerde büyük bir tarım ürünleri fazlası elde edilmiştir. Seksenli yılların sonrasında gelişmiş ülkelerin tarım politikaları değiştirilmiştir. Yeni politikalar çiftçi eline geçen fiyatların düşmesini sağlayacak tarzda uygulanmış, doğrudan desteklerle çiftçinin üretimi sürdürmesi sağlanmıştır. Tarım ürünleri işleyen, girdilerini satan dev şirketler düşük fiyatlarla ürünü satın almış, ihracatı kolaylaştıracak yeni devlet destekleri ile bu ürünleri gelişmekte olan ülkelere satmaya devam etmişlerdir. Hammaddede satılan tarım ürünlerinde gelişmiş ülkeler dumping uygulamışlardır. Yani gelişmiş ülke çiftçilerinin maliyetleri altında ürünleri ihraç edebilmişlerdir. Bunun gelişmekte olan ülkelerde aynı ürünü üreten çiftçileri tarımdan uzaklaştıracağı açıktır. DTÖ Tarım Anlaşması sonrasında gelişmiş ülkeler vaat ettikleri indirimleri

tam olarak gerçekleştirilmemişlerdir. Bununla birlikte aynı dönemde gelişmiş ülkeler gelişmekte olan ülkelerin tarım politikalarını etkilemeyi başarmışlardır. IMF, Dünya Bankası gibi kurumları da kullanarak yeniden yapılanma programları devreye sokulmuştur. Bu programlarla gelişmekte olan ülkelerin tarım ürünlerinde destekleme yapan veya girdileri ve kredileri uygun fiyatlarla veya destekli sunan kamu kuruluşları özelleştirilmiş, ürün ve girdi desteklemelerine son verilerek doğrudan destekleme sistemine geçilmiş, tarım ürünlerindeki gümrükler azaltılmaya veya sıfırlanmaya başlanmıştır. Bütün bunlar serbest piyasayı gerçekleştirmek adı altında yapılmıştır. Kamu tekelileri yok ediliyor denilmiş fakat piyasa çoğu yabancı bir iki özel tekele bırakılmıştır. Bu sayede koruyucu kalkanları yok edilmiş bu ülkelere dumpingli ürünlerin girişi daha kolay olmuştur. Bunun sonucu zarar eden ve geçinemeyen çiftçiler kentlere göç etmişlerdir. Gelişmekte olan ülkelere bazı ürün grupları bırakılmıştır. Örneğin ABD dumpingli mısır ihracatıyla Meksika'da mısır üretimi geriletirken, bu ülkeye sebze ve meyve alanı bırakılmıştır. ABD, Meksika'da mısır tarımını tahrip ederken, Meksika da Kanada'nın sebze, meyve tarımını tahrip etmektedir. Türkiye'de aynı iş bölümü anlayışı içinde pamuk, pirinç, hayvansal ürünler üretimi benzer etkilerle geriletirken yaş sebze ve meyve, fındık ve koyunculuk gibi sınırlı konularda üretimi sürdürebilecektir. Böylelikle tarımsal sistemlerin karşılıklı bir yıkımı söz konusudur. ABD Meksika'da mısır tarımını yıkmıştır. Meksika ise Kanada'da sebze meyve tarımını yıkmaktadır. Kaybedenler bütün dünyada çiftçiler ve tüketicilerdir. Kazananlar ise her yerde yerli veya yabancı dev şirketlerdir. Aynı süreçte gelişmekte olan ülke topraklarında doğrudan toprak alımları ile şirketler bir taraftan geniş işletmeler kurarken, diğer yandan da anlaşmalı tarım yolu ile çiftçiler adeta kendi topraklarında proleterleştirilmeye başlanmıştır. ■

Tarımsal Desteklemeler Nereye Gidiyor başlıklı yazımızın ikinci bölümü bir sonraki sayımızda verilecektir.

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Taner YILDIZ:

“Önümüzdeki yıl güneş enerjisi yatırımına başlayabiliriz”

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Taner Yıldız, güneş enerjisi yatırımlarına 10 Euro cent, 12 dolar centler civarında bir rakamla başlanabileceğine ilişkin doneler olduğunu belirterek, bunun makul bir rakam olduğunu kaydetti. Bakan Yıldız, Capital ve Ekonomist dergileri öncülüğünde, Vodafone Türkiye ana sponsorluğu, BP'nin etkinlik sponsorluğunda İstanbul'da düzenlenen "CEO Club" toplantısında, dünyada enerji ile alakalı birçok otoritenin politikalarını, alışkanlıklarını değiştirdiği bir ortam oluştuğunu söyledi. Türkiye'nin dünyanın ortalama hızından daha hızlı büyüdüğünü ifade eden Yıldız, Türkiye'nin bunu karşılayabilecek enerji yapılanmasında da daha dikkatli olması gerektiğine işaret ederek, "Oluşturulacak yedek kapasiteyi de hesaba katarsanız, Türkiye'nin tahmin edilen büyüme hızı 2010 yılında yüzde 7-8'ler gibi çıkacak gözüküyor. Ondan daha fazla bir büyümeyle beraber bizim bu sektörü oluşturabiliyor olmamız lazım" dedi.

Güneş enerjisi yatırımı

Konuşmasının ardından soruları yanıtlayan Yıldız, karbon salınımının serbest olduğunun, bununla ilgili fiyatlamanın yakın dönemde olup olmayacağını sorulması üzerine "Her şeyin bir bedeli var, bu bedellerin ödenmesi lazım. Dünyada ilk 10 ekonomi arasında yer alma hedefi koymuş bir ülke olarak ben kalkıp da dünyadaki genel uzlaşının çok önünde yer almam doğru olmaz, bu safdillik olur. Karbondioksit emisyonlarıyla ilgili hedefleri tutturma noktasında şu anda

Kopenhag'da ülkeler iyi bir sınav veremedi. Dünya büyümesini tabi ki sağlayacak ama vahşice değil. Herkes yaptığı işin bedelini öder. Karbonla alakalı fiyatlamanın tamamen arkasındayım ama bu dünya bir bütündür parçalanamaz gereği hep beraber yapabiliyor olmamız lazım" dedi.

Güneş Enerjisine Sağlanacak Kolaylıklar

Bosch Sanayi ve Ticaret A.Ş Genel Müdürü Hermann Butz'un hükümet olarak güneş enerjisine ne gibi kolaylıklar sağlanacağını sorması üzerine de Yıldız, şunları kaydetti: "Türkiye'nin güneşinin avantajını Türkiye'nin insanı ile gelen yatırımcının kullanıyor olması lazım. Bizim bütün hazırlıklarımız tamam. Meclis açıldıktan sonra önümüzdeki haftadan itibaren biz sıra almak istediğimizi ve mutlaka kanununun bir an önce çıkartılmasını istediğimizi belirttik. 10 Euro centler civarında, 12 dolar centler civarındaki bir rakamın Türkiye'de önümüzdeki

yıl içerisinde güneş yatırımına başlanabileceğini, bunun gerek tarih, gerek yönetmelik gerekse mevzuatla alakalı hazırlıklarının da 600 megavatlık bir ön sınırlamayla beraber başlayabileceğini gösteriyor elimizdeki doneler. Bu makul bir rakam. Bir kısım yatırımcılarımız bu rakamı şu anda düşük buluyor gibi olsa da gerçekleştirilebilir bir rakam olarak onlar da teyit etti. Bizim yenilenebilir enerji kaynaklarıyla alakalı hedefimizdeki kalemlerden güneşin yatırımlarının başlayabiliyor olması lazım. Bunun da önünü inşallah açmış olacağız." ■

2010 Yılında Sanayi ve Teknolojimizdeki Gelişmeler ve Gelecek İçin Öneriler

Mahmut KİPER

Sanayi ve Teknoloji Politikaları Uzmanı

2008'de başlayıp 2009'da etkisi iyice hissedilen küresel kriz ardından, diğer ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de 2010 yılına ait makro ekonomik göstergeler oldukça olumlu görünmektedir. Benzer şekilde, 2010 yılına ait sanayi kapasite kullanımı ve ihracat rakamları da önemli büyümeleri işaret etmektedir.

TÜİK verilerine göre, Türkiye'nin 2010 yılı Ocak-Ağustos dönemi kapsayan 8 aylık ihracatı 2009 yılının aynı dönemine göre yüzde 13 oranında artmış, kapasite kullanım oranlarında da geçen yıla göre 4-5 puanlık yükselmeler görülmüştür. İhracatımızda sanayi ürünlerinin payının son 30 yılda % 30'lardan %80-85'lere ulaştığı gözönüne alındığında bu büyümeler ilk başta olumlu olarak değerlendirilebilir.

Türkiye Sanayi Nereye Gidiyor?

Ancak biraz daha detaylı incelemeler yapıldığında Türkiye sanayinin bugün ve yakın gelecekteki durumunun ve dünyadaki konumunun iyiye doğru gittiği konusunda ciddi çekincelerim bulunmaktadır. Bu görüşümü destekleyen en önemli bulgulardan biri ihracatın ithalat karşılama oranı, diğeri ise toplam ithalat harcaması içinde ithalat kalemlerinin dağılımıdır.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre 2010 yılının ilk sekiz ayında yatırım malları ithalatı yüzde 24.3 artarak 16.7 milyar dolar, tüketim malı ithalatı da yüzde 28.2 artışla 15 milyar dolara dayanırken, ara malı ithalatı yüzde 32.6 artışla 82 milyar 923 milyon dolara ulaşmıştır. Diğer ürünlerle birlikte top-

lam ithalat 114 milyar 878 milyon dolara ulaşırken, 72 milyar 961 milyon dolarlık 8 aylık ihracat aynı dönemdeki sadece aramalı ithalatının ancak % 88'ini, toplam ithalatın ise % 63.5'ini karşılayabilmiştir. Diğer bir deyişle yedi aylık hammadde ithalatı, Türkiye'nin bu dönemdeki toplam ihracatının % 113.7'si düzeyinde gerçekleşmiştir. Geçen yıl aynı dönemde yani kriz döneminde hammadde ithalatı, toplam ihracatın % 94'ü ile karşılanabilmişti.

Daha da vahimi, ara mallarında bu yılın ilk yedi aylık "net" ithalat tutarı, geçen yıla göre % 60'ın üzerinde bir artış göstermiştir.

Büyük bölümü KOBİ olan yerli ara malı üreticilerini tehdit eden ithal girdilerdeki patlamaya karşılık, ithal girdinin tüketim malı ihracatına dönüşüm oranında 6 puana yakın düşüş gerçekleşmiştir. İthalat türleri ile ilgili yukarıda belirtilen bazı kavramlara açıklık getirmek gerekirse; örneğin LCD televizyon tüketim malı, televizyondaki LCD ekranı ara malı, televizyonun yapımında kullanılan CNC tezgahı da yatırım malı olarak tanımlayabiliriz.

Tüm bu rakamların ortaya koyduğu durum şudur; üretimimiz küresel rekabette öne çıkan bilgi ve teknoloji odaklı gelişmelere dayanmamaktadır. Düşük

katma değerli ürünler üretmekte, ya da otomotiv, televizyon gibi orta teknoloji ürünler üretirken bunların imalinde kullanılan yüksek katma değerli ya da ileri teknoloji içeren parçaları ve üretim ekipmanlarını dışarıdan almaktayız. Yani bunlarda da montaja dayalı bir üretim yapısına sahibiz.

Kritik Sektörlerde Teknolojik Yetkinliğimiz Azalıyor

Daha da vahimi, bu süreçlerde bile giderek karmaşılaşan ve gelişen teknolojilere olması gereken hızla adapte olmadığımız yani bırakalım teknoloji üretmeyi, yakın teknoloji takipçisi bile olmadığımızdan dolayı, ülkemiz için kritik sektörlerde yerlilik oranımız giderek düşmektedir.

Bir örnek vermek gerekirse, ülkemiz için lokomotif sektörlerden olan otomotiv sanayinde patlama derecesinde üretim artışı sağlanmıştır. Bu sanayide yabancı ortaklıkla montaj şeklinde başlanan üretimde, yerlilik payı artarak sürmüştü, bu durum zamanla otomotiv yan sanayisinin de gelişmesini sağlamıştır. Halen bu sektör dışa bağımlı gelişme de büyük istihdam yaratmış, çok yararlı gelişmelerin öncüsü olmuştur.

Ancak bu sektörde karmaşılaşan teknolojilere, farklılaşan ana sanayi-yan sanayi ilişkilerine ve yeni iş modellerine göre stratejiler geliştirilememesi, uzunca bir süredir ithalatı cazip kılan kur rejimi gibi nedenlerle otomotiv sanayimizde yerlilik payı % 50lerden (bazı

modellerde % 70'e kadar çıkmıştı) % 30-35'e düşmüştür.

İhracatımızda en büyük paya sahip olan tekstil ve hazır giyim ürünlerinden sağlanan gelirlerin yarısına yakını tekstil ve giyim makinelerinin ithalatında kullanılır hale gelmiştir.

Bu durumun temel nedenlerini, dünyadaki değişimlere bağlı şekilde oldukça iyi ortaya koyduğu düşünülen bir değerlendirmede Merkez Bankası Başkanı Durmuş Yılmaz; Gelişmiş ülkelerin araştırma geliştirme faaliyetleri, kalifiye iş gücü ve teknolojik bilgi birikimindeki avantajlarını kullanarak piyasaya yeni ürünler ve teknolojiler sunduğunun, zamanla bu yeni ürünlerin standart teknolojiler ve kalifiye olmayan iş gücü tarafından da üretilebilir hale gelmesiyle, üretim merkezlerinin gelişmiş ülkelere taşınmaya başladığının altını çizmektedir.

Küresel İşbölümünde Türkiye'nin Rolü

Kasım 2009'da İstanbul'da gerçekleştirilen, "Dış Ticarete Yapısal Dönüşüm: Küresel Dinamikler ve Türkiye Ekono-

misi Konferansı'ndaki sunumunda Merkez Bankası Başkanı bu küresel iş bölümüne ve gelişmiş-gelişmekte olan ayrımının diğer bir göstergesi olan 'dikey uzmanlaşma' olgusuna bağlı şekilde teknolojik gelişmelerin, firmaların üretim faaliyetlerini, farklı faktör yoğunluğuna sahip alt süreçlere bölerek, her süreci farklı bir ülkede gerçekleştirmelerine olanak verdiğine de vurgu yapmaktadır. Böylelikle, firmalar her süreci en avantajlı bölgede gerçekleştirebilmekte ve maliyetlerini düşürebilmektedir.

Yapılan önemli bir vurgu da küresel üretim zincirlerinin çoğunlukla çok uluslu şirketler tarafından yönlendirilmesi ve doğrudan yatırımların bu süreçte oynadığı role ilişkindir. Bu yatırımlar genellikle gelişmekte olan ülkelerin ihracatını artırırken, yeni sermaye ve teknoloji ihtiyacını da beraberinde getirmektedir. Öte yandan, dikey uzmanlaşmayı gerektiren bu yeni ticaret sistemi, ekonomilerin ithalat bağımlılıklarını artırmaktadır. Küresel üretim zincirlerinin yaygınlaşmasıyla birlikte, gelişmekte olan ülkelere çok uluslu şirketler için üretim yapan firmaların, bu şirketlerce belirlenen uygunluk ve kalite düzeyine ulaşabilmek için ara ve yatırım mallarını, ana firmaların ticari bağlantılarının bulunduğu diğer ülkelere ithal etmeleri zorunlu hale gelmektedir.

Yazının girişinde belirtilen veriler bu açıklamalar ışığında analiz edildiğinde, Türkiye'nin bu sistemin nasıl işlediğini

Merkez Bankası Başkanı
Durmuş YILMAZ

anlatmak için verilecek en güzel örneklerden biri olduğunu söylemek sanırım yanlış olmayacaktır. Gelişmiş ülkelerce ve kökü bu ülkelere bağlı çok uluslu şirketlerce tasarlanan ve yönetilen bu küresel döngü bir kader ise, süreklilik arz eden bağımlılık ve sonuçta giderek büyüyen cari açık ile ona bağlı kırılgan ekonomiyi de kader olarak kabul etmek gerekir.

Bu döngünün gelişmiş ülkeler lehine, gelişmekte olanlar aleyhine başka sonuçları da vardır. Örneğin, tasarımdan pazarlamaya kadar pek çok halkası olan değer zincirinde size biçilen rol üretim üssü olmanız ise, üretimin en büyük maliyet girdilerinden olan enerji bağımlılığına, yüksek enerji maliyetlerine ve çevresel sorunlara da boyun eğmeniz gerekecektir.

Özetlemek gerekirse gelişmiş ülkelerin ihracatları tasarım, danışmanlık, pazarlama vb. entelektüel birikimin öne çıktığı ve değer zincirinde en katmadeğerli halkalar olan üstün nitelikli hizmet sektörlerine doğru kayarken, gelişmekte olan ülkelerin ihracatlarında sanayi ürünlerinin ağırlığı artmakta, arttıkça da değer zincirinde yüksek katmadeğerli unsurları bünyesine alamadığı ölçüde ihracat-ithalat makası ithalat lehine giderek açılmaktadır.

Bu arada ülkemizde çokça yapılan bir tartışmayı da bu kapsamda hatırlatmakta yarar vardır. Bazı kesimlerce sıkça önerildiği gibi gelişmiş ülkelerin yaptığı şekilde ekonomide hizmet sektörüne ağırlık verebilir duruma gelmek için onlar gibi teknoloji üreten, bunu pazarlayabilen ve

nitelikli insan kaynakları yetiştirebilen bir sisteme sahip olmak gerekir.

Kısaca özetlemek gerekirse ülkemiz; küresel rekabette en önemli unsur haline gelmiş olan değer zincirinin yüksek katma değerli aşamalarında uzmanlaş(a)mamasının ve üretim süreçlerinde de yatırım mallarında ve kritik ara mallarında üretim yeteneğinin çok sınırlı olmasının kaçınılmaz bir sonucu olarak giderek artan ithalat bağımlılığına, bununla da ilişkili şekilde büyüyen dış ticaret açığına mahkum olmaktadır.

Strateji Belgelerinden Önce Stratejik Tercih Gerek: Sıcak Paraya Dayalı Ekonomi mi? Yüksek Katmadeğerli Üretime Dayalı Ekonomi mi?

Türkiye ekonomisi için lokomotif sektörler olan tekstil, otomotiv, seramik, demir-çelik gibi çok yüksek üretim rakamlarına ulaştığımız sanayi dalları için bile bu alanların gereksinim duyduğu üretim makinaları gibi yatırım malları ile bu sektörlerde seviye yükseltilmesini sağlayacak kritik ara mallarını kendimiz üretir hale gelemezsek, kapasite artışla-

rından ya da rekor üretim rakamlarından mutlu olmamızı gerektiren bir durum olmayacaktır.

Bu problemin çözümü için öncelikle bu gidişin giderek kronikleşen bir sorun olduğunu anlamak ve kısa vadeli politikalar yerine orta ve uzun vadeli stratejiler geliştirmek gerekmektedir. Orta ve uzun vadeli stratejiler noktasında Türkiye’de önemli paradokslar yaşanmaktadır.

Bir yandan önümüzdeki 4 yıllık süreç için Sanayi ve Ticaret Bakanlığı öncülüğünde hazırlanan Sanayi Strateji Belgesi ile Türkiye’nin 4 yıllık Sanayi yol haritasının ortaya konmasına çalışılmakta ve Sanayi Strateji Belgesi çerçevesinde makine, elektrik ve elektronik, seramik,

otomotiv, demir-çelik, kimya gibi kritik sektörlerle yönelik strateji belgelerinin hazırlanarak yürürlüğe konması hedeflenmektedir. İlgili tüm kesimlerin önerileriyle şekillendirilen bu tür girişimler çok değerli bulunmaktadır. Ancak unutulmamalıdır ki, bu ve benzeri stratejilerin uygulanmasının kalitesi, bu politikaların tasarlanmasından çok daha önemlidir.

Öte yandan ise Türkiye ekonomisi uzunca bir süredir sıcak para girişine dayalı olarak ve bunun giderek artan risklerini taşıyarak devam etmektedir. Ülkemizin de içinde bulunduğu ve yükselen piyasalar olarak adlandırılan ülkelerde sıcak para girişini kontrol altına almak ve bu paraların yatırıma dönüşmesini sağlamak yönünde tedbirler alınıp, ekonominin yukarıda bahsedilen yüksek katma değerli üretime dayanan bir yapıya kavuşmasına çabalanırken, neredeyse tek istisna ülkemiz olarak görülmektedir. 2011’deki seçim de düşünüldüğünde sanayi strateji belgelerinin akıbeti hakkında kuşkular artmaktadır.

Strateji belgelerinden önce Türkiye’nin stratejik tercihini yapması gerekiyor; Ülkemizin hedefi bilim ve teknoloji üreten ve buna bağlı şekilde ekonomisini yüksek katma değerli üretime dayandıran bir toplum mu olmak? Yoksa sadece başkalarının geliştirilmiş teknolojik ürünler için iyi bir pazar kalarak, ürettiğinden çok tüketen ve bu tüketimiyle ve kırılgan ve bağımlılığının arttığının farkında olmadan sıcak paraya dayalı ekonomik büyüklüklerle geliştik diye avunmak mı? ■

Araştırmacı Necat AŞKIN:

“Türkiye dünyayı yeterince tanımıyor”

Söyleşi: Barış DOSTER

Necat Aşkın, sesi çok çıkmayan, kendinden söz etmeyi ve ettirmeyi sevmeyen, ama düşünen, üreten, söyleyecek sözü olan bir araştırmacı. Dünyayı yakından takip eden bir uzman. Avrupa ve Ortadoğu basınını günü gününe izliyor. Türkiye Gazeteciler Cemiyeti'nin çıkardığı Bizim Gazete'de dış politika yazıları kaleme alıyor. Saint Joseph Lisesi ve Mekteb-i Mülkiye'nin ardından Fransa'da yüksek lisans ve doktora çalışmasında bulunan Aşkın'ın bir diğer özelliği de uzun yıllar gazetecilik yapması, Türk basınına muhabir, yazar, editör, çevirmen olarak emek vermiş olması. Geçmişte Mesut Yılmaz'dan İsmail Cem'e dek pek çok siyasetçiye danışmanlık da yapan Aşkın'la Türk dış politikasının seyrini konuştuk.

Arap basınına yakından izliyorsunuz. Türkiye algısının nasıl olduğunu anlatır mısınız?

Arapları Fransa'daki öğrencilik yıllarımda tanıdım. Mağrip Arapları ile örneğin Faslılarla Türklerin ilişkisi az olmuştur tarihte. Cezayir, Mısır, Libya ile ilişkilerimiz daha yoğundur. Mısırlılar arasında Türk soyundan olan ve bununla da gurur duyan çok insan vardır. Libya'da Muammer Kaddafi'nin iktidara gelmesi sonrasında durum biraz değişmiştir. Libya bir yandan 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı'na destek verirken, bir yandan da Kaddafi Libya halkına, oradaki Türk firmalarını ve işçilerini kastederek, “Bakın bir zamanlar sizi yönetenleri ben sizin emrinizde çalıştırıyorum” mesajı vermiştir. Yani

Arapların Türklere yaklaşımı hep ikirciklidir. Bana bir Cezayirli aydın şunları söylemişti: “1920’li, 30’lu yıllarda bir Türk gemisinin gelip bizi Fransızlardan kurtarmasını beklerdik”.

Fransızların güçlü bir entelektüel geleneği vardır. Bu gelenek sömürdükleri ülkelerde de oldukça etkili olmuştur. Bu nedenle Fransız sömürgeci olmuş, Fransız eğitiminden geçmiş Araplarda Türklere karşı bir tepki oluşmuştur. Bu Arapların pek çoğu Fransızlar tarafından, “Osmanlı Devleti'nin emperyalist olduğuna” inandırılmışlardır. Bu durum sonraki yıllarda bir miktar değişmiştir ama tamamen değiştiğini söylemek zordur.

Doğusuyla batısıyla bir takım istisnalar hariç, Arap dünyasıyla Türklere

arasında geçmişteki ve günümüzdeki bağların çok sorunlu olduğuna inanıyorum. Bu sorunlar öyle birkaç yıl içinde, birkaç "one minute" çıkışıyla düzeltilecek gibi değildir. Karşılıklı olarak her iki tarafın da bir numaralı meselesi, gündem maddesi birbirleri değildir. Yani ne Türklerin en önemli meselesi Araplardır, ne de Arapların en önemli gündem maddesi Türklerdir.

Türkiye Arap, genel olarak Doğu ve İslam dünyasını ne kadar tanıyor?

Pakistan'da da, Afganistan'da da, Bangladeş'te de, Hindistan'da da Türkleri severler. Arnavutluk'ta da Türklere düşmanca bakmazlar. Ama bizde bu ülkelerin hiçbiri hakkında çok ayrıntılı araştırmalar yoktur. Bizdeki iş dünyası bu ülkelerle, bu halklarla fazla ilgilenmez. İş dünyasının bu ülkelerle ilgili araştırmaları, desteklediği araştırma kuruluşları, düşünce üretim merkezleri yoktur. Bu işlere bütçe ayırmazlar. Ama tüm bu saydığımız ülkeler, Çin de dahil olmak üzere, Batı karşısında kompleksli ülkelerdir. Batı hayranı olan ülkelerdir. Türkiye gibi ülkeleri de bazı konularda kendilerinden daha iyi, bazı konularda da kendilerine yakın olduğundan dolayı, gerçekte olduğundan daha iyi görmek isterler. Son zamanlarda Lübnan'da, Suriye'de ve diğer Arap ülkelerinde Başbakan Erdoğan'ın Davos Zirvesi'ndeki "one minute" çıkışından dolayı bir sempati olduğunu kabul ediyorum. Ama bu sempati dalgasına güvenmek yanlıştır. Çünkü bunlar gelip geçicidir.

Türklerin Araplara karşı "Bunlar bizi arkadan vurdular" lafı ne kadar yanlış ise Arapların Türklere karşı "Osmanlı bizi yüzyıllarca sömürdü" lafı da o kadar yanlıştır. Ama maalesef bu her iki yaklaşım da çok derinlere işlemiştir. Ülkemizin en entelektüel dışişleri bakanlarından biri olarak tarihe geçen ünlü tarihçimiz Fuat Köprülü bile "Arap çorap" diyebilmiştir. Türkiye, doğusundaki ülkelere karşı, Batı karşısındaki ezikliğini, kompleksini yumuşatmak için "Bizden geriler de var. Biz onlardan ileri-

yiz" gözüyle bakmıştır ve bakmaktadır. Ama doğusuyla batısıyla Arap dünyasını çok iyi tahlil eden, her yönüyle bize anlatan ciddi çalışmaların sayısı ne yazık ki çok azdır.

Turgut Özal'dan bu yana bu konuda büyük yanlış yapıyor. Ekonomi her şey değildir, ama maalesef öyle sanılıyor. Ekonominin siyasi, sosyolojik, kültürel çalışmaları da içermesi gerekir. Bu konularda çok ciddi, uzun vadeli, sağlıklı, bilimsel çalışmaların yapılması şarttır. Çok yetkin bilim insanlarının yetişmesi zorunludur. Hiç unutmam, 25 yıl önce bir dergide Güney Kore'nin 20 bin fizikçi yetiştirdiğini okumuştum. Bugün Güney

Kore işte bu çabalarının sonucunu alıyor.

Sizin de haklı olarak çok eleştirdiğiniz oryantalistler Müslümanları, doğu toplumlarını "meraksız toplum" olarak nitelerler. Montesquieu doğu toplumlarının ortak özelliklerini, tembellik, atalet ve cehalet olarak sıralar. Siz ne diyorsunuz?

Fransa'da doktora yaptığım yıllarda Jacques Berque adında çok yetkin, çok nitelikli bir hocam vardı. Onun şu sözünü hiç unutmam: "Az gelişmiş toplum yoktur, az tahlil edilmiş toplum vardır". Bu sözü çok önemserim ben. Ancak öte yandan Türklerin kafasında ucuz bir pragmatizm olduğunu da unutmamak gerekir. Bu pragmatizm bizden başka eski Doğu Bloku ülkelerinde, günümüzde Çin ve Hindistan'da da vardır. Ama en çok bizde vardır. Ancak hiçbir şey bedava değildir. Her şeyin bir

bedeli vardır. Bir insanın kendini ve başkalarını anlaması ve anlatması kolay da değildir, bedava da değildir. Bu alanda yapılanlar yetersizdir. Çeviri çalışmaları vardır ama onlar da yetmez.

Türk dış politikasında eksen kayması var mı?

Soruyu şöyle de sorabiliriz: Başka bir eksen var mı ki? Günümüzde Türkiye Batı Bloku'nun arkasına sığınmış durumdadır. Bunun alternatifinin olup olmadığı tartışmasına hiç girmiyorum. Türkiye'nin ekseninin doğuya doğru kaydığını söyleyenler, batılıların kendilerinin asıl eksenini bizden bin kat daha fazla doğuya doğru kaydırıldığını görmüyorlar. Türk dış politikasında eksen kayması yok. Ama ülkemizde halkı çok çabuk kandırınlar var. "Amerikan askerleri Kabil'de Türk bayrağıyla geziyorlar" diye masal anlatanlar var. Türk askerini Afganistan'a gitmeye mecbur ettiler. Biz de oraya gideriz ama muharip kuvvet yollamayız dedik. Meseleye böyle bakmak gerekir. Dışişleri Bakanını yüceltenlerin de yerenlerin de aşırıya kaçmaması gerekir. Dahası bir ülkenin dışişleri bakanının strateji üzerine bir kitabının olması, hiç olmamasından iyidir.

Türkiye'nin arabuluculuk çabalarını nasıl değerlendiriyorsunuz?

Türkiye'nin ciddi bir İran politikası yoktur. Ciddi bir İsrail politikası da yoktur. Eğer olsaydı, Batı bu konularda bizi ciddiye alırdı. Çok hevesli olduğumuz arabuluculuk çabaları gösterdi ki, Batıda çok da ciddiye alınmıyoruz. İran'ın ABD ile olan nükleer meselesinde Tahran arabulucu olarak öncelikle Brezilya'yı tercih etti. Türkiye ve Brezilya'nın bu konuda bir şeyler yaptıklarını kabul ediyorum. Ama Suriye'nin de İsrail ile ilişkilerinde arabulucu olarak Fransa'yı tercih ettiğini anımsatırım. Bu arabuluculuk çabalarını çok da abartmamak gerekir. Batı Bloku'nun, çok sadık bir müttefiki olan Türkiye'yi dışlaması için geçerli sebep değildir bunlar.

Türkiye'nin bölgede sorun yaşayan ülkeler arasındaki arabuluculuk ça-

baları bir takım test yayınları gibidir. Ama başarılı olup olmadığı çok şüphelidir. Çünkü bu arabuluculuk girişimlerini kimin, nasıl algıladığı belirsizdir. Bu konuda kimi Batılılar da Türkiye'yi deyim yerindeyse dolduruşa getirmekte, teşvik etmektedir. Türklerin kolaylıkla dolduruşa geldiklerini bilmektedirler. Ama unutmayalım ki zayıf olanlar pohpohlanmayı severler.

Batı ile ilişkiler konusunda komşumuz Yunanistan'ın tavrı bize nazaran daha onurlu olmuştur. Soğuk Savaş boyunca Atina, özellikle de PASOK iktidarları döneminde, NATO üyesi olduğu halde, dış politikasında Türkiye'den çok daha bağımsız tutum almıştır. Batı kaynaklı hiçbir müeyyideyle de karşılaşmamıştır. Şunu görmemiz lazım. Batılı enayi değildir. Bizim attığımız hangi adımın nereye gideceğini bilir. Örneğin ABD, Türkiye'nin bölge politikalarını izler ve kendisi için yararlı sonuçlar çıkarır. ABD, bunu yapamayacak kadar donanımsız bir ülke değildir.

Ağustos sonu itibariyle Irak'taki muharip güçlerini çeken ABD'nin bu ülkedeki ve Afganistan'daki durumunu nasıl yorumluyorsunuz?

ABD Afganistan'da da Irak'ta da başarısız olmuş değildir. Bu sonuçları öngörmüş, o ülkeleri bilerek işgal etmiştir. İşgaller sonrasında da bu ülkeleri, uzun yıllar boyunca bütünlük içinde davranamayacak, istikrarsız yaşayacak hale getirmiştir. Bu durum ABD açısından büyük bir kazançtır.

Soğuk Savaş sonrasında ABD'nin yakaladığı küresel liderlik sona mı eriyor?

Bütünüyle yeni, yepyeni bir düzene geçildiğini ve bunun da çok kesin çizgilerinin olduğunu söyleyemeyiz. Ama eski anlayışların eskiden olduğu gibi çok güçlü olmadığını söyleyebiliriz.

Soğuk Savaş yıllarında SSCB ve Çin ile Türkiye'nin bağlantıları çok güçlü değildi. Türkiye içindeki muhalif hareketler ve sol gruplar içinde Sovyet yanlısı komünistler, Çin yanlısı komünistler vardı. Bunlar kamuoyunda da bilinirlerdi. Ama ne yazık ki bunların çoğu da ne Sovyetlerin ne de

Çin'in tarihini doğru dürüst bilmezlerdi. Neyse ki bu konularda eskiye göre bir parça yol alındı.

Batı gerilerken, Doğu yükseliyor. Bu bağlamda Şanghay İşbirliği Örgütü'nün adı öne çıkıyor. Türkiye'nin de bu örgütte yer almasını isteyenler var. Sizin meseleye bakışınız hangi yönde?

Soruyu şöyle soralım: Şanghay İşbirliği Örgütü'nü (ŞİÖ) kuranlar ve yönetenler Türkiye hakkında ne düşünüyorlar? Asıl önemli soru budur. Bizim onlar hakkında ne düşündüğümüz sorusu ikinci derecede önemlidir. Bir zamanlar Tansu Çiller de "Avrupa Birliği olmazsa, NAFTA olur" demişti. Ama NAFTA'nın Kuzey Amerika Serbest Ticaret Bölgesi olduğunu çok az kişi anlamıştı. "Bizim NAFTA ile ne ilgimiz olabilir?" sorusunu çok az kişi sormuştu. Türkiye'nin elbette ŞİÖ ile tarihi, coğrafi, kültürel bağları çok daha fazladır ve ileri de gitmelidir. Ama Avrasya'nın lider güçlerinin bizim hakkımızda ne düşündüğü sorusu çok önemli bir sorudur. Türkiye'deki hangi güç bunlarla nasıl bir bağ kuracaktır?

Bir aralar 3. Dünya hareketi, Bağlantısızlar Bloku mevcutken, Çin yöneticileri Mısır'a hoş görünmek için Uygur Özerk Bölgesi'ne daha yumuşak davranırlardı. Uygur halkının Müslüman oluşunun, İslam dünyası-

nun önemli bir ülkesi olan Mısır'ı etkileyeceğini düşünürlerdi. Ama Çin bu tutumu Mısır için almıştı, Türkiye için değil. Bize hoş görünmek gibi bir çaba içine girmemişlerdi. Şu anda Kaşgar neredeyse yıkılıyor. Ama Türkiye'deki duyarlı kesimlerden, tarih ve mimariyle ilgili çevrelerden yükselen tepkiyi Çin umursuyor mu? Ya da şu soruyu soralım. Kısa süre önce Kırgızistan'da yaşanan olaylar sırasında oradaki Kırgızlarla Özbekleri barıştırmak ve birlikte yaşamalarını sağlamak için Türkiye ne yaptı, ne yapabildi? Bunlar basit ama önemli sorulardır.

Türkiye'nin 150 yıldır önce Avrupa, sonra da daha genel anlamda Batı Bloku içinde kendini yalnız hissettiği ve zoraki misafir olarak kabul edildiği doğrudur. Peki, ŞİÖ üyesi olursak, aynı sorunlar orada da çıkmayacak mıdır? Mesele şuradan çıkıp buraya girelim, Batıdan kopup Doğuya gidelim meselesi değildir. Diplomaside yapılanları küçümseyecek değilim. Ama diplomasiyi de her derde deva olarak görmemek gerektiğine inanırım. Son 30 yıl içinde dış politikada yaptıklarımızın bir bilançosunu çıkarmalıyız.

Dışişleri Bakanı'nın "komşularla sıfır sorun" politikası ne kadar gerçekçi?

Bu laflar söylemden ibarettir, iyi niyet beyanıdır. Ben olsam o sözü söy-

lemezdim. Çünkü bir insanın kendisiyle bile sıfır sorunu yoktur ki, başkalarıyla sıfır sorunu olsun. Mesele, sorunlarla baş etmeyi bilmektir, sorunları yok saymak ya da sıfırlamak değildir. Hayat da, diplomasi de eski ve yeni, çıkmış ve çıkabilecek, muhtemel sorunlarla baş etmeyi gerektirir.

Irak'ın kuzeyindeki gelişmeler Türkiye'yi derinden etkiliyor. Dışişleri Bakanı'nın Barzani ile kurduğu yakın ilişki, sorunun çözümünde ne kadar etkili olur?

Irak'ın kuzeyi bana göre Türkiye için hiçbir zaman bir başka ülke olmamıştı. Dağların sınır olması, ovaların mayınlanması, orada yaşayan insanların içimizde veya hemen yanı başımızda yaşadıkları gerçeğini değiştirmez. Bir zamanlar, oryantalist bir bakış açısıyla ve kompleksler nedeniyle Irak'ın kuzeyindeki insanlara farklı gözle bakıldığı doğrudur. Ama hiçbir gelişme, bölgedeki Arapların, Kürtlerin, Türkmenlerin, Asurîlerin, Süryanîlerin bizim insanımız olduğu gerçeğinin üstünü örtemedi. Nitekim bugün de örtemiyor. Yaşamakta olduğumuz sorunlar er ya da geç önümüze gelecekti ve geldi de. Önemli olan bu noktada "çözüm" diye önümüze getirilenlerin gerçekte ne kadar çözüm olacağıdır. Dahası "çözüm" diye önümüze konulanlar bizim çözümlerimiz midir? Bütüncül, kalıcı çözümler midir? Şunu bilmemiz lazım. Irak'ın kuzeyinde "özerklik" ya da "bağımsızlık" isteyenler, yeni ortaya çıkma-

dılar. Onlar her zaman vardı ve gelecekte de yine olacaklar.

Türkiye'nin Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü örneğinde olduğu gibi zaman zaman bölgesel işbirliği girişimleri olur. Ama bunların bir türlü arkası gelmez, kalıcı olmaz. Bunun nedeni nedir?

Bu konu da, her konuda olduğu gibi bir irade ve kapasite sorunudur. Anımsarsak, Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü (KEİ) içine Yunanistan'dan Ermenistan'a dek herkesi almıştık. Devamı gelmedi. Necmettin Erbakan'ın kurduğu D 8'ler vardı. Bunun da arkası gelmedi. Gerçi KEİ Erbakan'ın D 8 projesinden daha gerçekçiydi ama bu örgüte üye ülkelerin bir bölümü Rusya güdümünde bulduklarından, bir bölümü de AB ve NATO üyesi olduklarından amacına ulaşamadı. Çünkü Türkiye, bu güçlerin dışında bir hareket kabiliyetine sahipse bu işleri götürebilir. Yok, eğer böyle bir güce sahip değilse, bu gerçeği göz ardı ederek bir yere varamaz, ancak bu kadar olur, bir noktaya gelir ve tıkanır. Türk Dilli Devlet ve Toplulukları Zirvesi için de aynı şey geçerlidir. Bu tür çabaları iyi niyetli bulurum. Ama diplomaside iyi niyet yetmez.

Mesela İsmail Cem ve Ahmet Davutoğlu'nu iki ayrı örnek olarak ele alalım. Her iki dışişleri bakanının da farklı kesimlerle bağlantıları olmuştur. Bu bağlantıları, duyarlılıklarının o kesimlerde yankı bulmasına, o kesimlerin taleplerinin de bakanların

gündemine gelmesine yardım etmiştir. Ama diplomasi uzun vadeli, süreklilik isteyen, özen gerektiren bir iş. Çok hassas yönetilmesi gereken bir süreçtir.

Burada mesele şudur: Mesela ben, herhangi bir konuda çok aykırı fikirlere sahip olabilirim. Mesela Ekvator'la yakın ekonomik işbirliğine, Malezya ile yoğun akademik bağlantılara çok önem verebilirim. Ama sonuçta bir şişe suya ihtiyacım varsa, bu suyu uzak mahalleden değil, yakındaki marketten temin ederim. Bu temel ve yalın gerçek market sahibi için de geçerlidir. Örneğin, Türkiye'nin Afrika ve Latin Amerika'ya açılım politikaları var. İyi ama Afrika'nın bağımsızlığa kavuşmasının 50. yıldönümünde hangi özgül katkıda bulunduk Türkiye olarak? Bu yıl Meksika'nın bağımsızlığının 200. ve Meksika Devrimi'nin de 100. yılı. Bu ülkedeki kutlamalara Çankaya'da bir Meksika Parkı açarak katkıda bulunmak ne kadar yeterli? Güney Amerika'daki o El Türkoları, Türkiye lehine lobi yapmaları için ne kadar seferber edebiliyoruz?

Türkiye enerjide doğuya, siyasette batıya bağımlı. Bu durum dış politikaya nasıl yansıyor?

Avrupa Birliği'nin büyük ülkeleri enerji konusunda bize nazaran Rusya'ya daha az bağımlıdır. Rus doğalgazına olan bağımlılığımız Ukrayna'dan farkı değil maalesef. Burada tüm yumurtaların tek sepete konulması, bir takım çevrelerin özel çıkar ilişkileri ve alternatif enerji sorunu karşımıza çıkıyor. Ancak bu konularda uluorta konuşmak kolaydır. İş başa düşünce ne yapılması gerektiğini bilmiyoruz. Gelinek noktada, Türkiye'ye yıllar önce demiryolu tercihi yerine, karayolu politikasının dayatılmasının da bir sorun olarak karşımıza çıktığını görüyoruz.

Ermeni açılımı, Türkiye'nin Azerbaycan'la ilişkilerini nasıl etkiledi?

Bakü ile ilişkiler başından beri ikirciklidir. İki tarafın da fikri ile zikri bir değildir. Önce bunu kabul etmeliyiz. Belki de böyle olmasının güçlü nedenleri vardır. Ötesi kandırma-cadan ibarettir. Her iki ülkede de çok farklı çıkar grupları ve bunların da-

yandıkları dış güçler mevcuttur. Bunları anlamadan “iki devlet tek millet” gibi sözlere inanmanın anlamı yoktur. Ancak bu durum, Azeriler ile Türklerin kardeş olduğu gerçeğini değiştirmez. İki halk kardeştir ama en büyük kavgaların da kardeşler arasında çıktığını unutmamak gerekir.

Türkiye'nin Kıbrıs politikası AKP iktidarıyla birlikte değişti. AB'nin de konuya müdahil olmasıyla Kıbrıs'ın Girit misali elimizden gitmekte olduğu yönündeki eleştiriler arttı. Siz ne diyorsunuz?

Yunanlıların ve Kıbrıslı Rumların dirençlerine hayran olmamak elde değil. Girit'i ele geçirmek için 60 yıl uğraşmışlardı. Kıbrıs için belki o kadar beklemeleri gerekmeyecek. Adım adım hedeflerine ulaşıyorlar. Yalnız bu noktada şunu da anımsatmak istiyorum. İngiltere ve sonrasında da ABD isteselerdi bu sorunu 1950'lerin başında Helenizm lehine çözerlerdi. Böyle yapmadılar. Türk toplumunu ve Türkiye'yi işin içine kattılar. Demek ki bu politikada bir denge unsuru gördüler. Ayrıca şu da var ki Yunanistan'ın tarihi, coğrafi, dini, kültürel konumu Batı dünyasıyla bütünleşmesine engel teşkil ediyor. Bu yalnız gerçeği bir tek biz göremiyoruz. Kıbrıs'ın tamamı eğer daha önce elimizden çıkmadıysa bu gerçek nedeniyle çıkmadı. Ancak işler her zaman böyle gitmeyebilir. Normal olarak Batı Trakya ve 12 Adanın da elimizden çıkması gerekirdi.

Türkiye'nin AB üyelik hedefinden uzaklaştığı söyleniyor. Siz AB üyeliğini mümkün görüyor musunuz?

Avrupa, hem çok ciddi bir kimlik bunalımı yaşıyor hem de ciddi bir ekonomik krizin içinden geçiyor. Elbette bundan 50 yıl önce Türkiye üyelik başvurusu yapmıştı ama üyelik yönünde hep umut verenin de Avrupa olduğunu kabul etmek gerekir. Avrupa eğer şu anda yaşamakta olduğu krizi aşarsa, zaten Türkiye'ye ihtiyaç duymadığı anlaşılır. Eğer bu krizi aşamayacak gibi görünüyorsa, Türkiye'nin hangi konuda Avrupa'ya katkı verebileceğini, ona bu krizi aşmada yardımcı olabileceğini düşünmek önce-

likle Türklere düşer. Bu durumda sadece Türkiye'nin yüksek nüfusu anlamlı bir faktör değildir. Bugün itibarıyla bize göre Avrupa'nın krizi nasıl tanımlanmaktadır? Bize burada nasıl bir rol düşmektedir? Öncelikle bu sorulara yanıt vermek şarttır. Bu soruları yanıtladıktan sonra müktesebat gibi 2. derecede konularla uğraşmak gerekir. Bulgaristan ve Romanya AB müktesebatını çok iyi uyguladıkları için mi tam üye oldular? Elbette hayır.

Türkiye'nin ABD ile ilişkileri nasıl bir seyir izliyor?

Birilerinin 1950'lerin başında Türkiye'yi küçük Amerika yapma sevdası vardı. Turgut Özal'ın da bu sevdayı taşıdığı bilinir. Bir an için Türkiye'yi bağlam dışı bırakarak kendimize şu soruyu soralım: Dünyada küçük Amerika olabilmemiş tek bir ülke var mıdır?

Türkiye- ABD ilişkileri aşk- nefret ilişkisi değildir. Belki epeydir söyleniyor ama 1930'larda yapılan araştırmalar Amerikalıların en küçük gördüğü insanların Türkler olduğunu ortaya koymuştur. Geçen 80 yıl içinde Amerikalıların Türkler hakkındaki bilgisinin arttığına, Türklere duydukları yakınlık ve sevginin çoğaldığına dair hiçbir işaret de yoktur. Türk- Amerikan ilişkileri gerçek bir çıkar ilişkisidir. Burada da elbette güçlü olan taraf kazanır ve kazanmaktadır. ABD, Türkiye ile olan ekonomik ilişkilerini yüzde 1 oranında artırmak için parmağını bile oynatmamaktadır. Peki, bu durumda Türkiye ne yapmalıdır? Yapılması gereken en az Amerikalılar kadar gerçekçi olmak, bu çıkar ilişkisinin gereğini yerine getirmektir. Dünyanın en ABD karşıtı halkının Türk halkı olmasının, ABD açısından çok da anlamı yoktur. Unutmayalım ki bir zamanlar dünyanın en antikomünist halkı da yine Türk halkıydı. Bu konulara “Ne Şam'ın şekeri, ne Arab'ın yüzü” mantığıyla bakılmaz. Bu tarz duygusal tepkilerden ziyade akılcı olmak gerekir.

Şu an ülkemizde çok yetkin bir ABD uzmanı var mı? Hayır. 18. yüzyıl Amerika'sındaki düşünce akımlarını merak etseniz kimden ne öğreneceksiniz? Uzmanlık statik bir durum değildir. Sürekli bilgilenmeyi, günceli öğrenmeyi, gelişmeleri izlemeyi ge-

rektirir. Mesela bizim kamuoyunda ABD'deki Cumhuriyetçilerin Demokratlara nazaran Türkiye'yi daha çok koruduklarına inanılır. Niye? Bizi daha çok sevdikleri için mi, yoksa işlerine öyle geldiğinden mi?

Türkiye- İsrail ilişkilerinin geleceğini nasıl görüyorsunuz?

Mavi Marmara işine hiç girmemek, o gemiyi oraya yollamamak gerekirdi. Türkiye'nin izlediği siyaset, İsrail'i hiç bilmemek, neler yapabileceğini öngörememek, nasıl adımlar atacağını kestirememek demektir. Türkiye İsrail gerçeğini anlamış değildir. İsrail gerçeği, Yahudi gerçeğinin sadece bir parçasıdır. Ama Yahudi gerçeği İsrail gerçeğinden ibaret değildir. Libya ve İran İsrail'i bizden daha iyi bildikleri için Mavi Marmara tarzı çılgınlıklara kalkışmıyorlar. Türkiye, Yahudi göçünün 500. yılı dolayısıyla dolduruşa getirildi. Yahudi cemaatinin Türkiye içindeki ve dışındaki dinamik çevreleri Türk- Yahudi ilişkilerine çok daha eleştirel bakıyorlar. Şöyle bir benzetme yapalım: İsrail'de Türkiye'den giden Yahudilerin kurduğu Atatürk Ormanı var, ancak yeterli kadar yağmur almıyor.

Uzun yıllar politikacılara danışmanlık yaptınız. Şimdiki dışişleri bakanı da bu göreve gelmeden önce başbakanı danışmanlık yapıyordunuz. Siz dışişleri bakanı olsaydınız ne yapardınız?

Sessiz ve derinden giderdim. Gösterişli hareketlerden kaçınırdım. Gizli diplomasiye çok önem verirdim. Benden önce yapılanlara, kim yapmış olursa olsun, ille de karşı çıkmak gibi bir tavır takınmazdım. Mümkünse hiç konuşmaz, “bölgesel güç”, “küresel aktör” gibi lafları ağızıma almazdım. Bu konularda bırakırdım başkalarını konuşsun. Ama bu tutum, bir takım önceliklerim, ilkelerim, hedeflerim olmadığı anlamına da gelmez. Türk dış politikası üzerine her kesimden çalışmalarını teşvik ederdim. Birkaç somut sorun ve durumu gözüme kestirip, oralarda örnek oluşturacak kalıcı ve nitelikli sonuçlar elde etmeye çalışırdım. Şimdiki Türk dış politikasında belki çok büyük bir yanlış yok, ama doğru da yok. ■

Mustafa Pamukoğlu'ndan İş Adamına Tavsiyeler

Sevgili okuyucular bu sayıdan itibaren iş adamlarına ve iş kadınlarına bazı mali, finansman ve ekonomi konularında tavsiyelerde bulunarak hem dikkatli olmalarını hem de bazı hususların farkında olmalarını sağlamaya çalışacağız.

Şirket Öz Kaynaklarınız Ekside İse Ne Yapmanız Gerekliyor?

Eğer bilançonuzun öz kaynaklar bölümü negatif ise öz varlığınızı yitirmiş durumdasınız. Bu durumda Türk Ticaret Kanunu'nun 324.maddesi kapsamında sıkıntı var demektir.

Öncelikle bu maddeyi hatırlayalım. Hüküm şöyle:

“Son yıllık bilançoda esas sermayenin yarısının karşılıksız kaldığı anlaşılırsa, idare meclisi derhal toplanarak durumu umumi heyete bildirir. Şirketin aciz halinde bulunduğu şüphesini uyandıran emareler mevcutsa idare meclisi aktiflerinin satış fiyatları esas olmak üzere bir ara bilançosu tanzim eder. Esas sermayenin üçte ikisi karşılıksız kaldığı takdirde, umumi heyet bu sermayenin tamamlanmasına veya kalan üçte bir sermaye ile iktifaya karar vermediği takdirde şirket feshedilmiş sayılır. Şirketin aktifleri şirket alacaklılarının alacaklarını karşılamaya yetmediği takdirde idare meclisi bu durumu derhal mahkemeye bildirmeye mecburdur. Mahkeme bu takdirde şirketin iflasına hükmeder. Şu kadar ki; şirket durumunun ıslahı mümkün görülüyorsa idare meclisi veya bir alacaklının talebi üzerine mahkeme iflas kararını tehir edebilir. Bu halde mahkeme, envanter tanzimi veya bir yedi emin tayini gibi şirket mallarının mu-

hafazası için lüzumlu tedbirleri alır.”

Buna göre atacağınız adımlar şunlar olmalı:

Özvarlığınız negatif olabilir ama işletme sermayesi açığınız bulunmayabilir. Yani borçlarınızı ödeyecek kaynaklara sahipsinizdir. Öncelikle bunu hesaplayın. Cari oran (Dönen varlıklar/kısa vadeli borçlar) oranına bakın. Bu oranın 2 olması halinde rahat olun. Cari oran 1 ise likidite oranına (Dönen varlıklar-stoklar)/kısa vadeli borçlar) bakın. Bu oran 1 ise o zaman stokları satışa arz etmeseniz bile bankadaki paranız, alacaklarınız ve paraya hemen çevrilebilir kaynaklarınız var demektir. Öz varlık negatif de olsa nakit akışınız şimdilik etkilenmeyecektir.

Ama net işletme sermayeniz varken öz varlığınız eksi ise bu size tehlike işaretidir. Zarar üretiyorsunuz veya geçmiş yıl zararlarınızı henüz yok edemediniz. Bu durum ileride nakit akışınızın tıkanacağını habercisidir. Bu

nedenle fiyatlandırma ve maliyetlerinizi gözden geçirin. Net işletme sermayeniz olsa bile aktifteki özellikle gayrimenkullerinizi ve diğer duran varlıklarınızı yetkili ekspertiz kuruluşlarından birine değerletirin. Değerleme rayiç değer üzerinden olacağı için defter değeri ile rayiç değer arasında önemli bir fark çıkacaktır. Bu farkı bilançonuzun öz kaynaklar bölümünde “sermaye yedekleri hesabına” kaydedin ve değer farkını yani gizli yedek açığı sabit kıymetlerinize ekleyin. Bu yapacağınız işlem Türk Ticaret Kanunu'nun 75. maddesine göre yapılacaktır. Aşağıda bu hüküm var. Bunu her zaman hatırlayın.

“ Açıklık ve doğruluk esasları Madde 0075:

İlgililerin; işletmenin iktisadi ve mali durumu hakkında mümkün olduğu kadar doğru bir fikir edinebilmeleri için envanter ve bilançoların ticari esaslar gereğince eksiksiz, açık ve

kolay anlaşılır bir şekilde memleket parasına göre tanzimi lazımdır.

Bütün aktifler, en çok bilanço gününde işletme için haiz oldukları değer üzerinden kaydolunur. Borsada kote edilen emtia ve kıymetler o günün borsa rayicine göre ve tahsil edilemeyen veya ihtilaflı bulunanlar müstesna olmak üzere, bütün alacaklar da itibari miktarlarına göre hesap edilir.

Pasifler, hususu ile bütün borçlar, şarta bağlı veya vadeli olsa bile, itibari değeri üzerinden hesaba geçilir. Ticaret şirketleriyle ticaret kurumlarının envanter ve bilançoları hakkındaki hususi hükümler mahfuzdur.”

Bu gizli yedek akçeler bilançoya kaydedildiğinde sabit kıymetlerin değeri aratacaktır. Ancak Vergi Usul Kanunu böyle bir değerlemeyi kabul etmediğinden, artan değer üzerinden amortisman ayırmayacaksınız.

Bu işlemi yapmakla gizli yedek akçeler kadar öz varlık artacağı için ya öz varlığınız negatiften çıkacak ya da eksi tutar azalacaktır. Daha sonra rahatlıkla sermaye artırımını yapabilirsiniz. Ancak bu sermaye artırımını nakden olmalı yani bu sermaye yedekleri sermayeye ilave edilmemeli. Çünkü gizli yedek akçelere tekabül eden bedelsiz hisse senedi vermek ileride bu senetlerin satışında satış kazancının tespiti bakımından sorun yaratabilir. Bunu yaparken TTK 324 ve 75.maddelere uygunluğu konusunda bir hukukçudan “görüş” almanızda yarar var.

Ortaklar Şirketlerinden Alacaklı İse Dikkatli Olmalı

Eğer şirketinizde siz alacaklı iseniz yapmanız gereken bir dolu iş var demektir. Bunları şöyle sıralayalım. Alacak tutarınız ile öz sermaye(öz kaynaklar) tutarınızı karşılaştırın. Üç katını aşılıyorsa Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 12.maddesi uyarınca örtülü sermaye var demektir. Bu durum aynı kanunun 11.maddesi çerçevesinde bazı giderlerin kabul edilmemesine yol açar.

Bu nedenle alacağınızın bir kısmını aşağıdaki işlemleri gerçekleştirerek öz kaynakların bir unsuru yapabilirsiniz. Ortak olarak şirkete alacağınızı ilk sermaye artırımında sermaye taahhütlerine sayılmak üzere sermaye yedeklerine atılmasını ve bu parayı hiçbir surette çekmeyeceğinizi taahhüt edeceksiniz.

Bu taahhütnameye istinaden şirket yönetim kurulu veya müdürler karar alacak. Bu karar noterden tasdik edilecek. Bu karara göre muhasebeye ortaklar cari hesabı sermaye yedeklerinde seçilecek bir hesaba aktarılacak.

Zarar Eden Ya Da Birikmiş Zararları Çok Olan Şirketlerde Ortaklar Şirketten Alacaklı İse Alacaklarından Vazgeçerek Bu Zararlarını Azaltabilirler.

Böyle durumda ortak alacağından vazgeçebilir. Bu durumda vazgeçtiği tutar sermaye yedeklerine atılır ve zararlarla mahsup edilir.

Tabi ticari zarar öz varlığı negatif düşürmüş, sermaye artırımını yapılması gereken durumlarda ve alacakla mahsup edilebilecek zararın olması halinde avantajlıdır. Aksi halde 3 yıl sonra kâra ilave edilmek ve yüzde 20 vergi ödenmek zorunda kalınır.

Bu duruma olanak veren Vergi Usul Kanunu'nun 324. maddesidir. Ortaklar Şirketlerine Borçlu İse Ve Bu Makul Tutarları Geçmiş İse Mutlaka Faiz Tahakkuku Yapmakta Fayda Var.

Ortaklar şirkete para vermekte ve

almaktadırlar. Cari hesap olarak çalışan hesapları bazen ciddi tutarda şirkete borç sonucu vermektedir. Bu durumda şirketten çekilen ve özel olarak tasarruf edilen bir durum söz konusudur. Aslında şirket tarafından kullanılması gereken para ortak tarafından kullanılmaktadır. Bu nedenle siz siz olun borçlu olduğunuz tutara adat yapılarak faiz tahakkuku yapılmasına ve size fatura kesilmesine izin verin. Bu sizi ileride çok rahatlatacaktır.

Anonim Şirket Sahipleri Bu Yılın Sonuna Kadar Hisse Senetlerinizi Bastırın. Tüm tartışmalardan uzak rahat etmek istiyorsanız şu işlemleri hemen yapmaya başlayın. Ortaklar pay defterinizi elden geçirin. Eksiklikler varsa tamamlayın. Geçici ilmuhaberlerinizi tamamlayın, eksikliklerinizi giderin. Yönetim kurulu kararı alarak yılsonuna kadar hisse senetlerinizi bastırın. Geçici ilmuhaberleri iptal edin ve hisse senetlerini ortaklara dağıtın.

Bu sayıda bu kadar, gelecek sayıda yeniden buluşmak dileğiyle... ■

Sorularınız ve görüşleriniz için e-posta adresim: pamukm@superonline.com

Ermenistan Sınır Kapısına Ekonomik Bakış

Doç. Dr. Kerem KARABULUT

Atatürk Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
İktisat Bölümü Öğretim Üyesi

1991 yılında Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin (SSCB) dağılmasıyla birlikte, bu ülkeye komşu Türkiye'nin Doğu Anadolu Bölgesi'nin sınırında oluşan bağımsız devletlerden birisi de Ermenistan'dır. Ancak, Ermenistan-Türkiye ilişkileri hem tarihteki olaylardan dolayı hem de Azerbaycan'la bağlantılı olarak gelişmemiştir. Bunun sonucunda, Ermenistan sınır kapısı açılmamış ve Türkiye-Ermenistan ticareti gerçekleşmemiştir. Türkiye-Ermenistan sınır kapılarının kapalı oluşunun temel sebepleri ekonomi dışı faktörler olduğu için bu sınır kapılarının (Doğu ve Alican sınır kapıları) açılabilirliğini tartışmadan önce, Türkiye ile Ermenistan arasındaki ilişkilerin kısa bir tarihçesine bakmak yol gösterici olacaktır. Daha sonra sınır kapılarının ekonomik değerlendirmesi ve Türkiye açısından önemi analiz edilecek ve yapılabilecekler tartışılacaktır. Bu yazıyla, kitap, makale, temel istatistikler gibi verilerin yanında, konuyla ilgili yapılmış saha araştırmalarının sonuçları da aktarılmaya çalışılacaktır. Son olarak sunulacak veriler doğrultusunda öneriler de getirilmeye çalışılacaktır.

Türkiye'de, Ermenistan ile ilişkilerin analizi çalışmalarının 1970'li yıllardan sonra yoğunlaştığı görülmektedir. Tarihi olaylara bağlı olarak yapılan bu değerlendirmelerde Türkiye'nin geç kaldığı ve yaşanan olay-

lardaki haklılığını dünya kamuoyuna tam anlatamadığı anlaşılmaktadır. Oysa Ermenistan diasporası bu çalışmalarını 1920'li yıllardan bu yana yapmış ve Türkiye'ye yönelik takındığı politikalarla dünya kamuoyunun dikkatini sürekli kendisine çekerek bir nevi varlığını buna bağlamıştır. 1991 yılında SSCB dağılınca, bu politikasına daha da hız vermiştir. Çünkü, hem ekonomik hem de coğrafi açıdan son derece muhtaç bir konumda olmuştur. Bu durumdan kurtulmanın ya da yaşamanın yolu ise dış desteğe bağlı olmuş, bunun için de kullanılabilir en etkin politika ise Türkiye üzerinden yapılmaya çalışılmıştır. Şimdi konunun anlaşılmasını sağlayacak temel başlıklarla hem Ermenistan'ı tanımaya hem de sınır kapısı konusunu analiz etmeye çalışalım.

I. Ermenistan'ın Coğrafyası

● Sınır Uzunlukları: Azerbaycan; 566 km, Nahcivan, 221 km, Gürcistan; 164 km, İran; 35 km ve Türkiye; 268 km.

● Güney Batı Asya ve Türkiye'nin doğusunda yer alan Ermenistan, toplam 29 800 kilometrekarelik bir alana sahiptir. (Erzurum: 25330, Konya: 40813 kilometre karedir. Türkiye'nin yaklaşık % 3,8'i kadardır)

II. Ermenistan'ın Nüfusu

Değişik kaynaklarda Ermenistan'ın 800 Bin ile 3,5 milyon arasında bir nüfusa sahip olduğu vurgulanmasına rağmen, Dünya Bankası verilerine göre, yaklaşık 3 milyonluk bir nüfus Ermenistan'da yaşamaktadır. Ancak, yine dünya bankası verilerine göre, bu ülkenin nüfusu azalmaktadır.

IV. Ermenistan'ın Mevcut Dış Ticareti Konusunda Genel Bir Değerlendirme

Ermenistan'ın kendi verilerine göre, Ocak-Aralık 2009'daki toplam mal ve hizmet ihracatı 700 milyon dolar, ithalatı ise 3 milyar 304 milyon dolardır. Bu rakamlar, Türkiye'nin ticaret hacminin neredeyse %1'i kadardır. Bu rakamlara göre, Ermenistan'ın iyi ilişkiler içerisinde olduğu ve kotasız tekstil ihraç edebildiği ABD'nin Ermenistan'ın ithalatındaki payı yaklaşık %10'dur. İran'ın payı ise daha azdır. Türkiye ile dolaylı ya da doğrudan olabilecek ticaret hacminin ise en fazla 40 ile 200 milyon dolar arasında olabileceği tahmin edilmektedir. Ancak, Ermenistan'ın İran ile iyi ilişkileri dikkate alınacak olursa, Türkiye ile olan ticaret hacminin sınır kapıları açılrsa dahi 100 milyon dolardan çok fazla olmayacağı belirtilebilir.

Ülkenin en önemli ihracat ürünleri arasında, enerji, madeni ürünler, gıda ürünleri ve değerli madenler (elmas gibi) yer almaktadır. İthalat ürünlerinin başlıcaları ise, doğal gaz, petrol, tütün ürünleri, gıda ürünleri ve değerli madenlerdir. Tablodan da görüleceği üzere, ihracat açısından birinci partner Belçika, ithalatta ise Rusya'dır.

Ermenistan ekonomisinin güç durumunda olduğunu, Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü'nün (KEİÖ) İstanbul'daki Ermenistan temsilcisi Arsen Avagyan, "Ermenistan hangi ürünlerde Avrupa piyasalarında rekabet gücüne sahip olur?" sorusuna şu cevabı vererek ortaya koymaktadır

"Ermeni konyacı ve Ermenistan şarapları Avrupa'da çok ünlü ve rekabet gücüne sahip. Ermenistan'ın ham deri potansiyeli Türk deri sektörü için çok avantajlı. Bugün Ermenistan'dan gelen ham deri Gürcistan üstünden Türkiye'ye geliyor. Tekstil alanında Sovyetler Birliği döneminde geniş bir altyapı oluşturuldu. Ama yeni yatırım olmadığı için bu fabrikaların çoğu duruyor. Ayrıca tekstil alanında Türkiye kota sorununu Ermenistan aracılığıyla aşabilir. Ermenistan'dan gelen tekstil ürünlerine ABD'de kota yok. Bizde üretim düşük olduğu için bundan yeterince yararlanamıyoruz. Türk tekstilci Ermenistan'a yatırım yaparsa ABD'deki kota sorununu böylece

III. Ermenistan'ın Ticari Partnerleri

Ülkeler	Ihracat(%)	İthalat(%)
Belçika	18,5	12,1
İngiltere	17,0	-
İsrail	13,0	9,3
Rusya	11,6	14,2
İran	8,0	9,2
ABD	6,3	9,9
Almanya	5,1	7,0
İtalya	-	4,9
Diğerleri	20,5	33,4
Toplam	100,0	100,0

aşabilir" (www.turkishtime.org). Ermeni temsilcinin ifade ettiği ürünlerin çok önemli ya da stratejik ürünler olmadığı görülmektedir. Üstelik fabrikaların boş olduğunu da itiraf ediyor. Bu durum Ermenistan'ın iktisadi sıkıntısını gösterir. Bu nedenle, Ermenistan'ın bu sıkıntılardan kurtulması için Türkiye'ye ihtiyacı vardır. Ancak, güttüğü mevcut siyasi politikalar bunu engellemektedir.

VI. Türkiye'nin Doğu Komşusu Ülkelere Yönelik Dış Ticareti Konusunda Genel Bir Değerlendirme

Türkiye'nin komşu ülkelerle olan ticareti oldukça düşüktür. 2009 yılında yaklaşık 72 milyonluk bir pazar olan İran'a yapılan ihracat, yaklaşık 2 milyar dolar, ithalat ise 3,4 milyar dolar kadardır. Toplam ihracatın yaklaşık %2'si kadardır. Yine çok iyi ilişkiler içinde olunulan yaklaşık 5 milyonluk nüfusa sahip Gürcistan'a ya-

pılan ihracat ise yaklaşık 746 milyon dolar olup, toplam ihracatın %1'inden daha azdır. Aynı şekilde, Türkiye'nin en önemli müttefiki olan ve yaklaşık 9 milyonluk Azerbaycan'a yapılan ihracat ise 1,4 milyar dolardır. Yani toplam ihracatın %1'inden biraz fazladır.

Tablolardaki komşu ülkelere ait rakamlar dikkate alındığında, Ermenistan ile Türkiye arasındaki toplam ticaret hacminin en iyimser tahminle 40 ila 200 milyon dolar arasındaki görüşler doğrultusunda olabileceği anlaşılmaktadır. Bazı yazarlar bu rakamın sınır kapılarının açılmasıyla 400-600 milyon dolar arasında değişeceğine işaret etmektedirler. Oysa üstteki rakamlara göre, örneğin 9 milyonluk dost Azerbaycan'la bile bu rakamlar ancak 2005'den itibaren yakalanabilmiştir. Uzun zamandan beri Türkiye'nin aleyhine lobi faaliyetleri yürüten 1,5-3 milyonluk bir ülkeyle bu rakamın yakalanması olası gözükmemektedir.

Türkiye ile Ermenistan arasındaki ticaret hacminin 40 milyon dolar olduğu konusunda tahminde bulunanların birisi de Ermenistan Ticaret ve Sanayi Bakan yardımcısı Tigran M. Davtyan'dır.

VII. Ermenistan Sınır Kapısının Açılabilirliği

Türkiye-Ermenistan sınır kapısının açılması konusunda çaba sarfetmesi gereken ülke Türkiye değil, Ermenistan'dır. Türkiye-Ermenistan sınırının

V. Türkiye'nin Doğu Komşu Ülkeleriyle Olan Ticareti

Türkiye'nin Doğu Komşu Ülkelerine İhracatı (Milyon \$)

Ülkeler	2005	2006	2007	2008	2009 (geçici)
Suriye	551	690	797	1.115	1.424
İran	912	1.066	1.441	2.029	2.024
Gürcistan	271	407	289	997	746
Azerbaycan	528	695	329	1.667	1.398
Irak	2.750	2.589	645	3.916	5.125
Ermenistan	-	-	-	-	2 bin

Türkiye'nin Doğu Komşu Ülkelerinden İthalatı (Milyon \$)

Ülkeler	2005	2006	2007	2008	2009 (geçici)
Suriye	272	187	376	639	327
İran	3.469	5.626	6.615	8.199	3.402
Gürcistan	302	344	289	525	285
Azerbaycan	272	340	329	928	752
Irak	458	375	645	1.320	952
Ermenistan	3 bin	4 bin	3 bin	bin	2 bin

açılması Ermenistan için hayati bir meseledir. Bunun sebeplerini şöyle özetleyebiliriz:

- Dünya ülkeleriyle bağlantılarının kurulması, hiçbir denize bağlantısının olmaması,
- Taşıma maliyetleri,
- Ermenistan pazarının küçük olması,

• Bölgesel ölçeğin yatırımcıları cezbetmemesi gibi sebepler, bu ülkenin Türkiye'ye muhtaçlığının göstergelerindedirler.

VIII. Türkiye Ermenistan Sınır Kapılarının Kapalı Olmasının Temel Sebepleri

- Hiçbir hakkı olmamasına rağmen, Türkiye'den toprak talebinde bulunması.
- Soykırım iddialarının sürekli gündeme getirilmesi ve
- Karabağ sorununun çözümünde uzlaşmaz bir tutum izlenmesi.

IX. Türkiye'nin Ermenistan Sınır Kapıları Konusunda Dikkat Etmesi Gerekenler

• Sürekli Türkiye karşıtı politika izleyen Ermenistan yönetimleri, sınır kapısının ticarete açılmasıyla güçlenecek ve böylece daha demokratik ve barış yanlısı çözüm yolları zayıflamış olacaktır. Bu da Türkiye'ye karşı güdülen mevcut yanlış politikaları cesaretlendirecektir.

- Türkiye'nin ilk adımı atması, Er-

meni Diasporası'ndaki sertlik yanlılarının uzun dönemde Türkiye'den "soykırım" ve "toprak talebi" konusunda daha fazla istekli olmaları sonucunu ortaya çıkaracaktır.

- Sınır kapısının açılması Türkiye'nin Azerileri ve/veya Azerbaycan'ı terk ettiği anlamına gelebilecek-

tir ki, bu onarılması güç bir hata olur. Bu durum Türkiye'nin Kafkasya'daki gayeleri ve stratejik çıkarları için uygun olmayacaktır.

• Türkiye'nin sınır kapısını Karabağ sorunu çözülmeden açması, diğer Türk Cumhuriyetleri nezdinde itibar kaybetmesine ve liderlik vasfının kaybolmasına sebep olacaktır. Diğer Türk Cumhuriyetleri Azerbaycan tecrübesiyle kendilerinin de Türkiye tarafından yeri geldiğinde destek görmeyebileceklerini düşünerek uzaklaşacaklardır.

X. Sınır Kapılarının Açılmasının Türkiye'nin Azerbaycan Politikası Açısından Değerlendirilmesi

Kafkasya'daki çıkarlarını Azerbaycan üzerinde odaklayan Türkiye için böyle bir adım rasyonel değildir. Sadece Azerilerin Türk olmalarından dolayı değil, ayrıca Azerbaycan Kafkasya'nın en büyük ve sahip olduğu enerji kaynaklarıyla bölgenin en zengin ülkesidir. İran ve Rusya ile komşu olmasından dolayı da stratejik bir konumdadır. Türkiye, Azerbaycan'ı

kaybetmeyi göze alamaz, fakat Ermenistan'la kapıları açarak böyle bir sonucu doğurabilir.

Azerbaycan'ın Türkiye açısından önemi, ırk, dil, din, kültür bağlarından başka, şu üç unsurdan ötürü de önem arz etmektedir.

● Hazar petrollerinin bugün dünya için sahip olduğu önem.

● Azerbaycan Türkiye'nin "Türk Dünyasına Açılma Politikası"nın ana kapısıdır. Azerbaycansız Ankara'nın Orta Asya'da etkin bir rol oynaması imkansızdır.

● Azerbaycan, bir yandan Rusya, diğer yandan da İran'a karşı bir güvenlik alanı oluşturması bakımından Türkiye'nin stratejik çıkarları açısından büyük önem taşımaktadır.

XI. Türkiye'nin Ermenistan Sınır Kapısı Konusundaki Politikası Nasıl Olmalıdır?

Ermenistan'la olan ilişkilerdeki Azerbaycan realitesinden dolayı şu hususlar göz ardı edilmemelidir:

● Ermenistan'ın Dağlık Karabağ konusunda taviz vermesi sağlandıktan sonra ticari ilişkiler hızlandırılabilir (mevcut ilerlemeler bu yöndedir).

● Ekim 2002'de Azerbaycan Devlet Başkanı Haydar Aliyev'in Ermenistan'a yaptığı, "Ermenistan'ın İran sınırındaki dört Azeri eyaletinden çekilmesi karşılığında ticari ilişkilerin düzeltilmesi" teklifi yeniden gündeme getirilebilir.

● Ermenistan'a ilişkilerin normalleşmesi ve kapıların açılmasının, üstte bazılarına değinilen konularda ilk adımı Ermenistan'ın atması şartıyla gerçekleşebileceği net olarak bildirilmelidir.

XII. Ermenilerin Doğu Anadolu Konusundaki Hayallerinin Gerçekleşmesi İçin Üç Aşama (Ekonomi Dışı Bakışa Örnek)

Erich FEIGL tarafından 1999 yılında yayımlanan "A Myth of Error" adlı kitapta konu özetle şöyle anlatılmaktadır.

● Türkiye'nin Van, Kars, Erzurum, Erzincan gibi illeri küçük ölçekli ticaret ve küçük ev endüstrisi (halıcılık vb) ya da madencilik gibi alanlarda şimdiye kadar başarılı olmuşlardır. Bu nüfus merkezleri mümkünse boşaltılmalıdır. Etnik kökeni ne olursa olsun

göç eden her insan, gelecekteki amaçlar için bir artı olacaktır. Doğu Anadolu'da ne kadar az insan kalırsa, daha sonra bu alana Ermenilerin yerleşmesi açısından o kadar iyi olur.

● Bu kitlesel göçlerden dolayı ortaya çıkan ekonomik çöküntü sonucunda terörist grupların güç kazanması daha kolaylaştırılabilir.

● Terör geniş ölçüde Ermenilerin kontrolündedir. Sonradan ihtiyaç duyulduğunda teröristleri elimine etmek nispeten kolaydır.

XIII. Genel Değerlendirme

Türkiye ile Ermenistan arasında tarihin belli dönemlerindeki sıkı bağlılığa rağmen, süreç içerisinde yaşanan gelişmelere bağlı olarak düşmanlık derecesinde bir ilişki kopukluğu yaşanmıştır. 1915'te savaş koşullarında yaşanan karşılıklı çatışmalardan sonra ilişkiler bozulmuş ve bir daha düzeltilememiştir. 1991 yılında SSCB'nin dağılmasından sonra Ermenistan'ın bağımsızlığını kazanmasıyla tekrar sosyo-ekonomik ilişkilerin geliştirilmesi olanağı doğmasına rağmen, Ermenistan'ın soykırım iddiası, toprak talebi ve Azerbaycan topraklarını işgal etmesi gibi gelişmeler bu fırsatı vermemiştir. Bu doğrultuda, sınır kapıları açılmamış ve ticari ilişkiler gelişmemiştir.

Ermenistan'la ekonomik ilişkilerin geliştirilmesi Türkiye'den çok Ermenistan için önem arz etmektedir. Çünkü Türkiye, Ermenistan için adeta bir

dünyaya açılma yolu konumundadır. Oysa Türkiye için Ermenistan pazarı dikkate alınmayacak kadar küçük bir pazardır. Yaşanan gelişmeler göstermektedir ki, bu iki ülkenin sosyo-ekonomik ilişkilerinin gelişmesi uzun zaman alacaktır. Ancak, bu durum her iki ülkenin hiçbir şekilde ilişki kurmayacağı anlamına gelmemektedir. Diğer taraftan Türkiye Ermenistan ekonomik ilişkilerinin ticari anlayışa göre değerlendirilemeyeceği de anlaşılmaktadır. Bu iki ülke ilişkilerinde tarihi, siyasi, sosyal ve iktisadi gerçeklerin birlikte değerlendirilmesi ve Azerbaycan'ın dikkate alınması zorunluluğu vardır. Aksi takdirde, özellikle sınır kapıları sorununda sadece ekonomik gerekçelerle olaya bakmak gelecek dönemlerde Türkiye'nin bölgedeki menfaatlerine önemli zarar verebilecektir.

Sınır kapısının kapalı olmasının ekonomik yönü, diğer sorunların çözümüne hizmet eder. Eğer kapı açılırsa, diğer sorunlar (tarihi, siyasi) ve Karabağ sorunu çözülemez.

Tüm bu gelişmelere rağmen sınır kapısı sorunu çözülürse nasıl bir konu üzerinde çalışılmalıdır diye sorulabilir. Bunun için en uygun yol ise; Sınır kapılarının açılması durumunda, ilişkilerin doğal seyrinin yanında Mısır ve Ürdün ile İsrail arasındaki "Nitelikli Endüstriyel Bölgeler" in Türkiye-Ermenistan-Azerbaycan arasında nasıl işletilebileceği üzerinde çalışılmalıdır. ■

Su Politikaları Uzmanı Dursun Yıldız'a Sorduk:

Su Savaşları Çıkacak mı?

Söyleşi: **Esin TAŞDEMİR**

Son kitabınızda 'Su Savaşları' konusunu ele alış nedeniniz nedir?

Son kitabımda bu konuyu ele alıp incelememin temel nedenlerine değinecek olursam ilk olarak son 20 yıldır artan su savaşı senaryoları ve bazı raporlarda su savaşları için artık tarih bile veriliyor olmasını söyleyebilirim. Bu senaryoların çözüme mi çözümsüzlüğe mi hizmet ettiği sorusunun öneminin artıyor olması da bir başka önemli nokta. Diğer nedenlerimi de su savaşlarının hep gündemde olması ama su sorunlarının çözülmemesi ve böyle bir savaşın öncelikle Fırat ve Dicle'deki suyun kullanımını nedeniyle Ortadoğu'da çıkacağı ileri sürülmesi olarak özetleyebilirim.

Bu inceleme ve araştırmanın temel amacı neydi?

Bilindiği gibi suyun eşitsiz dağılımı ve artan su yetersizliği nedeniyle su jeopolitik bir kaynak niteliği kazanmış ve uluslararası güç dengeleri üzerinde etkili olmaya başlamıştır. Bu durum su kaynakları üstündeki küresel, siyasi, stratejik, hegemonik planları arttırmıştır. Ben de bu çalışmamda bu gelişmeler karşısında gelecekte su konusunda ortaya çıkacak gerilimlerin gerçek nedenlerine yönelik bir inceleme ve analiz yapmaya çalıştım. Bu incelemede temel amacım su savaşı tezlerinin çarpıcılığına karşı bir başka çarpıcı tez üretme gayreti değildi. Bu araştırmada su savaşı tezlerini, bu tezlerin ortaya çıkış nedenlerini, savaşın ölçeğini, sonuçlarını, su sıkıntısı üzerinden yapılan politikaları ve gündemdeki tehdit algılamalarını ele alıp bir ön inceleme yap-

Son yılların belki de en çok sorulan sorularından birisi 21. yüzyılda bir su savaşı çıkacak mı? Su kaynakları kısıtlı olan bölgelerde suyun sosyal ve ekonomik gelişmedeki sınırlayıcı etkisinin artması sonucunda silahlı çatışmalar mı olacak? Bu ve benzeri birçok soruya yanıt aramak için konunun uzmanı bir isme konuk olduk. Son kitabı "Su'dan Savaşlar" da bütün bu soruları cevaplayan Su Politikaları Uzmanı Dursun YILDIZ'la kitabı üzerine konuştuk.

maya çalıştım. Bu konu çok daha kapsamlı bir şekilde ele alınıp incelenmelidir.

Kitabın isminde "Su Savaşı" yerine neden "Su'dan Savaşlar"ı tercih ettiniz?

Bu bir inceleme ve araştırma kitabı. Bu nedenle su savaşı kavramına mecazi bir anlam yükleyerek bu sorgulamayı kitabın kapağından başlatmayı amaçladım. Aslında bu konuyu da sorgulamak zorunda olduğumuzu düşünüyorum. Çatışmanın karşıtı işbirliğidir. Dünyada su savaşı yerine su işbirliğinin oluşmasının önünde engeller olduğu kadar bu işbirliğini geliştirecek nedenler de var, bunlar incelenmeli!

Bu konudaki işbirliğinin önünde varolan temel engeller nelerdir?

Çok özetle ifade edilecek olursa su hakkının bir ulusal bağımsızlık konusu olarak görülmesi, suya farklı anlam ve değerler yüklenmesi, ülkeler arasında güç ve gelişmişlik farkı ile küresel gerilim stratejileri ve bunların uygulamaları diyebiliriz.

Su konusunda işbirliğini geliştirecek nedenler var mı?

Tabii ki var. Bunlar da geçmişe nazaran daha farklı ve artmış durumda. Örneğin teknolojideki hızlı ilerleme bunların en önemlisi olarak görülebilir. Yine ülkeler arasında karşılıklı bağımlılıktaki artışın yanı sıra su s-

kıntısı ve çevre duyarlılığındaki artış ile işbirliği örnekleri ve sağladığı yararlar da sayılabilir.

Su konusunda dünyada çatışma potansiyeli yüksek olan bölgeler nerelerde?

Su konusunda geçmişteki gerilimleri, çıkan çatışmaları ve ülkeler arasındaki ilişkileri gelecek projeksiyonları ile birleştirerek ele alan metodlar kullanılmaktadır. Bu metodla hangi bölgelerin 'sudan bir çatışma'ya daha yakın olduğu belirlenmeye çalışılmaktadır. Ancak bu analizlerden kesin sonuçlar elde edilemesi zordur. Birçok bölgede su sorunu olan ülkeler arasında uzun yıllardır sadece su konusunda değil, birçok konuda siyasi gerilimler bulunmaktadır. Bu nedenle silahlı çatışmalar konusunda su anlaşmazlıklarının belirleyici mi yoksa diğer unsurlarla birlikte sorunu sadece etkileyen bir faktör mü oluşturacağını söylemek zordur. Yine de bu metodlar ve benzer amaçlı uyumsuzluk analizlerinde Orta Asya Aral Gölü havzası, Ortadoğu, Ürdün Nehri havzası ve Nil Nehri havzası öne çıkmaktadır.

21. yüzyılda su savaşı mutlak mı?

21. yüzyılda da geçmişte olduğu gibi su konusunda gerginlikler olacak. Bu gerginlikler küçük çatışmalara da neden olabilir ancak mutlak bir su savaşını öngörmek çok kolay değil. Bu öngörü yapılırsa bu savaşın tanımının da yapılması gerek. Bu durumda bu savaşın bölgesel ölçekte mi, küresel ölçekte mi yoksa yerel ölçekte yoğun-

laşan anlaşmazlık ya da çatışma şeklinde mi olacağı belirtilmelidir. Yine bunların yanı sıra bu savaşın askeri hedefi ve somut kazanımlarının ne olacağı da açıklanmaya muhtaçtır. Bu öngörülerin belirttiği şekilde gelecekte bir savaş çıkarsa bunun gerçekten sadece su nedeniyle mi çıktığı da incelenmelidir. Aslında dünyada uzun dönemdir suyun paylaşımı olarak yerel anlamda, silahlı çatışma olarak ülkesel anlamda, ekonomik olarak da küresel anlamda yaşanmakta olan su savaşları var! Bu süren savaşlar ve gelecekte 'Su Savaşı çıkacak!' iddialarına rağmen su savaşına neden olacağı görülen koşulların ortadan kaldırılmasına yönelik çabalar var mı? Bu konu birçok uluslararası forum ve platformlarda ele alınıyor, programlar yapılıyor. BM'de bu konuyla ilgili sözleşmeler kabul ediliyor. Ancak bu programlardan yeterli sonuçlar alınmıyor. Bunlar yapılırken bazı bölgelerdeki gerginlikler körükleniyor, aşırı silahlanmayla çatışma ortamına zemin yaratılıyor. Dünyada son 10 yılda % 45 artan askeri harcamaların 2008 yılında 1,5 trilyon dolar ile rekor kırdığı söyleniyor. Dünya toplam gayri safi yurtiçi hasılasının %2,4'ü askeri harcamalar ise bu miktar su ve sanitasyona ayrılan bütçeden çok fazla. Bu oran Hindistan'da 8 kat, Pakistan'da 40 kat, Etiyopya'da 10 kat. Öte yandan askeri harcamaların Yemen, Uganda, Kenya ve Meksika'da da yüksek olduğu açıklandı. Yani dünyada toplam 1 milyar 700 milyon insanın yaşadığı ülkelerde si-

lahlanma harcaması su ve sanitasyon için yapılan harcamalardan çok çok fazla.

Bir yandan aşırı silahlanma diğer taraftan su savaşları iddiaları... Bu durumda Su Savaşı yükselen bir hegemonya kavramı olarak mı algılanmalı?

Su gibi yaşamsal bir kaynak sağlamak için çok uygun bir argüman. Bu da savaş senaristlerinin ve bu alanda hesap yapanların işini kolaylaştırıyor. İletişim teknolojilerindeki ilerleme algıda yanılsamaları arttırdı. Artık birçok kavramı üzerinde düşünmeden kabul ediyoruz ya da ettiriyoruz. Bu nedenle bu konuda daha dikkatli olunmalı. Bana göre suyun savaşlara gerekçe gibi gösterilerek gerçek savaş ve hegemonya nedenlerinin gizlenmesi için kullanıldığı dü-

cuk olan yaklaşık 25 bin kişinin su ve suya bağlı hastalıklardan yaşamını kaybettiğini belirtiyor. Sıcak çatışma olmasa da bu trajedi zaten yaşanıyor. Şimdi bu trajediye 'sudan bir savaş'ın katkısı olur mu tabii ki olur. Ancak o savaş çıkana kadar geçecek sürede yaşamını su ve bağlı sorunlar nedeniyle kaybedecek olan insanların toplamının bir su savaşı sonucundan çok daha trajik olduğu görülür! Bu nedenle 'Su Savaşı' çok kolay akılda kalan ve bu alanda yaşanan diğer trajedileri gölgeleyen bir kavram olarak da ortaya çıkmaktadır.

Ortadoğu bir su savaşına zorunlu mu? Yani petrol yerine su savaşı mı kapıda?

sorun Irak'ın geleceği ancak bu yanında diğer bir sorun da İsrail, Ürdün, Filistin ve Güney Lübnan bölgesi. Çünkü bu bölge su sıkıntısının artabileceği bir alan. Zaten bugüne kadar su konusundaki sıcak çatışmalar da bu bölgede yaşandı. Bu bölgede Ürdün'ün fosil yer altı suyunu çıkartması, İsrail'in ise son dönemde çok büyük deniz suyu arıtma tesisleri yapması bölgede kısmi bir rahatlama sağlayabilir. Bence su ve petrol üzerindeki küresel stratejilerin benzer olarak ele alınması doğru değil. Su yenilenebilir bir kaynak, petrol değil. Yine su daha çok bölgesel kullanmaya yönelik bir kaynak. Bu yönüyle de petrolden ayrılıyor.

Bu araştırmanızdan özetle hangi sonuçları elde ettiniz?

Daha önce de belirttiğim gibi ben bu konuda çok başlangıç kabul edilebilecek ön bir çalışma yaptım. Bu çalışmamda su savaşı senaryolarının net kanıtlar sunamadığı ve tatminkar açıklamalar yapamadığı ortaya çıktı. Bunun yanısıra gelecekte su nedeniyle bir çatışmanın çıkabileceği ancak suyun bu çatışmanın nedenlerinden sadece birisi olabileceği görülüyor. Yine su savaşları kavramının daha çok popüler magazin dergilerinde ortaya çıktığı ve akademik çevrenin hazırladığı raporlarda çok fazla yer almadığını gördük. Bunların yanı sıra su konusunda gerginlik ve çatışma kadar işbirliği ortamının ve olanaklarının da arttığı görülüyor. Diğer yandan sadece suyun bir savaş nedeni olacağına dair yaklaşımların daha dikkatli incelenmesi gerektiği ve su savaşı kavramının yaygınlaştırılmasının çözümden daha çok hegemonik bir konsept yaratma politikasına hizmet ettiği sonucuna vardığımızı da söyleyebilirim.

Son söz olarak ilave etmek istediğiniz bir şey var mı?

Evet böyle bir konuda bu olanağı verdiğiniz için teşekkür ederken hemen eklemek istiyorum; ben su konusunda savaşılması gerektiğini düşünüyorum, ama bu savaş sudan savaşlara neden olacağı ileri sürülen koşul ve kavramların ortadan kaldırılması için yapılmalı. ■

şüncesi, doğrudan reddedilebilecek bir düşünce değildir. Öte yandan su savaşlarının gündemde tutulması ama sorunun çözümü için yeterli somut adım atılmaması da düşündürücüdür. Bu da bu kavramın emperyal güçlerin siyasal ve kültürel hegemonyasını sürdürmek için kullandığı bir araç olduğu düşüncesini güçlendirmektedir. Aslında akademik çevredeki çalışmalara bakıldığında da su savaşı çıkacak tezlerinin çok fazla doğrulanmadığını görüyoruz. Bu kavram daha çok popüler magazin dergilerinde ve gazetelerde öne çıkartılıyor. Doğrusu su konusunda birşeyler yapmak için su savaşının çıkmasını bekleyip onu sona erdirmeye çalışmak gereksiz. Bu alanda zaten bir trajedi yaşanıyor. Dünya Sağlık Örgütü günde 4 bini 5 yaşın altında ço-

Ortadoğu dünya nüfusunun %5'inin yaşadığı, temiz su kaynaklarının ise %1'ine sahip bir coğrafya. Üstelik bu su kaynaklarının %90'ı da sınır aşan su kaynakları. Petrol ve diğer jeostratejik üstünlüklerinin yanında İsrail'in varlığı da dikkate alındığında bu bölgede istikrarın sağlanması zor görünüyor. Aslında Ortadoğu'daki su sorununun iki bölgede ele alınmalı. Bunlardan Dicle ve Fırat nehirlerinin geçtiği ülkeler olan Türkiye, Suriye ve Irak'ta su var ancak suyun akılcı, planlı ve verimli kullanılması gibi bir sorun yaşanıyor. Senaryoların bir anlamda su savaşına zorunlu kıldığı bu bölgede son gelişmeler olumlu. Türkiye'nin ısrarla suyu bir silah olarak kullanmayacağını ileri sürdüğü barış ve işbirliğini öne çıkartan olumlu politikalarına Suriye son dönemde karşılık vermeye başladı. Bu olumlu bir gelişme. Bu bölgedeki tek

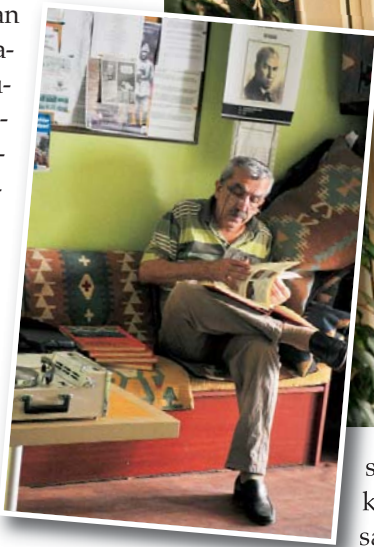
Bilginin Hakimiyet Kurduğu Yer:

Kitap Kafe

Söyleşi ve Fotoğraf: **Hatice DENİZ**

Kadıköy rihtımından Haydarpaşa istikametine doğru yürüyünce, sağ kolda, Hasanpaşa'ya dönen yolun sonunda yukarı doğru çıkan eski bir sokak vardır. Nemlizade Sokaktır orası. O sokağa girip yüz metre yürüyünce sağda eski, müstakil, iki katlı, balkonlu bir yapı görürsünüz. Oranın adı Asya Yakası Kitap Kafe'dir. Gördüğünüz anda anlarsınız diğer kafelere benzemediğini, sıradışı olduğunu. Fazla kalabalık değildir. İçeride kitap okuyan, yazı yazan, internete giren birkaç kişi vardır mutlaka. Sessizdir, sakin, samimidir, sohbet için idealdir. Yorulunca kalkıp binlerce kitaptan birini alır incelersiniz. Sanki evinizdeymiş gibi mutfağa çayınızı alırsınız. Aklınıza bir soru geldiğinde hemen karşınızda duran kafenin ortakları sahaf Orhan Tüfek ve Salih Özkan sizi aydınlatmaya hazırdırlar.

Orhan Tüfek, çok iyi Osmanlıca bilir. El yazmalarına meraklıdır. Eski yazıyı elinde büyüteciyle, size tane tane tercüme ederek okur. Her sorana Kitap Kafeyi, "Kitap Kafe sadece bir kafe değildir, aynı zamanda bizim evimizdir. Kapısı herkese açık olan bir ev..." şeklinde tanımlar. Eskisiyle yenisiyle, yaklaşık onbin kitap için Avustralya'dan Kars'a kadar her yerden internet ya da telefonla sipariş gelir ve her yere istenen kitap anında yollanır. Kitapların kendine has kokusu sarmıştır etrafı. Bu kokuya sık sık demli bir çayın, sıcak bir kahvenin, taze bir simitin koku-

su karışır. O zaman kafasını sararmış eski sayfalarından kaldırır Orhan Tüfek, elinde büyütecini bir kenara koyar, başlar konuşmaya. İlginç bir yaşam öyküsü vardır. Müteahhitlik de yapmıştır işçilik de. Şimdilerde SSK emeklisidir. Yılların birikimi olan kütüphanesinde sadece kitaplarını paylaşmaz, bilgisini de paylaşır, hem de cömertçe. Sahaflık merakının yanında eski saat ve eski radyo koleksiyoncusudur.

"Kitaplar Orta Malı Değildir"

Diğer sahafalara göre oldukça ilginç olan yönleri var buranın. O da, mekâna ticari anlamdan önce başka işlevler yüklenmiş olması. Orhan Tüfek'in çalıştığı bölüme bakınca şaşırılmamak elde değil. Yüzlerce Osmanlıca belge, eski resimler, tarihi fotoğraflar, Cumhuriyet öncesinden, erken Cumhuriyet döneminden gazeteler, dergiler, elyazmaları, dağılmış, parçalanmış kitapları onarmaya, ciltlemeye yarayan araçlar... Özetle aradığı kitabı bulamayanların veya nerede bulaca-

ğını bilemeyenlerin, Osmanlıca eser arayanların, kitaplarla dostluk kurmak isteyenlerin, sakin bir ortamda çalışmayı isteyenlerin ve kapısı herkese açık olan dostların mekânı Kitap Kafe. ■

İletişim: Kitap Kafe, Rihtım Caddesi, Nemlizade Sokak, No: 44, Kadıköy, İstanbul. Tel: 02126 345 19 43.

Ortaklarının dilinden Kitap Kafe'nin Öyküsü

Orhan Tüfek: "Emekliliğimi, öğrenerek değerlendirmek istedim. Kitaba verdiğim değerden dolayı buranın ismi Kitap Kafe oldu. Aslında böyle bir mekân açma isteğim hep vardı. Emeklikten sonra kolları sıvadım. Yola çıktığımda tek kişiydim. Ben de herkes gibi piyasanın klasik sıkıntılarını çektim. İnşaat, dekor, mobilya derken hayli masrafım çok oldu. Öyle böyle üçüncü yılımıza geldik. Burada bir okuma kültürü edindirmeye çalışıyoruz. Araştırma, aydınlanma amacı güdüyoruz. Her kitaba açığız. Hiçbir kitaba "Seni almıyoruz" demeyiz. Kitabı yeri geldiğinde paylaşıyoruz. Kitaplar bizim için 'orta malı' değildir".

Salih Özkan: "Bizim gibi birbirine destek olan çok sıkı dostlar işletiyor burayı. Yaptığımız işten haz alıyoruz. Burası sadece bir kafe değil, aynı zamanda bizim evimiz. Kapısı, okumak, araştırmak, dinlenmek, öğrenmek isteyen herkese açık olan bir ev".

Mutluluk Oyunu

Ferhan ŞAYLIMAN
Gazeteci - Yazar

2010 yılı kırılma noktalarıyla beraber ele alındığında sanırım ekonomistleri, toplumbilimcileri, siyasetçileri, gazetecileri bir kez daha oturup düşünmeye zorlayacak ayrıntılarla dolu.

Ayrıntıların çoğu hiç kuşkusuz 12 Eylül'de gerçekleşen referandumda düğümleniyor.

Referandum Türkiye'de ki güç odaklarının sınavdan geçtiği çok önemli bir dönemeç noktasıydı. İktidarın "Bu bir genel seçim değil, daha demokratik, daha özgür bir toplum için anayasa değişikliği" çıkışlarına rağmen sonuçta 12 Eylül'deki halk oylaması bir genel seçim havasında yürütüldü ve öyle sonuçlandı.

Sandıktaki evet ve hayır oylarının dağılımında ortaya çıkan tabloyu ekonomideki uygulamalar açısından ele aldığımızda ders niteliğinde sonuçlarla karşılaşıyoruz. Dersin en önemli ayağı gerçek hayatta yaşanan sıkıntılar hangi düzeyde olursa olsunlar bunun medya cephesinden sunumunun insanların kafasındaki algıyı nasıl değiştirebileceğini ortaya koymasıydı.

Tablonun ekonomi boyutuyla ilgili kısmı hiç kuşkusuz görüntünün en karanlık bölü-

münü oluşturuyor. Durum, rakamların diliyle ifade edildiğinde hemen anlaşılması gereken tek şey vahim bir noktada dolanıp kaldığımızı söylüyor bizlere.

Bunu yalnızca işsizlik boyutunda değerlendirdiğimizde bile karşımıza çıkan %20 oranı, şu anda süren bütün tartışmaların üzerinde acilen ele alınması kaçınılmaz bir gerçek. Belki de uzun süredir ortalığı toza dumana bulayan bütün siyasi çalkantıların gerisinde bu gerçeği gizlemeye yönelik bir oyun var.

Peki bu nasıl bir oyun?

Gelir dağılımındaki adaletsizliğin akıl almaz boyutlara ulaştığı, böl-

geler arası dengesizliğin tırmanışını sürdürdüğü, yoksulluk sınırında yaşayanların ülke nüfusunun dörtte birini oluşturduğu bir yılı daha geride bıraktık.

Vatandaşın günlük yaşamını sürdürmesi açısından kullanması zorunlu tüketim maddelerinde dünyanın en pahalı ülkelerinin başında yer alıyoruz. İnsanlar elektrik, su, doğalgaz faturalarında dudak uçuklatan rakamlarla boğuşuyorlar. Bunların yanı sıra aile bütçelerinin önemli kısmı kiraya ayrılıyor. Eğer yine de geriye bir şeyler kaldıysa sıra beslenme, sağlık, eğitim gibi alanlardaki harcamalara geliyor. İşte tam bu

noktada herkesin yakından tanıdığı bir tuzak çıkıyor karşımıza : Kredi kartları.

Türkiye'ye de geniş kitleleri oluşturanlar açısından 2010 yılı ne yazık ki benzer sorunlarla mücadele etmekle geçti.

Ya sanayici, tarım kesimi ve esnaf? Ekonomideki frensiz gidişin yansımalarını burarlarda da görmek mümkün.

Anladık mümkün de, bunlar niye konuşulmuyor?

Bu kesimlerin temsilcileri ortaya çıkıp tabanlarının yaşadığı sıkıntıları niye dile getirmiyorlar?

Sizce ortada bir griplik yok mu?

İşte yukarda sözü ettiğimiz oyun bu: Mutluluk oyunu.

Hormonlu bir oyun. 2010 yılımız bu oyunu izlemekle geçti.

Oyun nerelerde sergilendi?

Tabi ki medyamızın ekranlarında ve gazete sayfalarında.

Bilindiği üzere iktidar 2002'de iş başına gelirken önüne bazı hedefler koymuştu. Askerden yargıya ve üniversitelere kadar uzanan hedeflerin arasında öncelikli sıra hep medyaya verildi.

Sanırım dikkatlerden kaçmamıştır.

Başbakanın bu kesimin temsilcilerine yönelik zaman zaman düzenlediği kahvaltılı basın toplantılarında taktığı tavrı aslında bir "balans ayarı" olarak değerlendirmek de mümkün.

Yani gözle görülen ilişkiler bile öylesine sıkı bir biçimde götürülüyor.

Aslınsa medyaya yönelik hedefler açısından artık yeniden düzenlenecek çok fazla bir şey kalmamıştır. Bugün "tek tip" medya kendisine yüklenen görevin farkındadır.

Mutluluk oyunu.

Yaşanan bütün olumsuzlukları ters yüz ederek pembe tablolar çizmek.

Tabi oyunu çözmeye çalışanlar açısından ortada sorulması gereken yığınla soru var.

"Her şey söylendiği, yazılıp çizildiği gibi yolunda gidiyorsa ben bu bütçeyle niye ayın sonunu getiremiyorum? Niye gırtlığa kadar borçtayım?"

"Sağlıkta devrim niteliğinde ilerlemeler sağlandıysa ben hastanelere düştüğümde niye sürünüyorum? Param olmadığı için niye ikinci sınıf insan muamelesi görüyorum?"

"Eğitimde çağ atladıysak üniversiteye giden çocuğumu niye aç açına okutuyorum?"

"İşsizlik kökünden çözüldüyse benim üniversite mezunu çocuğum niye yıllardır kahve köşelerinde za-

Kendi malını kullan

Kendi ülkeni zengin et

Biz ithal mallar kullandıkça, bize mal satan ülkenin üretimi, kalitesi, verimi ve kârı artıyor; kendi üretimimiz ise düşüyor. Onlar, bizim paralarımızla kendi insanlarına daha iyi sağlık ve eğitim hizmeti, daha bakımlı kentler, daha konforlu bir yaşam sağlıyor. Bizim ülkemizde üretimin ve kazancın azalması ise, yaşam koşullarımızın her gün daha da kötüye gitmesi demektir.

USİAD

ULUSAL SANAYİCİ VE İŞADAMLARI DERNEĞİ

çarpıtılması sonucunda yaratılan bilgi kirliliği ortamında acı gerçeği yeniden kurgulayarak mutluluk oyununu başarıyla sürdürdü.

Burada oyunun önemli ayaklarından birisine daha vurgu yapmakta yarar var.

Ekonomide geniş kitleler sorunlarla boğuşurken bunları dile getirmesi gereken sivil toplum örgütlerinin suskunluğu.

Sendikalar, meslek örgütleri temsil ettikleri tabanların ağızlarını tıkararak "demokratik" işlevlerini (!) yerine getirirken medyanın yüklendiği göreve başka bir açıdan katkıda bulundular.

Sonuçta ortaya çıkan tablo: Konuşmayan, konuşturulmayan bir toplum ve bütün bu çirkinlikleri örtbas eden bir medya.

İşte 2010 yılını böyle

geçti.

Geldik 2011'e.

Ne dersiniz, 2011'in Haziran'ında yapılacak seçimlerde Türkiye oynanan kokuşmuş oyunu bozacak kararlılığı gösterebilecek mi? ■

man tüketiyor?"

"Enflasyon hızla düşüşe geçtiyse bu benim soframa niye yansımıyor?"

Soruları çoğaltmak mümkün.

Dediğimiz gibi medya olayların

USİAD İzmir Temsilcisi Tacettin BAYIR:

“Krizden Çıkış ve İşsizimize İş için Yerli Malı Kullanalım!”

Söyleşi: **Esin TAŞDEMİR**

-Yerli Malı ve Tutum Haftası'nı niçin önemsiyorsunuz, gündemde tutma gayretiniz nedendir?

Evet bu konu gerçekten çok önemli. Ülkenin her geçen gün artan borçları, ancak yerli malına dönüşle ödenabilir. Yerli üretim ve tüketim dengelerini bir devlet politikası haline getirmez isek bizi bekleyen tehlikeleri de bertaraf edemeyiz. İşsiz sayımıza her gün yenileri eklenmeye devam eder. Büyük Öderimiz Mustafa Kemal'in 1929 yılındaki tavsiyesiyle kutlanmaya başlanan “Yerli Malları Haftası” artık maalesef okullarda bile konuşulmaz hale gelmiştir. Bugün tıpkı Mustafa Kemal'in ve Cumhuriyet'in unutturulmak istenen ve kaybolmaya bırakılan bazı değerleri gibi bu değerimiz de unutturulmak istenmektedir. Yaşadığımız günlerin

Düyun-u Umumi yönetimine gittiğimiz yıllara çok benzediğini söylesek pek de yanılmış olmayız diye düşünüyorum. Şimdi soruyorum tutumluluğumuz, tasarrufun önemini kavramak ve kavratmak ulusal bir sorumluluk değil midir? Hepimize bu konuda düşen görevler var, kişisel olarak ve ülke olarak hassasiyetlerimizi bu konuda geliştirmeliyiz.

-Bu görüşleriniz ve etkinlikleriniz nedeniyle 'nostalji yapıyorsunuz' şeklinde eleştiriler alıyor musunuz?

Böyle eleştirilerin çok fazla geçireliliği yok aslında. Biz USİAD olarak nostalji peşinde değiliz, bunu herkesin bilmesini istiyorum ve soruyorum; dünyada ulusal sanayi hamlesine bu kadar yabancı kalmış ve ithal mal cehennemini yaşayarak kalkına-

Her yıl 12-18 Aralık tarihleri arasında fındık-fıstık yeme törenleriyle kutlanan, gerçek amacı yıllardır unutturulmaya çalışılan “Yerli Mallar ve Tutum Haftası”nın önemiyle ilgili olarak derneğimizin İzmir Temsilcisi Tacettin Bayır'la söyleştik.

bilmiz tek bir ülke var mı? Ya da ithal ürün çılgınlığı ile işsizine iş, insanımıza aş ve birlikte demokrasi içinde kalmayı, bırakınız programlamayı, düşünmek hayal dahi edilebilir mi?

Artık küreselleşmenin; gözleri, bilinçleri, vicdanları kör eden büyü- sünden kurtulmalıyız.

Biz yerli malı yerine ithal mallar kullandıkça neler oluyor bir düşünelim. Bugün itibariyle milyonlarca işsizimiz var. Ana caddeleri, sanayi siteleri gezdiğimizde kapanan çok sayıda işyerlerini görüyoruz. Çarşıda alışveriş yok. Ve ekonomimiz tam anlamıyla dibe vurmuş bir haldedir. Son 7 yılda yüzde 1-1.5 da olsa büyümekte olan Türkiye, 2009'un ilk üç çeyreğinde 3,3 küçüldü. Hatamızın nerede olduğunu görüyor muyuz? Acaba Mustafa Kemal'in o planlı karma ekonomisinde bize tavsiye ettiği Cumhuriyet değerlerini terk ettiğimiz için mi uçuruma gidiyoruz. Onlara daha sıkı sarılmanın vakti gelmedi mi?!

-Peki dünya üzerinde ülkeler bazında bir değerlendirme yapacak olursak, hala Yerli Malı Haftasını kutlayan ülkeler var mı?

Var tabi olmaz mı. Hem de ne ilginçtir ki ekonomisi bizden daha fazla gelişmiş olan ABD, Fransa ve Almanya gibi ülkelerde 'yerli malı haftaları' sadece bir haftaya değil, bütün bir yıla yayılarak önemseniyor. Ve tüketicinin tüm satın alma davranışları da buna yönelik olarak gelişiyor. Çarpıcı bir örnek vermek gerekirse Almanya'da bir otomobil fabrikasında "Eğer Japon otomobiline bineksen git kendine Japonya'da iş bul" yazısı bulunur. Bu yazının benzeri ABD'de de var. İngilizlerin yerli malı konusundaki en vurucu sözü de; Asılacaksın İngiliz ipiyle asıl'dır. Yine Fransa'da sinema salonlarında gösterilen her on filmin altısının Fransız yapımı olması zorunluluğu var. Bu ne anlama geliyor; Fransa hem kendi ülkesinin sanatçısını

koruyor, hem dilini koruyor, hem de kendi insanını. Ayrıca reklamlarında da yerli mallarını koruyor. Buna 'Taksit' filmi de örnek verebiliriz. Dışarıda hal böyleyken bizim ne yazık ki görsel ve yazılı medyamızın haline üzülmemek elde değil.

Bankaların özellikle de genç kuşğa yönelik uyguladığı 'yoldan geçeni kolundan tutup kredi kartı verme' politikasıyla tam anlamıyla bir tüketim toplumu haline getirildik. Türkiye'deki bu genç nüfusun yoğunluğu Avrupalıların adeta ağzının suyunu

kalırsınız, bu çok açık bir gerçek. Devamlı ithal ederseniz sizin ithal ettiğiniz ürünleri üreten ülkelerdeki insanların geliri yükselir. O ülkelerde işsizliğe çözüm olursunuz. 1999'da yaptığım bir televizyon programında o günkü rakamlarla işsiz sayısını üç yüz bin olarak telaffuz etmiştim, bugün bu sayı milyonlarla ifade ediliyor. Eğer geçen bu sürede işsiz sayımız bu kadar arttıysa bundan sonrasını siz düşünün. Maalesef üretmeden tüketen toplumlara bekleyen bir diğer kaçınılmaz sonuç da bedel olarak toprak-

larını vermeleridir. Biz üretmeden bir yandan ithal ettikçe farkında olmadan topraklarımızı kaybediyoruz. Hatırlayalım limanlarımızı, şeker fabrikalarımızı ve daha nicelerini sattık. 1940'larda İspanya ve Hollanda'ya uçak gövdesi ve uçak imal eden bir ülke konumunda iken bugün dışarıdan muz getiren, elma getiren bir ülke konumuna geldik. Kaldı ki nüfusunun yarısına yakını tarımla geçinen bir ülkede artık elma ve muz bile dışarıdan geliyor. Böyle olunca da tarımda ürettiğinden geçinemeyen insanımız büyük kentlere göç etti, işsizliğin bu denli artmasının bir faktörü de bu. Biz istersek her şeyi yaratırız ve üretiriz.

-Üretimin önemli olduğu bir gerçek ancak bunun bir plan çerçevesinde olması gerekmez mi?

Elbette, bu yadsınamaz bir gerçek. Yine geçmişimizden örnek verecek olursak Mustafa Kemal'i hatırlayalım.

Savaştan çıktığında okuma yazma oranlarının çok düşük olduğu bir ortamda üç dört büyük emperyalist ülkeye kafa tutmuş bir komutan olan Mustafa Kemal, Cumhuriyetin kuruluşundan sonra ekonomik anlamda çok ciddi tedbirler aldı. Adı üzerinde planlı karma bir ekonomi uyguladı. Eğer siz bugün plansız bir şekilde hangi ürüne ne kadar ihtiyacınız olduğunu ve ne ekeceğinizi bilmez ve köylüyü de bu doğrultuda yönlendir-

Kendi malını kullan

Kendi kendini yönet

Biz ithal mallar kullandıkça, bize mal satan ülkenin üretimi, kalitesi, verimi ve kârı artıyor; kendi üreticilerimiz ise -işçisiyle, işvereniyle- güçsüzleşiyor, fakirleşiyor.

Bir yandan fakirleyen, diğer yandan tüketime zorlanan ülkemiz sürekli borçlanıyor. Her yıl dışımızdan tırnağımızdan artırdığımız paraları borçlarımızın faizine ödüyoruz. Daha da kötüsü sürekli daha bağımlı, dış baskılara açık, siyasi ödünler vermeye zorlanan bir ülke oluyoruz.

Bu ise yediğimiz ithal avokadonun parasını ülkemizi satarak ödemek demektir.

Bugün Kıbrıs'ı, yarın Güneydoğu'yu, öbür gün Ege'yi kaybetmek demektir.

USİAD

ULUSAL SANAYİCİ VE İŞADAMLARI DERNEĞİ

akıtıyor; güzel bir pazar. Bunun sonucunda bize 'siz üretmeyin, tüketmekle meşgul olun; biz sizin yerinize üretiriz, size satarız' diyorlar.

-Yani hiç ithalat yapamayalım mı diyorsunuz. Her şeyi üretebilecek teknoloji ve sanayiye sahip miyiz?

Bakın biz diyoruz ki; Türkiye'de üretilen bir ürünü tüketirseniz bir işsize iş yaratırsınız. Bir şey üretmiyorsanız, tüketim için ithal etmek zorunda

dirmezseniz ürettiğiniz ürün arz-talep dengesinin üzerinde olacaktır. Avrupa’da ise durum böyle değil. Uçakla geçerken baktığınızda tarlaların farklı renklerde olduğunu görürsünüz. Çiftçi arz-talebe göre, yapılacak ihracata göre ürün ekmeğe yönlendirilmiştir.

Az önce söyleşimizin girişinde bahsetmiştim kredi kartı vakasından. Bakın özellikle bu genç nüfusun adeta ay sonu hiç ödemeyeceklermiş gibi kredi kartlarıyla yaptığı alışverişler sonucu büyük borçlular ortaya çıkıyor. Adliye’de takipteki icra dosyalarının büyük bölümü kredi kartı borcundan, diğer bölümü cep telefonlarından. Yani maalesef parayı kullanmayı bilmiyoruz, telefonla konuşmayı da bilmiyoruz. Üstüne bir de ürünü alırken hangi malın yerli hangisinin ithal olduğunu da sorulamıyoruz.

-Tüketiciler aldıkları ürünün yerli olup olmadığını nasıl anlayabilirler?

Evet önemli bir noktaya işaret ettiniz. Yurttaşlarımızdan, öğretmenlerimizden, kadınlarımızdan bir ricam var. Herkes aldığı ürünün üzerinde ürünün ‘Türk Malı’ olduğunu gösteren ‘869’ kodunu kontrol etsin. Bu kod genellikle yurtdışında satışa sunulanlarda vardır, yurtiçi mağazalarda da Türk Malı logosunu görme-

Kendi malını kullan

Kendine müşteri yarat

Biz ithal mallar kullandıkça, bize mal satan ülkenin üretimi, verimi ve kârı artıyor; kendi üretimimiz ise düşüyor. Üretimi düşen ülkede işsizlik artıyor, ücretler düşüyor. Düşük ücretli veya işsiz biri, sizin ürettiğiniz mal ya da hizmeti satın alamaz. Bu, sizin de daha az veya daha ucuza satılacak mal veya hizmetler üretmeniz, satışlarınızın hiçbir zaman artmaması, firmanızın sürekli zayıf ve küçük kalması demektir.

USİAD

ULUSAL SANAYİCİ VE İŞADAMLARI DERNEĞİ

yi alışkanlık haline getirebilirler. Bu ekonomik krizi aşmamıza yardımcı olacak ve işsizimize de iş sağlayacak duyarlılıktır.

-Peki yabancı sermayeye karşı mısınız?

Şunu açıkça ifade etmek istiyorum; biz yabancı sermaye gelmesin demiyoruz, gelsin ancak yeni bir istihdam alanı yaratsın, diyoruz. Özellikle gıda ve dayanıklı tüketim malları gibi mevcut istihdama sahip olan kuruluşların üç kuruşa satın alınmasına karşı çıkıyoruz. Ve buralarda yerli malı sütün, peynirin bir kenara bırakılarak Hollanda peyniri vs. konmasını ve satılmasına karşı çıkıyoruz. Çünkü bunun ülke ekonomisine hiç bir katkısı bulunmamaktadır. Bir başka örnek verecek olursak; toplu alışveriş merkezlerinin çoğunu yabancı şirketler aldı. Onlar da çikolatalarını, içeceklerini vs. kendi ülkesinden getiriyorlar. Eskiden orada yerli üreticilerimizin ürünleri satılıyordu. Bu konuya çarpıcı bir örnek vermek istiyorum; 2 yıl kadar önce alışveriş için bir mağazaya gittiğimde üzerinde “Made in Belgium” yazan bahçe toprağı gördüm, inanmadım.

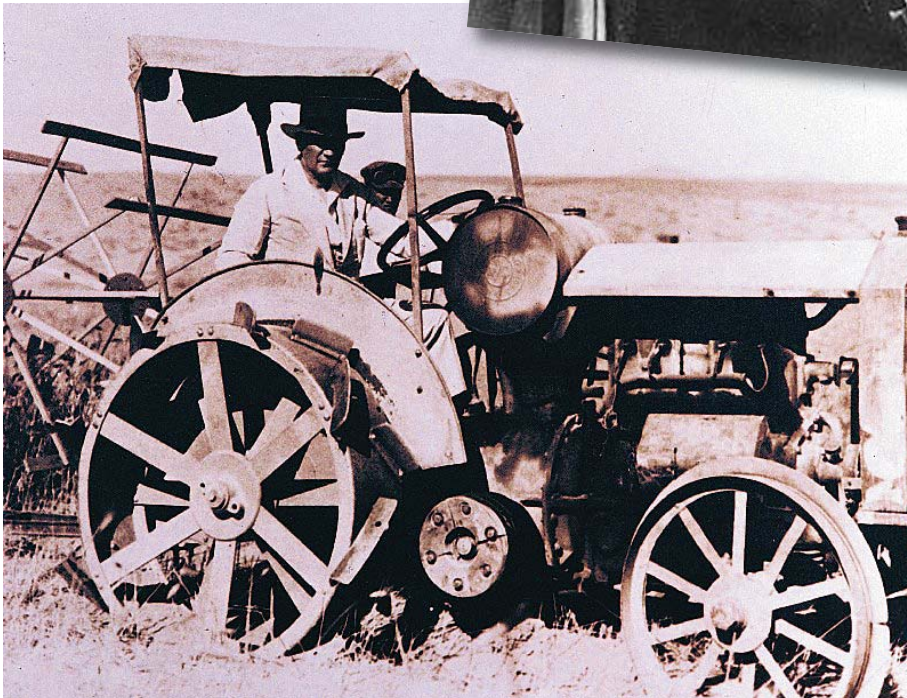
Belçika ne kadar bir yer ki bize bahçe toprağı getirip satıyor. Böyle bir şey olmaz. Haksız rekabet, gümrüklerini zorlaştırmak lazım, Türkiye’de üretilen ürünlerin gelişine ekstra fonlar konulması lazım, bu olmazsa olmazdır.

Belçika ne kadar bir yer ki bize bahçe toprağı getirip satıyor. Böyle bir şey olmaz. Haksız rekabet, gümrüklerini zorlaştırmak lazım, Türkiye’de üretilen ürünlerin gelişine ekstra fonlar konulması lazım, bu olmazsa olmazdır.

-Söyleşimizi bitirmeden önce okuyucularımıza iletmek istediğiniz başka bir mesajınız var mı?

Bütün yurttaşlara özellikle de genç kuşağa sesleniyorum; Yerli Malı kullanımı konusunda çok uyanık olmamız lazım! Çünkü bizim ürettiğimiz ürünler yerine bunların ithal olanlarına ödediğimiz her lira ileride bir insanımızın daha işsiz kalmasına sebebiyet verecek ve bu kişi; belki teyzeniz, amcanız, kardeşiniz ve sonunda tabii ki siz olabilirsiniz, lütfen duyarlı olalım.

Ayrıca bu konuyu savunmak biz işadamlarının olduğu kadar işçi sendikalarının da görevi olmalıdır. Onlar da bu konuda yeterli duyarlılığı ve ilgiyi gösterirlerse toplum olarak bilinçlenmek daha da hızlanacaktır. ■

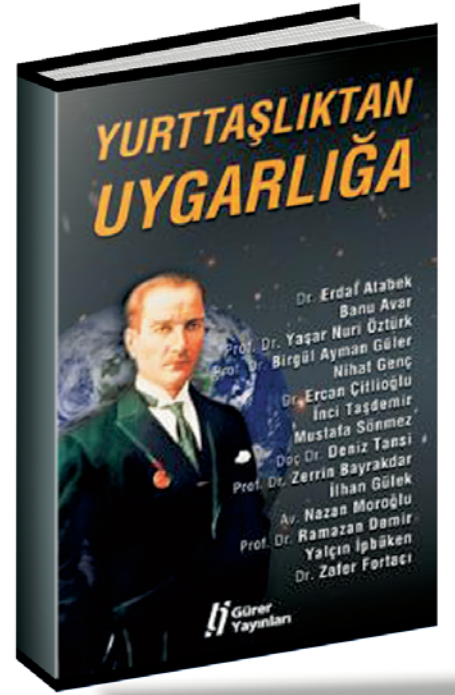
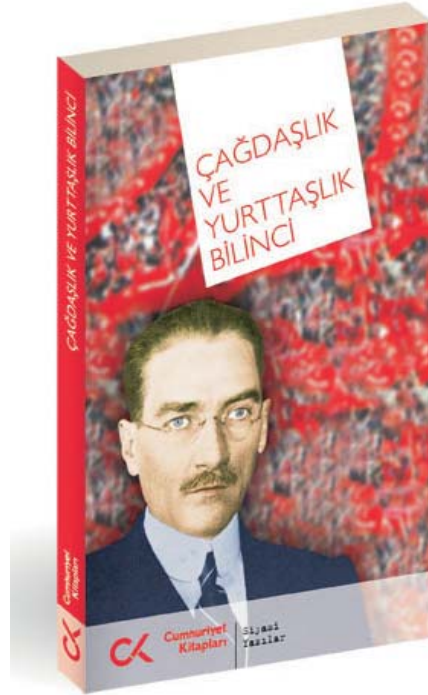

Yurttaşlık Hareketi Derneği'nden İki Kitap

Zafer Fortacı'nın başkanlığında çalışmalarını sürdüren Yurttaşlık Hareketi Derneği (YHD), yurttaşlığı, çağdaşlığı ve uygarlığı konu alan iki kitap çıkardı.

"Çağdaşlık ve Yurttaşlık Bilinci" başlıklı ilk kitap Cumhuriyet Kitapları tarafından 2009 yılında basıldı. Kitapta Erol Manisalı'dan Aysel Ekşi'ye, Alpaslan Işıklı'dan Barış Doster'e, Nazan Moroğlu'ndan Oktay Ekinci'ye dek çeşitli yazarların Cumhuriyet, yurttaşlık, Atatürk ve anayasayla ilgili makaleleri yer aldı.

Serinin ikinci kitabı olan "Yurttaşlıktan Uygarlığa" ise 2010 yılında Güreler Yayınları tarafından basıldı. Bu kitapta da Erdal Atabek'ten Banu Avar'a, Yaşar Nuri Öztürk'ten Birgül Ayman Güler'e, Nihat Genç'ten Mustafa Sönmez'e dek pek çok ismin tarih, iktisat, dil, din ve kentleşme üzerine yazılarına yer verildi.

USİAD

WEB SİTEMİZ YENİLENDİ

Derneğimizin bütün yayınlarına

www.usiad.net

sitemizden ulaşabilirsiniz.

Değişim Sanat "Yaratıcı" Yetiştiriyor

Söyleşi ve Fotoğraf: **Hatice DENİZ**

Sarp Bağcan bir müzisyen ve müzik eğitmeni. Müzikle içli dışlı bir aileden geliyor. Aynı zamanda ülkemizin en eski stüdyolarından biri olan Değişim Sanat Merkezi'ni yönetiyor. İstiklal Caddesi'nde, İstanbul Barosu'nun hemen karşısındaki Suriye Pasajı'nda bulunan Değişim Sanat Merkezi'nde Sarp Bağcan'la stüdyonun tarihini ve müzik eğitimini konuştuk.

- Türkiye'nin en eski stüdyolarından sizsiniz. Bunun öyküsünü anlatır mısınız?

1977 yılından beri sayısız albüm çıktı buradan. Müziğe dair pek çok proje gerçekleşti. 1999'da sanat merkezi haline getirdik stüdyoyu. Yıllarca süregelen bir müzik birikimini ilgililere aktarabilmek amacını güttük bunu yaparken. Eski adı Stüdyo-Değişim olan Değişim Sanat Merkezi Değişim Sanat, profesyonel müzisyenler kadar amatörlerin de yolunu tuttuğu bir merkez. 6 binden fazla albüm, 3 binden fazla proje deneyimini bünyesinde barındırıyor. Müzisyen bir aile olmamız da bu konuda bize güç katıyor.

- Müziğe ilginiz nasıl başladı?

Ben Bağcan'ların üçüncü kuşağıyım. 20 yıldır profesyonel anlamda müzikle ilgileniyorum. Şarkıcılık teknikleri üzerine yoğunlaştım. Burada şan ve gitar eğitimi veriyorum. Aileden kalan Stüdyo Değişim'i 1999'da Değişim Sanat Merkezi'ne dönüştürmek de büyük öl-

çüde benim fikrimdi. Bunu yaparken, yıllardan beri süregelen müzik birikimini genç kuşaklar başta olmak üzere topluma aktarma ihtiyacını hissettim. Bu işten çok haz alıyorum. Stüdyonun köklülüğü ve şimdiye kadar pek çok sanatçının, albümünü buradan çıkarmış olması önemli avantajlarımız. Çok kaliteli hocalarımız var. Burası sanatçılarla dolu bir yer.

- Bu merkezde müzik dışında başka alanlarda ders veriliyor mu?

Tiyatro, dans ve yoga gibi alanlarda da hizmet veriyoruz.

- Stüdyonuzu diğerlerinden ayıran en önemli özellikleriniz neler?

Stüdyomuz, Türkiye'nin ilk çocuk orkestrasını kurdu. Bu çocuk orkestrası İzmir Marşını pop-rock olarak seslendirildi.

Çok genç aranjörler yetiştirdik Deneyim başarıyı da beraberinde getirdi. Eğer standart müzik eğitimi modeli uygulansa öğrenciye sadece enstrümanı kullanma becerisi verilir. Ama burada sıradanın dışına çıkıyoruz. Bilgi, öğretmen tarafından damıtılır, sanatçının birikimiyle harmanlanır. Yeni bir bakış açısı ortaya konur. Biz burada yaratıcı yetiştiririz.

- Şu anki müzik piyasası ne durumda?

Telif haklarıyla ilgili çok büyük bir sorun var. Sanatçının sanatçı olarak kalabilmesi ve yaşayabilmesi için telif hakları konusunda doğru bir sistemin işlemesi gerekir. Ama telifsiz kullanımların oranı bu sistemin henüz işlemediğini gösteriyor. ■

İletişim: www.degismsanat.net, 0212 245 88 88

Krizden Önce Bir İsrail Gezisi

Barış DOSTER

Ortadoğu denince akla Arap-İsrail anlaşmazlığı ve petrol gelir. Ortadoğu denince akla tek tanrılı dinlerin doğduğu coğrafya ve su sıkıntısı gelir. Ortadoğu denince akla bitip tükenmek bilmeyen anlaşmazlıklar, çatışmalar, savaşlar, darbeler, işgaller, emperyalist hesaplar gelir. Tüm bu akla gelenlerin merkezinde de İsrail vardır, İsrail'in yayılmacılığı vardır, İsrail'i destekleyen ABD'nin çıkarları vardır. Fakat tüm bunlara karşın İsrail Türkiye'de yeterince bilinen, hakkında gerektiği kadar araştırma yapılmış bir ülke değildir. İsrail'e tepki büyüktür, İsrail hakkında konuşan çoktur, Ortadoğu hakkında ahkâm kesen fazladır. Ama bu ülke hakkında bilimsel çalışmaların sayısı azdır.

Biz ise akademik değil turistik bir gezi yapmak, sokaktaki halkı göz-

lemlemek amacıyla İsrail'e gitmeye karar veriyoruz dört arkadaş. Prof. Dr. Nurşen Mazıcı, ağabeyi Fuat Mazıcı ve Prof. Dr. Ahmet Şahinkaya ile birlikte önce THY'den biletlerimizi alıyoruz, sonra da Sultanahmet'teki bir turizm acentesinden makul fiyatlı bir otel için rezervasyon yaptırıyoruz. Nisan ayının son haftasındayız. Yani, insani yardım taşıyan Mavi Marmara gemisine yapılan İsrail baskınından bir ay önce gidiyoruz İsrail'e. İki ülke ilişkileri gergin olsa da henüz kopma noktasına gelmemiş. Uçakta giderken İsrail'in kuruluşunu, ülkemizde yaşayan Yahudi vatandaşlarımızı, ABD-İsrail ilişkilerini, İsrail'in Filistin'de Hamas ve Lübnan'da Hizbullah'la olan mücadelesini, bu örgütler üzerinden İran'la yaşadığı gerginliği düşünüyorum. Çocukken gördüğüm İran'ı ve Cumhuriyet'te çalışırken gittiğim Suriye'yi hatırlamaya çalışıyorum.

Elimde İsrail'e ilişkin kimi eski,

kimi yeni notlar, makaleler, kitapçıklar var. Sadece tarihine, kuruluşuna, Arap-İsrail anlaşmazlığına, Türkiye ile ilişkilerine değil, ülkenin ekonomisine ilişkin bilgiler de toplamışım. Tarımda, gıda teknolojilerinde çok gelişmiş bir ülke bir ülke olduğunu, çölün ortasında yemyeşil topraklar yarattığını biliyorum. Taş, toprak, kum, çöl demeden yılda dört kez ürün aldıklarını, Avrupa'ya meyve-sebze sattıklarını öğrenmişim. Brezilya ve Afrika'yı yeşillendiren uzmanlarıyla, tarım, ziraat, çevre, biyoloji, gen mühendisleriyle övündüklerinden habirim var. İsrail'in tarım ve gıda teknolojilerindeki çalışmaları sadece ekonomik açıdan değerlendirmedigini, konuya stratejik açıdan da yaklaştığını, ulusal güvenliğin çok önemli bir parçası olarak gördüğünü okumuşum. Tarım, gıda, genetik, biyoloji uzmanlarının çalıştığı merkezlerin çok üst düzey güvenlik önlemleriyle korunduğunu duymuşum.

Bu düşüncelerle iniyorum İsrail'e. Türkiye ile İsrail arasında saat farkı yok. Pasaport denetiminden üç arkadaşım çok rahat, hızlı şekilde geçiyorlar. Sıra bana geldiğinde görevli memur beni alkoyuyor, beş dakikalık bekleyişten sonra, güvenlik bölümünde bir yere alıyor. Yaklaşık bir saat de orada bekliyorum. Sonra Nurşen Mazıcı geliyor yanıma. Ne olduğunu soruyor. Derken yanıma genç, Türkçe bilen iki sivil polis geliyor. Bana bir sürü soru soruyor, pasaportumun dışında bir kimlik belgesi daha istiyorlar. Yaptıkları uygulamanın ve bir saatte fazla bekletilmemin nedenini sorunca da bunun sıradan bir uygulama olduğunu, özel bir durumun söz konusu olmadığını söylüyorlar. Ve nihayet ülkeye girişime izin veriliyor.

Edirneli Menahim'in rehberliği

Havalimanı Kudüs ile Tel Aviv arasında, neredeyse ortasında kalıyor. İki şehrin arası yaklaşık bir saat. Yollar, sokaklar oldukça temiz ve bakımlı. Kenarlarda çöp yığınları, onları eşeleyen sokak hayvanları yok. Yol boyunca villalar, yüksek yapılar ve "Kibutz" denen ortak tarım işletmelerini görüyoruz. Araçların ve evlerin camına asılmış İsrail bayrakları, halkın ülkesine olan sevgisinin kanıtı. Sokaklardaki trafik ve işaret direklerinin de yarısında İsrail bayrağı dalgalanıyor. Trafik işaretlerinde, güzergâh belirten, yön gösteren tabelalarda İbranice, Arapça ve İngilizce yazılar, yönlendirmeler, uyarılar var. İbranice de, Arapça ve Farsça gibi sağdan sola doğru yazılıyor.

Ben Gurion Havalimanı'ndan bizi alan ve İsrail'in yaklaşık yarısını gezdiren rehberimiz Menahim Kaneti, Edirne doğumlu bir İsrail yurttaşı. Edirne Lisesi'ni bitirmiş. Askerliğini Sivas'ta yapmış. Anne ve babasının mezarının Türkiye'de olduğunu söylüyor. Türk pasaportuna da sahip olduğunu ısrarla vurguluyor. Söylediğine göre kendisiyle beraber Edirne Lise-

si mezunu en az 50 kişi var İsrail'de yaşayan. Edirne'nin eski belediye başkanının da ilkokuldan sınıf arkadaşı olduğunu söylüyor. Kendisine Arap-İsrail anlaşmazlığının nedenlerini soruyorum. Şöyle yanıtıyor: "Şu siyaseti anlamıyorum. Petrol Araplarda var, kafa ise Yahudilerde. Aralarında uzlaşabilseler, harika olur. O zaman imse önlerinde duramaz. Avrupa Birliği'nin tozunu atarlar. Hele bir de yanlarına Türkleri alırlarsa, petrol ve zekânın yanına bir de emek faktörü eklenir ki, kimse önlerinde duramaz".

Menahim Kaneti, siyaseti yakından takip ediyor. Hem de tüm ayrıntılarıyla birlikte. Bu sayede, Başbakan Benyamin Netanyahu'nun babasının 100 yaşında bir profesör olduğunu öğreniyoruz. İzak Şamir, İzak Rabin, Şimon Perez, Ehud Olmert, Ehud Barak, Tzippi Livni, Ariel Şaron gibi aklımıza ilk anda gelen politikacıların ülkede nasıl anıldıklarını, sevilip sevilmediklerini soruyoruz. Eski başbakanlardan Ehud Olmert'in yolsuzluk iddialarıyla gündeme geldiğini, hapse girmekten kılıpayı kurtulduğunu söylüyor. Olmert dönemindeki yolsuzlukları manşetlerine taşıyan İsrail basınının yolsuzlukların üzerine cesaretle gittiğini ifade ediyor. Pek çok

İsraillinin ABD'nin bölgedeki politikalarından rahatsız olduğunu anlatıyor. "Dünyada Yahudi karşıtlığının yükselmesinde sadece İsrail'in uyguladığı politikaların değil, aynı zamanda ABD'nin İsrail'e verdiği desteğin de etkisi var. ABD'nin politikalarının da İsrail karşıtlığını tetiklediğini düşünenlerin sayısı hiç de az değil" diye konuşuyor.

İsrail, güneş enerjisinden oldukça verimli biçimde yararlanıyor. Menahim Kaneti, denizde oldukça zengin bir doğalgaz rezervi bulunduğunu da ilave ediyor. Elektronikte, güvenlik sistemlerinde, savunma sanayisinde, tıpta ve ilaç sektöründe oldukça iddialı olduğunu bildiğimiz İsrail'in, hizmetler ve finans sektöründe de güçlü olduğunu belirtiyor. Fakat buna karşın caddeler, binaların dış yüzeyi bizdeki ve Batıdaki gibi dev reklam panolarıyla dolu değil. Örneğin büyük petrol şirketlerinin, Coca Cola, Pepsi Cola, Burger King, Nike gibi küresel devlerin logolarını çok nadir görüyorsunuz. Para birimi "Şekel" olan ülkede, enflasyon oranı yüzde 1, işsizlik oranı ise yüzde 6. Yine de sokaklarda işsiz güçsüz gezen pek kimse görülüyor. Kaneti'ye halkın eğitim ve sağlık hizmetlerinden memnun olup olmadığını soruyoruz. "Bunlar sosyal devlet ilkesinin gereği olarak kamu ağırlıklı alanlar. Halkın çoğunluğu da bu hizmetlerden memnun" şeklinde yanıtıyor. Ancak yine de İsrail'in pahalı bir ülke olduğuna işaret ediyor.

Ellerde oje, ayaklarda sandalet, belde silah

Aracımız ağır ağır ilerlerken biz de sokakları gözlemliyoruz. Omzunda makiNELİ tüfeği ile gezen çok sayıda asker var. "Şabat" dedikleri ve inançları gereği çalışmadıkları Cumartesi günü her yer tatil olduğundan, evci iznine çıktıklarını düşünüyoruz. Görevde olmadıkları halde üniformalarıyla seyahat ediyorlar. Askerler arasında çok sayıda kadın da var. Çünkü kadınlar için de askerlik zorunlu. Erkek arkadaşıyla

elele gezerken, omzunda da tüfeğini taşıyan kadın askerler bizler için ilginç bir görüntü. Hepsi çok gençler. Üzerlerinde askeri üniforma, ayaklarında sandalet veya spor ayakkabı var. Otobüse biniyorlar, trenden iniyorlar, alışveriş yapıyorlar.

Nüfusu yaklaşık 7.5 milyon olan İsrail’de Araplar nüfusun beşte birini oluşturuyorlar. Ancak bu yüksek orana karşın, Yahudilerle Araplar pek kaynaşmamışlar. Aralarındaki mesafe yaşamın her alanına yansıyor. Örneğin, Araplarla Yahudiler arasında yapılan evliliklerin sayısı yok denecek kadar az. Çok az da olsa Yahudi kız ile evlenen Arap erkeği varmış ama Araplar Yahudilere asla kız vermiyorlarmış. Öte yandan “Knesset” denen İsrail parlamentosunda 13 tane Arap milletvekili bulunuyor. Araplar en yoğun olarak tarım işlerinde çalışıyorlar. Yahudilerin Dürzîlerle ilişkileri ise daha iyi. Misafirperverlikleriyle bilinen Dürzîlerin de Araplarla arası çok iyi değil. Ülkede Çerkez ve Dürzîlerin toplamı da 500 bini buluyor. İsrail ordusunda Dürzî korgeneral ve savaş pilotları görev yapıyor. Çerkezler de askere gidiyorlar. Araplar ise askere alınmıyorlar. Menahim Kaneti’ye Türk basınında da sık sık haber olan Etiyopya kökenli esmer Yahudileri soruyoruz. Çok bağnaz olduklarını söylüyor, tembelliklerinden yakınıyor. Habeş Yahudilerinin daha çok temizlik elemanı, koruma görevlisi gibi fazla nitelik gerektirmeyen işlerde çalıştıklarını anlatıyor. Bu tür işlerde ayrıca Kenya’dan Gürcistan’a dek dünyanın dört bir yanından gelen insanların çalıştığını ifade ediyor. İnşaatlarda ise çok sayıda Türk işçisinin çalıştığına dikkat çekiyor.

İsrail’de Türk televizyon kanalları yaygın olarak izleniyor. Türkçe ve İbranice dillerindeki ortak ya da birbirine yakın sözcükleri, isimleri anlamak zaten çok kolay. Abraham İbrahim olmuş, İzak İshak, Yasef Yusuf, Jakob ise Yakup. Hem Yahudilerin hem de Arapların Sami ırkından geldiklerini hatırlatıp, Menahim Kaneti’ye şaka yollu soruyoruz. “Amca çocuklarınızla neden geçinemiyorsunuz?”. O da Hz. İsa’nın Hristiyan olmadan önce Yahudi olduğunu belirterek, Müslümanlık ile Yahudilik arasında-

ki benzerlikleri sıralıyor. Birbirlerine çok benzedikleri için geçinemediklerini söylüyor. İsrail yurttaşı olan Arapların zenginleştikçe, para sahibi oldukça, bir üst sınıfa geçtikçe İsrail ile bütünleştiklerini, Hamas ve Hizbullah gibi örgütlere çok mesafeli olduklarını anlatıyor. “Bizim memleket ilginçtir. Bağnaz Eşkenazlarla (Doğu Avrupa kökenli Yahudiler) bağnaz Safaradlar da (İspanya kökenli Yahudiler) kendi aralarında pek kolay anlaşamazlar” diyor. Bir din devleti olarak tanınlanabilecek ülkede eğitimde de dinin ağırlığının çok yüksek olduğunu belirtiyor.

İsrail’de siyasal, toplumsal, iktisadi ve kültürel yapıda din olağanüstü etkili. İlkokula giden çocuklar kafalarında kippa ile gidiyorlar. İnançları gereği kâkülleri yanaklarına dek uzatılıyor. Ülkede karma eğitim kurumları da var, sadece Müslüman çocukların gittiği okullar da. Müslüman çocukların öğretmenlerinin büyük bölümü ise türban takıyor. Yahudiler et ve süt ürünlerini birlikte yemiyorlar, ayrı ayrı tüketiyorlar. Muhafazakâr olanları ise bu gıdaları aynı buzdolabında bile tutmuyorlar. Hatta onları koydukları tabakları farklı bulaşık makinelerinde yıkıyorlar. Et kestikleri bıçakla peynir, yağ kesmiyorlar. Bu nedenle pek çok İsrailinin evinde iki buzdolabı, iki bulaşık makinesi bulunuyor. Etili bir yemek yedikten en az üç saat sonra süt ya da süt ürünü içeren bir besin tüketiyorlar. Örneğin, sırf bu nedenle ül-

kemizde çok sevilen bir köfte türü olan kaşarlı köfte yemiyorlar. Sucuklu tostu dillerine bile sürmüyorlar. Cuma öğleden sonra başlayan ve Cumartesi gün boyu süren Şabat nedeniyle çalışmıyor, üretmiyorlar. Şabat boyunca sokaklarda adeta in cin top oynuyor. Marketler, bakkallar, lokantalar, benzinciler, şehir içi ve şehirlerarası otobüs terminalleri kapalı. O gün yemek servisi veren oteller normal fiyatın yaklaşık iki katını talep ediyorlar. Buna gerekçe olarak da Şabat’ı gösteriyor, çalışanların günaha girdiğini belirtiyorlar. Zaten o gün çalışanların neredeyse tamamına yakını Müslüman. Cumartesi akşam saat 19.00’den sonra insanlar sokağa çıkıyor, Şabat bittiği için hayat yeniden canlanıyor.

Kentlerde Arap ve Osmanlı izleri

İsrail’de çok zengin bir Osmanlı arşivi var. Türkiye’nin Tel Aviv’de büyükelçiliği, Kudüs’te ise başkonsoloslugu bulunuyor. Ve Türkiye’den gelen turist sayısı giderek artıyor. Kudüs ve Tel Aviv’den sonra üçüncü büyük şehri Hayfa. Önemli bir liman kenti, güzel ve bakımlı. Büyük bir limanı var. Görkemli otelleriyle dikkat çekiyor. Hayfa’dan Akka’ya giderken tarihi Akka Kalesi’nde mola veriyoruz. Akka Kalesi’nin çevresinde yoğun olarak Araplar yaşıyor. Dar sokaklarla gezinirken, gelinlik ve damatlıklarıyla kaleyi ve hemen yakınındaki tarihi yerleri ziyaret eden yeni evli çiftler görüyoruz. Önü deniz olan Akka Kale-

si'nin hemen yanında bir bedesten var. Kalenin çevresinin ülkemizdeki ve dünyadaki turistik yerlerden hiç farkı yok. Hediyelik eşya dükkânları, meyve suyu, dondurma satıcıları hep yan yana, iç içe. Akka Kalesi'nden sonraki durağımız Nazareth de küçük, sevimli bir şehir. Hz. İsa'nın bu şehirde doğduğu iddia ediliyor. Burada da Arap ve Hristiyan nüfus oldukça yoğun. Diğer yerlerde olduğu gibi Yahudilerle Arapların mahalleleri burada da birbirinden ayrı. Arap mahallelerini dolaşırken, müzik marketlerinde İbrahim Tatlıses başta olmak üzere Türk sanatçıların cd'leri gözümüze çarpıyor. Konuştuğumuz Araplar Başbakan Erdoğan'ın Davos'taki "One minute" çıkışından çok etkilendiklerini söylüyorlar.

Tel Aviv, büyük, çağdaş bir şehir. Kentin merkezi İstanbul'un gözde semtlerini andırıyor. Caddeler temiz, bakımlı. Palmiyelerle süslenmiş sahil yolu İzmir'in Kordun Boyunu çağrıştırıyor. Beş yıldızlı otellerle dolu olan sahilde güneşlenenlerin, yüzenlerin, yürüyüş yapanların büyük bölümü yabancı turistler. Büyükelçiliklerin Tel Aviv'de olması, şehrin çehresine de yansımış. Turizmden iyi gelir elde eden Tel Aviv'in hemen yanı başında Yafa bulunuyor ki, o da turistik yönü ağır basan bir kent. Gece yarısına doğru Kudüs'te kalacağımız otele bırakıyor bizi Mehamim Kaneti. Ayrılırken İstanbul'a ve Edirne'ye selam söylüyor. Oteldeki resepsiyon görevlisinin adı Nasır. Babasının adı Cemal, ağabeyinin adı ise

Abdül imiş. Dedesinin, Mısır'ın ef-sanevi lideri Cemal Abdül Nasır hayranı olduğu için bu adları koyduğunu söylüyor. Biz de Cemal Abdül Nasır'ın adının da Cemal Paşa'dan geldiğini hatırlatıyoruz.

İsrail'deki ikinci günümüzde sabah erkenden Kudüs'ün merkezinden yürüyerek "Eski Kudüs" adı verilen tarihi bölgeye gidiyoruz. İsrail Cumhurbaşkanlığı Sarayı da eski Kudüs'ün biraz ilerisinde. Yol boyunca altyapı ve restorasyon çalışmaları dikkat çekiyor. Bu muhitlerde yoksullarla varsıllar iç içe yaşıyorlar. Önümüzden kalabalık bir Rus turist kafilesi geçiyor. Biraz yürüdüktan sonra Ortodoksların kilisesini görüyoruz. Kudüs Belediye'sinin tam arkasında bulunuyor. Az da olsa kafasında kefiyesi, üzerinde entarisi, elinde tespihiyle Araplara rastlıyoruz. Arkalarından da peçeli, çarşafli kadınlar yürüyor.

"Eski şehir" içinde bulunan Arap Çarşısı'nın girişi Kapalıçarşı'nın girişini andırıyor. Aynen Kapalıçarşı'da olduğu gibi alışveriş yaparken sıkı pazarlık etmek gerekiyor. Örneğin yedi kollu şamdanın fiyatını 150 dolardan açıp 50 dolara bırakıyor Arap satıcı. Hediyelik eşya satan dükkânlardan birinde bir tişört dikkatimizi çekiyor. Üzerinde Yaser Arafat'ın resmi, resmin üzerinde de "Özgür Filistin" yazıyor. Tişörtün hemen yanında Yahudilerin kafalarına taktıkları kippalar ve İsrail bayrakları satılıyor. Tespihler, secadeler, kolyeler, gümüş taşlar, kilimler, nazar boncukları, fesler, baharatlar, şamdanlar, çarmıha gerili İsa fi-

gürleri, vazolar, anahtarlıklar, yelekler, kefiyeler, eşarplar, heybeler ve yüklerle birlikte.

Çarşının hemen bitiminde tarihi bir kilise, önünde de tarihi bir çeşme var. Hz. İsa'nın çarmıha gerildiği kilise de bu çarşıda. Bu nedenle tüm mezheplerden Hristiyanlar bu kiliseye geliyor, Hz. İsa'nın bu kilisede yeniden dünyaya geleceğine inanıyorlar. İsa'nın karnının olduğuna, üzerinde yattığına inanılan taş da burada. Hristiyanlar bu taş yüzlerini sürüyorlar, önünde dua ediyorlar.

Mescid-i Aksa, Ağlama Duvarı, Zeytin Dağı

Kiliseden çıkıp çarşının içinden geçince Mescid-i Aksa çıkıyor karşımıza. Cuma namazına giden binlerce Müslüman var. Bir yanda ezan sesi diğer yanda dünyanın en büyük 7 kollu şamdanının yanında dua eden Yahudiler ilginç bir görüntü veriyorlar. Az ötede ise kiliseden çıkan Hristiyanlar görülüyor. Ağlama Duvarı, Mescid-i Aksa'nın hemen dibinde bulunuyor. Her dinden mümin bu duvara gelip dua ediyor, dilek tutuyor. Bazıları oradaki sandalyelere oturarak yapıyor ibadetini, kimileri ise ayakta dua ediyor. Duvardaki taşların araları sıkıştırılmış küçük notlarla, dilek yazan kâğıtlarla dolu. İçerideki büyük kütüphanede ise Tevrat başta olmak üzere Yahudilikle ilgili kitaplar var.

Güvenlik güçleri Mescid-i Aksa'ya girmek istediğimizi öğrenince güçlük çıkarıyorlar. Giriş kapısının yolunu kasten yanlış tarif ediyorlar. Eylem olabileceğini, can güvenliği riski taşıdığını söylüyorlar. Nihayet tüm fiili engelleri aşip kapıya ulaşıyoruz. Bu kez de Müslüman görevliler hangi ülkeden geldiğimizi soruyorlar. Türkiye'den geldiğimizi söylüyoruz. Ama yine de pasaportumuza bakıyorlar. O da yetmiyor. Nüfus cüzdanlarımıza bakıp, din hanesini de gördükten sonra Mescid-i Aksa'ya girmemize izin veriyorlar. Binlerce Müslüman namaz için akın ediyor camiye. Bir yanda Cuma namazını beklerken sohbet edenler, bir yanda dua edenler, bir yanda büyük avluda top oynayan çocuklar var. Hem Müslümanlar hem de Yahudiler tarafından kutsal kabul edilen Kubbet-üs Sahra da Mescid-i Ak-

sa'nın 100 metre kadar önünde yükseliyor. Selahaddin Camii, Hz. Ömer Camii, biraz yürümeyi göze alırsanız Falih Rıfki Atay'ın ölümsüz eserine adını veren Zeytin Dağı hep aynı bölgeler.

İki bin yıllık zeytin ağaçları bulunan Zeytin Dağı'nın hemen eteğinde bir Ortodoks kilisesi var. Dağın eteğindeki mezarlık, oldukça pahalı bir mezarlık olarak biliniyor. İsrail işgal edene kadar Ürdün topraklarında kalan Zeytin Dağı'ndan şehrin manzarası çok güzel görünüyor. Burada da kalabalık turist grupları dolaşiyor. Her mezhep mensubu, kendi inancına göre Hz. İsa'nın ölüm yerine ilişkin farklı bilgiler verirken, oradan ayrılıyor. Kiraladığımız arabayla İsrail ile Filistin'i birbirinden ayıran büyük duvara paralel bir tur atıyoruz. 70 kilometreden daha uzun bir duvar bu. Yüksekliği 9 metre olan duvarın üzerinde de elektrik akımı verilmiş tel örgüler var. Filistin tarafında oturup İsrail tarafında çalışan insanlarla sohbet ediyoruz. Bu şekilde çalışan yüzbinlerce Filistinli olduğunu öğreniyoruz.

Şehre dönerken farklı bir kapıdan giriyoruz. Eski Kudüs'ün kapılarından biri olan Aslan Kapısı bu. Girişte sahabelerin mezarları bulunuyor. Mezarlığın bakımsızlığı, adeta çöp dağlarıyla dolmuş olması insanın içini sızlatıyor. Girişteki mahalle Hristiyan Mahallesi. Çok sayıda kilise var burada. Hristiyan mezheplerine ait gönüllü yardım örgütlerinin çokluğu da dikkat çekiyor. Ülkede Müslümanların ve Hristiyanların ibadet yerleri, hilal ve haçtan, diğer yazı ve işaretlerden açık seçik belli olmasına karşın, sinagoglar o kadar belirgin değiller.

Kudüs'te bir Urfalı

Kudüs güvenli bir şehir. Gece geç saatlerde bile turistler, genç kızlar tek başlarına rahatça dolaşabiliyorlar. Ülkenin hızlı, güvenli ve rahat bir tren ağına sahip olması, tren hattının havaalanına da gitmesi turistlerin işini kolaylaştırıyor. Kudüs'ün en işlek caddelerinden birine doğru yürüyoruz. Bir tabelada "İran Bazaar" yazıyor. Vitrinde bakır, gümüş işlemler, halılar, kilimler sergileniyor. Az ötede başında kippasıyla bir dilenci hem sak-

safon çalıyor hem para istiyor. Sokakta Türkçe konuştuğumuzu duyan bir esnaf koşup yanımıza geliyor. İstanbul'dan geldiğimizi öğrenince bizi dükkânına buyur ediyor. Urfa'dan geldiğini söylüyor. Urfa'nın kebabını, lahmacununu, çiğ köftesini özlediğini anlatıyor uzun uzun. "Buradakiler bu yemeklerden anlamaz" diye yakınıyor, ısrarla oturmamızı, sohbeti sürdürmemizi istiyor. Belli ki gönlünün bir yarısı Urfa'da kalmış. Bir de Fenerbahçe'nin durumunu soruyor ısrarla. Aramızda Fenerbahçeli yok. Tatlı tatlı takılıyoruz birbirimize. Gurbette de olsak ezeli rekabet her zaman önemli bir sohbet konusu.

İsrail'deki son günümüzde araç kiralarak Filistin tarafına geçiyoruz. Filistin'e girerken pasaportlarımızı gösteriyoruz. Ama herhangi bir işlem yapılmıyor. Batı Şeria'da önemli bir kent olan Beytullahim ilk durağımız. Mutlaka görülmesi gereken bir yer. Beytullahim'de nüfusun yüzde 10'u Hristiyan. Burada da önemli kiliseler var ve Hristiyanların akınına uğruyor. Dünyanın en eski kilisesi de Beytullahim'de bulunuyor. Burası, Hz. İsa'nın doğduğu yer olarak da biliniyor. Dar sokaklarda gezerken duvarlardaki Yaser Arafat resimleri dikkatimiz çekiyor. Durup Filistinlilerle sohbet ediyoruz. Sonraki durağımız El Halil. Filistinliler, Kudüs'ten sonraki ikinci büyük şehir olarak tanımladıkları El Halil'e büyük önem veriyorlar. Ne yazık ki Filistin tarafı El Halil olsun Beytullahim olsun oldukça bakımsız ve yoksul. Dikkatimizi çeken bir diğer şey de Filistin tarafının İsrail'in aksine çok çorak olması, İsrail gibi yeşil olmaması.

Sohbet ettiğimiz Filistinliler El Fetiħ ile Hamas arasındaki kavgadan duydukları rahatsızlığı anlatıyorlar. Bu çatışmayı kardeş kavgası olarak görüyorlar. Bu kavganın ABD ve İsrail'in işine yaradığının altını çiziyorlar. Filistin için yollanan yardım paralarının çalındığını, amacına uygun kullanılmadığını, sadece çalan kişi ve kurumların değiştiğini söylüyorlar. Arap liderlerinin kendi kamuoylarını yanlarına çekmek, muhalefeti susturmak, vicdanlarını aklamak için Filistin'e yardım yolladıklarını, ama sorunun çözümü için samimi ve ısrarlı tutum

almaktan, ABD ve İsrail ile ters düşmekten çekindiklerini ifade ediyorlar. Gelen yardımların büyük bölümünün çarçur edilmesi ve bu konudaki yolsuzluk iddiaları da halkın tepkisini çekiyor.

Öğleden sonraki durağımız Lut Gölü. Yol üstünde çok sayıda hediyelik eşya satan dükkân var. Bazılarının önünde develer de bulunuyor. Lut Gölü'ne halk "Ölü Deniz" diyor. Çok tuzlu olduğu için balık yetişmiyor. Kıyıda yüzlerce araba ve otobüs dikkat çekiyor. İnsanlar mayolarını giymişler, göle giriyorlar. Havlusunu, şezlongunu getirenler güneşleniyorlar. Suda çamurun şifa dağıttığına inananlar çamur banyosu yapıyorlar.

İsrail'de hafta başı Pazar günü. Bu nedenle her yerde Pazartesi günleri yaşanan telaş, İsrail'de Pazar günü yaşanıyor. Gençler, ellerinde cep telefonlarıyla, üstlerinde kot pantolonları, ayaklarında spor ayakkabılarıyla okullarına ya da işlerine gidiyorlar. Kimi gençlerin kafalarındaki kippalar bile daha renkli. Belli ki bunları takan gençler biraz muhalif, biraz muzip bir duruşu sergiliyorlar. Örneğin bazı kippaların üzerinde Lacoste arması, bazılarının üzerinde Milan futbol kulübünün flaması, bazılarının üzerinde ise Armani etiketi var. İsrail'de gördüğümüz gençlerde dövme ve erkeklerde küpe alışkanlığı bizdekine ve batıdakine oranla çok daha az.

Kıscacası İsrail, Türkiye ile son yıllarda yaşadığı gerilimli ilişkiye karşın, Türk turistlerin giderek daha fazla ilgisini çeken bir ülke. Turizm firmalarının daha çok ilgilenmesi, tur fiyatlarını da daha makul bir düzeye çekiyor. İsrail'e girişte ve çıkışta şansınız yaver giderse iyi. Aksi halde iç çamaşırınıza kadar aranıyorsunuz. Ayakkabılarınız, hatta evinizin, arabanızın anahtarı bile üzerinde özel bir bez olan ve kan lekesini bulmaya yarayan fırçalarla temizleniyor. Çantanızın bütün gözleri didik didik ediliyor. En küçük boy diş macunuyla bile uçağa binmenize izin verilmiyor. En az 30 dakika böyle arandıktan ve onlarca soruyu yanıtladıktan sonra, eğer uçağı kaçırmadıysanız, ülkeden ayrılabilyorsunuz. Bir de unutmanız gereken, içinde İsrail vizesi bulunan pasaportlara Arap ülkelerinin vize vermediği. ■

*KAYBETTİĞİMİZ DEĞERLERİ
SEVGİ VE SAYGILA ANTIYORUZ..*

Ahmet Taner KIŞLALI (21 Ekim 1999)

“Cumhuriyetin temelinde yatan felsefe insan-cıdır, ilericidir.. 21. yüzyıla ışık tutacak niteliktedir. Ama o cumhuriyetin valisi, kaymakamı, polisi ve de ‘milli’ (!) eğitimi acaba o felsefenin yandaşı mıdır? Cumhuriyeti mi yeniden tanımlamalıyız, yoksa tanımına ters düşenleri mi cumhuriyetin yönetiminden ayıklamalıyız?”

Necip HABLEMİTOĞLU (18 Aralık 2002)

“Bunca yılın deneyimi, gözlemi ve bilgisiyle inanıyorum ki, ülkemizin geleceğiyle ilgili olarak, tıpkı Atatürk ilke ve devrimleri gibi Milli Merkezlere de gereksinim giderek artmaktadır. Bilgi çağında ve demokrasinin açıklığında olumsuz tabuların yıkılması gerektiğine inanıyorum.”

*CUMHURİYET SEVDALISI,
MÜCADELESİNE ADAMIŞ*

Cevdet İNCİ (24 Aralık 2004)

“Doğanın en temel eğilimi olan değişim ve gelişim benim de yaşam felsefemi belirlemiştir. Mesleki gelişimime ise tekerleğin dinamik yapısı ışık tuttu. Lastik ticaretiyle başlayan iş hayatıma jant üretimi ve otomotiv yan sanayinin diğer ürünleriyle devam ederek çalışma hayatımın zirvesine doğru ilerledim.

Çalışmayı her zaman sevdim.

Babamın, ‘İşlemeyi bilmeyen işletmeyi bilmez’ sözü beni her gün yeni bir şeyler öğrenmeye sevk etti...”

Attila İLHAN (11 Ekim 2005)

“...Ankara'nın taşına bak
tut ki baktım uzar gider efkârım
çayır ağlar çimen ağlar ben ağlarım
gözlerimin yaşına bak
Ankara Kalesi'nde Rasattepe'de
bir akça sahan gezer dolanır
yaşın yaşın mezarını aranır
su dünyanın işine bak
Mustafa'm Mustafa Kemal'im!”

Deniz SOM (15 Ekim 2010)

“...Filozoflar Ansiklopedisi 2 bin 449 sayfa. Ansiklopedi dediğin roman gibi okunmaz. Gerektikçe bakılır. Ama ben, 2 bin 449 sayfayı tek tek çevirdim. Tabii ki okumadım. Tek tek 2 bin 200 kişinin adını okudum. Maksadım, aralarında bizden kaç kişinin olduğunu bulmak içindi... Uzun bir liste hazırlama düşüncesiyle oturdum masanın başına... Masadan kalktığı zaman notlarımın arasında sadece üç isim vardı: Farabi, İbn-i Sina, Celalettin-i Rumi. 2 bin 200'de 3! Ve aklıma kocaman bir soru takıldı: Niçin bu üç isme yüzyıllar boyudur dördüncü bir isim ekleyemedik... Felsefe yapma!” (Aralık 1992)

*HAYATLARINI AYDINLANMA
DOSTLARIMIZI UNUTMAYACAĞIZ!*

Türkiye'de Bilgi Toplumu Dönüşümü

Elif KESİCİ

Bilgiyi elde etme yollarından biri olan internet giderek daha çok yaşamımızı etkilemeye başlıyor. Bugün Türkiye'deki bilgisayar sayısı 1 milyona ulaştı. Verilere göre Türkiye'ye bilgi toplumu olma yolunda ilerliyor. Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) Bilgi Toplumu Dairesi tarafından bu yıl ikincisi yayımlanan Bilgi Toplumu İstatistikleri yayını bu hızlı dönüşüme vurgu yapıyor. Yayın, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) ve diğer kurumlar tarafından DPT'ye iletilen 2009 yılı ve öncesine ait verilerin analizini kapsıyor. TÜİK tarafından Ağustos ayında yayımlanan 2010 Hane Halkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Anketi'nin sonuçlarını da dikkate alan yayın, bilgi toplumuna dönüşüm sürecini şöyle açıklıyor.

Sosyal Dönüşüm

Ülkemizde bilgisayar ve internet kullanımı hızla artıyor. 16-74 yaş grubunda, 2002 yılında %5,4 olan son üç ay içinde internet kullanım oranı 2010 yılında %37,6'ya ulaşmış. internet kullanım oranı en yüksek 16-24 yaş grubunda görülüyor. Toplumun farklı kesimlerinde internet kullanım oranları değişiklik gösteriyor, özellikle kent ile kırsal kesim arasındaki sayısal uçurum hala devam ediyor. Kentsel kesimde internet kullanımını %40,9 iken kırsal kesimde bu oran %17,6. Benzer şekilde kadınların internet kullanım oranları her yaş grubunda erkeklerin gerisinde kalıyor. Bireylerin internet kullanımını eği-

tim seviyesine paralel şekilde artıyor. Yüksekokul, fakülte ve daha üstü eğitime sahip kadınların ise internet kullanımı erkeklere oldukça yakın düzeyde. İşgücü durumuna göre en çok internet kullananlar ise öğrenciler, işverenler, ücretli/maaşlılar ve işsizler.

İnternetin kullanım amaçlarına bakıldığında ise e-posta gönderme ile gazete, dergi okuma, haber indirme işlemlerinin en çok gerçekleştirdiğimiz faaliyetler. Bunların yanı sıra sohbet odaları veya tartışma forumlarına mesaj iletme ve anlık ileti gönderme ile oyun, müzik, film, görüntü indirme veya oynatma ise diğer kullanım amaçlarımız arasında yer alıyor. E-ticaret, çevrimiçi bankacılık ve e-devlet hizmetlerinden faydalanma konuları henüz bu işlemlerin

gerisinde kalıyor.

Evlerde internet kullanımı hızlı bir gelişme göstermiş. 2004 yılında hanelerde internet erişimi %7 iken, bu oran 2010 yılı itibarıyla %41,6'a ulaşmış durumda. Diğer taraftan evlerimizde en çok çevirmeli ağ bağlantısıyla internete bağlanıyoruz.

Bir başka veri de bu teknolojilerin eğitimde kullanılması üzerine. Son yıllarda Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından yapılan yatırımlarla okullarda Bilgi İletişim Teknolojileri'nin altyapısının kurulmasında büyük aşama kaydedilmiş gibi görünüyor. Bugün ilköğretim öğrencilerinin %94'ü, ortaöğretim öğrencilerinin ise tamamı okullarında genişbant internet erişimine sahip. Ülke genelinde bilgisayar başına ilköğretimde 30 ortaöğretimde ise 25 kişi düşüyor.

Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin İş Dünyasında Kullanımı

Günümüzde bilgi ve teknolojileri ekonomik büyümenin, verimliliğin ve rekabet edebilirliğin temel unsuru haline geldi. Bu nedenle, Bilgi İletişim Teknolojileri'nin iş dünyasında kullanılması; ekonominin bilgiye dayalı hale gelmesi, daha yüksek katma değer üretmesi ve yeni iş alanlarının oluşumu açısından büyük önem taşıyor. İnternet erişimine sahip girişimlerde bilgisayar kullanımı artarken, internet sayfasına sahiplik oranı düşmüş görünüyor. Bu iki oran girişimin büyüklüğüne göre de değişiyor. Örneğin, 2009 yılında 10-49 çalışanı olan girişimde bilgisayar kullanımı ve internet sayfası sahipliği sırasıyla %89,5 ve %55,2 oranlarında iken 250+ çalışanı olan girişimler için bu oranlar %99,3 ve % 84,8 olarak değişiyor.

Çalışmanın bir diğer sonucuna göre, internet sayfasına sahip girişimlerin bu sayfalarını daha önce ürünlerinin pazarlamasına ayırırken bugün bu hizmetin yerini ürün katalogları ve fiyat listelerine erişimi sağlamak amacına bıraktığı görülüyor. Diğer taraftan, 2009 yılı Girişimlerde Bilişim Teknolojileri Kullanım Anketi'ne göre çevrimiçi sipariş, rezervasyon veya kayıt işlemi yapan girişimlerin oranı %15,2 ile düşük bir seviyede kalmış olmasına rağmen, Bankalar arası Kart Merkezi verilerine göre, internet üzerinden yapılan e-ticaret işlemlerinin toplam tutarı, %13,6'lık bir artışla 2008 yılındaki 9.089 Milyon TL'den 2009 yılında 10.274 Milyon TL'ye ulaşmış. Sipariş alan girişimlerin internet üzerinden yaptıkları satışlar vasıtasıyla fayda elde ettikleri alanlar arasında yeni pazarlara girmek, satış potansiyelini artırmak önde geliyor. Bu oranları AB ile karşılaştırıldığında ise henüz yürüyecek yolumuz var gibi görünüyor. Türkiye'deki girişimlerin internet erişimine sahiplik oranları 2009'da %88,8 iken bu oran AB'deki girişimlerde %94-96 seviyelerinde seyrediyor.

Vatandaş Odaklı Hizmet Dönüşümü

Ülkemiz 2007 yılından beri e-dev-

let uygulamasına aşama aşama geçiyor. Adres değişikliği bildirimini, hastanelerden randevu alma, çevrimiçi şirket kaydı vb. uygulamaları artık internet üzerinden yapabiliyoruz. Dolayısıyla vatandaşın kamu kurum ve kuruluşlarıyla iletişimde interneti kullanma amaçları arasında kamu kurum ve kuruluşlarının internet sitelerinden bilgi edinme %90,7 oranıyla ilk sırada yer alıyor. Bir diğer kullanım amacı form/doküman indirme ve gönderme yer alıyor. Benzer şekilde, kamu kurum ve kuruluşlarıyla iletişimde interneti kullanan girişimlerin kullanım amaçları arasında kamu kurum ve kuruluşlarının internet sitelerinden bilgi edinme ilk sı-

rada yer alıyor. Bireylerin kamu hizmetleri ile ilgili işlemlerini ilgili kamu birimlerinde yüz yüze yürütmek istemeleri, e-devlet hizmetlerini kullanmayı tercih etmelerini engelleyen unsurlar arasında başlıca neden olarak ortaya çıkıyor. En önemli ikinci neden ise ilgili hizmete internet üzerinden erişimin güç olması ya da talep edilen hizmetin çevrimiçi sunulmaması olarak görülüyor. Öte yandan, güvenlik kaygısı bireylerin e-devlet hizmetlerini kullanımı önünde önemli bir engel teşkil etmezken, girişimlerin kamu kurumlarıyla iletişimlerinde interneti kullanmama nedenleri arasında önemli bir sorun olarak öne çıkıyor. ■

İstanbul'da Enerji Ekipmanlarının Yerli Üretimi Konuşuldu

Haber ve Fotoğraf: **Şenol ÇARIK**

Makine Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi, 27 Ekim 2010 tarihinde İkitelli Organize Sanayi Bölgesi'nde "Enerji Ekipmanlarının Yerli Üretimi" konulu bir panel gerçekleştirdi. Tormak Sanayi Sitesi Toplantı Salonu'ndaki panele konuşmacı olarak; Namık Kemal Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Bülent Eker, Makina Yüksek Mühendisi Muzaffer Başaran, EÜAŞ Termik Santraller ve Maden Sahaları Daire Başkanı Şenol Yalçınkaya ve OSTİM Yenilenebilir Enerji ve Çevre Teknolojileri Kümelenmesi adına Pınar Yalman katıldılar. Makine Mühendisleri Odası İstanbul Şube Enerji Komisyonu Başkanı Azmi Bakdur'un yönettiği panel Makine Yüksek Mühendisi ve Emekli EÜAŞ Genel Müdür Yardımcısı Muzaffer Başaran'ın sunumuyla başladı. Ba-

şaran, Türkiye'nin kurulu gücü ve enerji üretimine değindi. Başaran, santrallerde yerli malzemeye teşvik uygulanmadığı belirtti.

Üniversite, devlet, meslek odası ve özel sektörün bir araya gelerek, enerji ekipmanlarının yerli üretiminin önündeki sorunların ve nasıl teşvik edileceğinin konuşulduğu paneli çok sayıda sanayici izledi.

Derneğimizin yayın organı Bildiren'e konuşan Makine Mühendisleri Odası İstanbul Şube Enerji Komisyonu Başkanı Azmi Bakdur, enerjide ve enerji ekipmanlarında yurtdışına bağımlılığın söz konusu olduğunu belirtti. Bakdur, şunları söyledi: "Enerji hayatımızın vazgeçilmezi durumundadır. Ülkemizde nüfus ve konfor şartlarının artmasına bağlı olarak enerji ihtiyaçları da artmaktadır. Bu bağlamda ülkemizin enerjide ve enerji ekipmanlarında yurtdışına bağımlılığı söz konusudur. Ener-

jimizi ve enerji ekipmanlarımızı kendimizin üretmesi ülkemizin ve milletimizin menfaatinedir. Bu toplantıyı da böyle düşüncelere ve girişimcilere vesile olması amacıyla yaptık. Çünkü sanayicilerimizin de bu tür girişimlere ihtiyacı var. Hem kamuoyunu, hem üniversite çevrelerini ve de sanayiye bir araya getirmeye çalışıyoruz."

Bakdur, yeni teşvik sistemindeki enerji alanına yönelik teşvikler yeterli mi sorumluluğu ise şöyle yanıtladı: "Enerji ve enerji ekipmanlarının üretimi alanında girişimler yok diyemeyiz ama daha da fazlaştırmamız lazım. Teşvik yasasında enerji alanına yönelik teşvikler yeterli değil ama diğer bir sorun da bizim mevcutları dahi kullanabilir durumda olmamamız. Birçok teşvik ve projelerin fonlarını, kredilerini bile kullanamıyoruz. Müteşebbislerimize de bir vizyon vermemiz lazım. Bu toplantının ana gayelerinden biri de buydu." ■

İSO'dan 9. Sanayi Kongresi ve İnovasyon Sergisi

Türk sanayinin en köklü temsilcilerinden biri olan İstanbul Sanayi Odası, kurulduğu 1952 yılından bu yana, sanayimizin güçlenmesi ve rekabet gücünün gelişmesi hedefi ile çalışmalarını sürdürmeye devam ediyor. Bu kapsamda bu yıl dokuzuncusu düzenlenen "İSO Sanayi Kongresi ve İnovasyon Sergisi" 7-8 Aralık 2010 tarihleri arasında İstanbul Kongre Merkezi'nde yapılacak. Teması "Sürdürülebilir Rekabet Gücü: Sanayi ve Ekonomide Yapısal Dönüşüm" olarak belirlenen "İSO 9. Sanayi Kongresi ve İnovasyon Sergisi"ne her yıl olduğu gibi bu yıl da, başta KOBİ'ler olmak üzere sanayicilerin, kamu yöneticilerinin, iş dünyası, üniversite ve sivil toplum kuruluşları temsilcilerinin geniş katılımı bekleniyor. Sanayi Kongresi kapsamında geçen yıl olduğu gibi yine bir İnovasyon Sergisi'ne de ev sahipliği yapılacak. İnovasyon Sergisi'nde firmalar ve kurumlar, yenilikçi ürün veya sonuçlanmış projelerini "Bilgi", "Fikir ve Proje" ve "İnovasyon" tematik alanlarında yer alacak standlarda sergileyebilecekler.

Öte yandan Kongre'nin oturumlarında bu yıl iki konuk konuşmacı yer alıyor. Bunlardan ilki Harvard Üniversitesi Uluslararası Kalkınma Merkezi Direktörü Prof. Dr. Ricardo Hausmann. Ekonomik kal-

İSTANBUL SANAYİ ODASI

9. SANAYİ KONGRESİ

VE İNOVASYON SERGİSİ

SÜRDÜRÜLEBİLİR REKABET GÜCÜ:
SANAYİ VE EKONOMİDE YAPISAL DÖNÜŞÜM
7-8 ARALIK 2010

ISTANBUL CHAMBER OF INDUSTRY

9th INDUSTRY CONGRESS

AND INNOVATION EXHIBITION

SUSTAINABLE COMPETITIVENESS:
STRUCTURAL TRANSFORMATION IN INDUSTRY AND ECONOMY
7-8 DECEMBER 2010

kınma alanında uzman olan Prof. Hausmann, "Sanayi ve Ekonomi için Gelecek Senaryoları" konulu bir konuşma yapacak. Kongrenin diğer konuşğu olan The Financial Times Gazetesi Uluslararası Ekonomi Editörü Alan Beattie de "Re-

kabetçi Firma için Stratejiler" konulu bir konuşma yapacak.

İSO'dan konuyla ilgili yapılan yazılı açıklamada; "Kongre ve İnovasyon Sergimizin sanayimizin ilgili tüm kesimlerini bir araya getiren her ölçekteki sanayi kuruluşunun

faydalanabileceği bir etkinlik olmasını amaçlıyoruz" ifadelerine yer verildi. ■

Detaylı Bilgi İçin:
İstanbul Sanayi Odası
Tel: (0 212) 252 29 00 / 313-314
Faks: (0 212) 249 50 07
E-posta: kongre@iso.org.tr

Alan BEATTIE

Ricardo HAUSMANN

İhracatçı Açık Konuştu: “Kar Edemezsek Ticari Faaliyetimiz Uzun Sürmez!”

Ege İhracatçı Birlikleri (EİB) Koordinatör Başkanı Mustafa Türkmenoğlu, ihracatçının kar edemez bir durumda uzun süre ticari faaliyetini sürdürmesinin imkansız olduğunu belirtti.

Türkmenoğlu, yaptığı açıklamada, son 8 yıldır uygulanan düşük döviz kuru, yüksek faiz politikası sonucu ihracatçıların çok ağır bedeller ödediğini savundu. Türkiye'nin yürüttüğü döviz politikasından ihracatçıların mağdur olduğunu Merkez Bankası Başkanı Durmuş Yılmaz'ın da kabul ettiğini belirten Türkmenoğlu, şunları kaydetti: “Biz artık fatura ödemek istemiyoruz. Biz ithalatçı oluyoruz. Ekonomi kurmayları, bundan sonra faturayı ödeyecek birlelerini bulsunlar. Merkez Bankası Başkanımız ‘İhracatçı sıkıntılı ancak biz bu değerli TL’ye makro ekonomik politikalar nedeniyle devam etmeliyiz’ diyor. Türkiye 2023 yılında 500 milyar dolar ihracat hedefliyor. Bu şartlarda bu hedef hayal olmaktan öteye geçemez. Üreten, is-

tihtam sağlayan, ihracat yapan Türk ihracat sektörüne bugün gereken değer verilmiyor. Yarın değişecek dünya düzeninde ithalatçı değil üreten ve ihraç eden ülkeler güçlü olacak.”

“Bize Kimse Güvenmesin!”

Türkmenoğlu, döviz kurlarının ihracat sektörünün beklentilerini karşılamaktan uzak olduğu ortamda, ihracat camiasının taleplerine cevap verecek yöntemlerin ve geçmişte uygulanmış örneklerin bulunduğunu belirterek, şöyle devam etti: “Kur farkı, faiz indirimi, faiz sübvansiyonu, navlun primi gibi gir-

di maliyetleri azaltıcı tedbirler alınırsa Türk ihracatçısı emeklerinin karşılığını alır. İhracatçının kar edemez bir durumda uzun süre ticari faaliyetini sürdürmesi imkansız. İhracatçımızı reel anlamda kar eder hale getiremezsek, bu sanal karlılık ortamında, yarın sıcak paranın çıkışında bize kimse güvenmesin. Bizim ölümümüzün kimseye faydası yok. İhracatla büyümenin amaç olduğu ekonomik politikanın sonucu buyusa, bu formülün ihracatçıya eşittir kar yazmadığı ortamda, kısa bir gelecekte tüm kesimler için sonuç, 2001 sendromunun tekrarı demektir ki Türkiye için take off (uçak kalkış anı)’ta piste çakılmak demektir.”

İhracatçılar adına aldıkları sorumluluk nedeniyle, gördükleri gerçeği dile getirmek, kamuoyuyla paylaşmak görevleri bulunduğunu anlatan Türkmenoğlu, açıklamasını şöyle sürdürdü: “Ümit ederiz ki gelecek ekonomik konjonktür bizleri haksız çıkarır. Merkez Bankası Başkanı Durmuş Yılmaz, Dış Ticaretten Sorumlu Devlet Bakanı Zafer Çağlayan ve bazı bakanlarımızın devamlı olarak dile getirdiği ‘ihracatçı zorda’ söylemine karşı, hala bir önlem alınmadı. Çinli yetkililer, tüm dünyanın, ekonomistlerin bağırmasına rağmen yuanı değerli hale getirmiyorlar. Yuanın dünya ekonomisini kilitlemesine kaygısız kalan ve örnek almayan Türkiye’deki ekonomi kurmayları bize güveniyorlarsa, biz artık ithalatçı oluyoruz. Ege Bölgesi’nin ihracatçıların temsilcisi olarak bunu deklare etmek zor ancak, bizlerin de çalıştırdığımız kişilere ve ailemize bir sorumluluğumuz var görelim bizim üzerimizden kazanılan rantı bundan sonra kim ödeyecek.” ■

KKTC, Türkiye'den Yatırım Çekmek İstiyor

KKTC Maliye Bakanı Ersin Tatar, başlattığı tanıtım atağı ile Türkiye'deki iş dünyasına KKTC'deki yatırım fırsatlarını anlatacak. Tatar, Türkiye'ye yürekten ve gönülden bağlı olduklarını, Türkiye ile her yönüyle ilişkileri daha da güçlendirmek ve geliştirmek istediklerini ifade etti. KKTC'ye gelen yatırımların arttığına da dikkati çeken Tatar, esas gelirlerinin turizm, ticaret ve eğitim olduğunu söyledi. Tatar, "Esas geleceğimiz turizm. Turizm sektörü yatırım bekliyor. Orada konut, yazlık almayı da öneriyorum. 120-130 bin dolara çok iyi villa bulursunuz. Turizmde KKTC'yi yeni bir destinasyon olarak tanıtmaya çalışıyoruz" dedi. KKTC'deki yatırım fırsatlarını anlatmak üzere İstanbul Sanayi Odası yönetimi ile bir araya geldiklerini de aktaran Tatar, İstanbul'un ardından gelişmiş bazı illere giderek oradaki işadamlarıyla görüşeceklerini, Türkiye'den daha fazla yatırım çekmek istediklerini kaydetti. Tatar, KKTC'yi cazibe merkezi haline getirmek istediklerini de sözlerine ekledi.

Dünya Ekonomisinde Eksen Kayıyor

Dünya ekonomisinde eksenin son sürat gelişmekte olan ülkelere doğru kaydığı gözleniyor. Klasik sanayileşmiş ülkeler, ABD, Japonya, Almanya, İngiltere, Fransa, İtalya, Kanada, Hollanda, Belçika, İsveç gibi ülkelerin dünya ekonomisindeki ağırlığı gittikçe azalırken, Çin, Hindistan, Güney Kore, Endonezya, Türkiye, Malezya, Tayland, Mısır gibi gelişmekte olan ülkeler dünya ekonomisinde giderek daha fazla pay kapıyorlar. IMF verilerine göre, ABD'nin dünya ekonomisindeki payı, satın alma gücü paritesine göre gayri safi yurtiçi hasıla bazında, 1980'de yüzde 24,585 iken, 2011 yılında yüzde 20'nin altına yüzde 19,884'e gerileyecek. ABD'nin payı 2015'de ise yüzde 18,4'ün altına inecek. 1980'lerde dünyanın ikinci büyük ekonomisi konumundaki Japonya'nın 1980'de aldığı yüzde 9,17'lik pay, 2015'de yüzde 5,15. Almanya'nın payı yüzde 6,68'den yüzde 3,42'ye, İngiltere'de yüzde 4,29'dan yüzde 2,74'e, Fransa'da yüzde 4,72'den yüzde 2,62'ye, İtalya'da yüzde 4,47'den yüzde 2,08'e, Belçika'da yüzde 0,85'den yüzde 0,47'ye düşecek. Buna karşın, Çin dünya ekonomisinden aldığı payı bu dönemde 8 kat, Hindistan 2,5 artıracak. Çin, 1980-2015 döneminde payını yüzde 2,19'dan yüzde 16,96'ya, Hindistan 2,45'den yüzde 6,28'e çıkıracak.

Kaçak Çay Büyük Tehdit

Ulusal Çay Konseyi Başkanı Ali Bayramoğlu, Türk çay sektörünün yaşaması için yakalanan "kaçak çay" olarak bilinen yasa dışı yollardan ülkeye sokulan çayların, Gümrük Müsteşarlığı Tasfiye İşleri Döner Sermaye İşletmeleri Genel Müdürlüğü (TASİŞ) aracılığıyla satışına son verilmesini istedi.

Bayramoğlu, çayın sorunlarının çözümü ve geleceğini planlamak için Ankara'da, bakanlıklar ve müsteşarlıklar düzeyinde buldukları temaslara ilgili şunları belirtti: "Kendileri kaçak çayın satılmadan ÇAYKUR'a devredilebileceğini ve gümrüklerden kişi başına beş kilo getirilebilen çayın bir kilo ya indirilmesi için de valiliklere ve gümrük kapılarına gerekli talimatın verileceğini söylediler. Türk çay sektörünün yaşamasını istiyorsak yakalanan kaçak çayların TASİŞ aracılığı ile satışını sonlandırmalıyız. Bunun için herkes üzerine düşen fedakarlığı yapmalı."

Bakan Çağlayan'dan Japonya'ya: "Aşkımız karşılıklı olsun!"

Devlet Bakanı Zafer Çağlayan, Türkiye'nin Japonya'ya ihracatının çok az olduğunu belirterek, "Bu rakam artırılmalı. Japonlar, Türkiye'de çok seviliyor. Aşkımız karşılıklı olsun" dedi. Tokyo'da çeşitli temaslarda bulunan Çağlayan, gıda sektöründeki gelişmelerin ele alındığı 'Türkiye-Japonya İş Forumu' toplantısında bir konuşma yaptı. Türkiye ile Japonya arasındaki ticari ilişkilerin yetersizliğinden yakınan Çağlayan, 1,1 milyar dolar toplam ticareti olan Japonya ile 300 milyar dolar ticareti olan Türkiye'nin aralarındaki ticaretin yüzde 1,1'lere gerilediğini ifade etti.

Bugün Japonya'ya ihracatımızın da binde 22'ye düştüğünü belirten Çağlayan, "Bunda teknik bir arıza var. Türkiye'nin ihracatı, Japonya'nın ithalatı artarken bizim ticaretimiz tam tersine gitmiş. Şu an 823 firma Japonya'ya ihracat yapıyor. Firma sayısında da ciddi bir artış olmamış. Bu sayının da ciddi anlamda artırılmaya ihtiyacı olduğunu düşünüyorum" diye konuştu. Türkiye'nin tarım ürünleri ihracatının toplam ürün ihracatının yüzde 10'unu geçtiğini anlatan Bakan Çağlayan, Türkiye'nin dünya tarım ürünleri ihracatında yüzde 2'lik paya sahip bir ülke olduğuna da dikkati çekti. Japonya'nın tarım ürünlerinde ciddi standartları bulunduğuna işaret eden Çağlayan, bu standartların gıda ihracatımızın önünde bir engel teşkil etmeyeceğini dile getirdi. Çağlayan, bunun için iki ülke yetkililerinin bir araya gelerek, ortak bir zemin oluşturabileceğini ifade etti.

Otomotiv Pazarı Büyümeye Devam Ediyor

Türkiye otomotiv pazarında 2010 yılı Ocak-Ekim dönemi otomobil ve hafif ticari araç toplam pazarı, geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 22,34 oranında artarak 538 bin 582 adet olarak gerçekleşti. Otomotiv Distribütörleri Derneği'nin (ODD) 2010 yılı Ocak-Ekim ayı verilerine göre, 440 bin 241 adet olan 2009 yılı 10 aylık otomobil ve hafif ticari araç pazar toplamına göre satışlar yüzde 22,34 oranında arttı ve 538 bin 582 adete ulaştı. 2010 yılı Ekim ayında, geçen yılın Ekim ayına göre otomobil satışları yüzde 246,1 oranında artarak 47 bin 859 adet olarak gerçekleşti. Yine ekim ayında 25 bin 545 adetlik hafif ticari satışları eklendiğinde aylık toplam 73 bin 404 adet binek ve hafif ticari araç satışı gerçekleşti. 2010 yılı Ekim ayında, hafif ticari araç pazarı geçen yılın Ekim ayına göre yüzde 254,55 oranında artarak 25 bin 545 adet oldu. Ocak-Ekim toplam hafif ticari araç satışları da aynı dönem için geçen yıla oranla yüzde 22,66 artarak 178 bin 320 adet olarak gerçekleşti.

9 Ayda 20 Bin Traktör...

Tarım teknolojilerini çiftçilerin hizmetine sunan Türk Traktör ve Ziraat Makineleri A.Ş., 2010 yılı üçüncü çeyrek finansal sonuçlarını açıkladı. Türk otomotiv sektöründeki ilk üretici firma olan ve 1954'ten bu yana traktör üretimi gerçekleştiren Türk Traktör'ün toplam cirosu, 2010 yılı 9 aylık dönemde 843 milyon TL'ye ulaştı. New Holland ve Case IH markalarıyla pazar lideri olarak Türk çiftçisinin taleplerini karşılayan Türk Traktör'ün yurt içi cirosu ise 587 milyon TL'ye ulaştı. Yurt dışı pazarında ise 7.400'den fazla traktör ve 3.900'ün üstünde transmisyon satışıyla şirketin ihracat geliri, 256 milyon TL olarak belirtildi.

Türk Traktör'ün vergi sonrası net dönem karı ise 115 milyon TL olarak açıklandı. Bu rakam geçen yılın aynı dönemine göre büyük bir artışı ifade etmektedir. Bunun yanı sıra gerçekleştirilen başarılı nakit yönetimi sonucunda 2010 yılı dokuz aylık dönemde net finansal borç tutarını da 326 milyon TL'den 44 milyon TL'sine düşürmeyi başardı.

“İşletmeler Küresel Rekabet Baskısı Altında”

Ankara Ticaret Odası (ATO) Başkanı Sinan Aygün, küreselleşen dünyada işletmelerin çok büyük rekabet baskısı altında faaliyetlerini sürdürdüğünü söyledi. Türkiye Personel Yönetimi Derneği'nin (PERYÖN) ATO Meclis Salonu'nda gerçekleştirdiği “2011 Yılı Ücret ve Performans Yönetim Trendleri Sempozyumu” nun açılışında bir konuşma yapan Aygün,

ihracatla kalkınmayı seçen ülkelerin çok büyük bir küresel rekabet baskısına karşı koymak zorunda olduklarını belirtti. Aygün, tek başına işletmelerin, genel olarak da ülkelerin uluslararası piyasalarda rakiplerine karşı rekabet üstünlüğü elde etmesinde diğer unsurların yanı sıra ülkenin ücret politikasının da önemli bir rol oynadığını kaydetti. İşletmelerin en önemli kaleminin 'ücret' olduğunu, bu yüzden ücret politikalarının ülkelerin sadece ihracatını değil, ithalatın yıkıcı etkisine karşı ekonomiyi ve istihdamı korumada da önemli bir rol oynadığını belirten Aygün, “Öylesine bir ücret dengesi kurabilmeliyiz ki ne kendi çalışmamızın emeğini ucuz bir şekilde başkalarına satmalıyız, ne de kendi istihdamımızı, Çin, Hindistan ve benzeri ülkelerin ucuz işgücü için üstlendiği maliyetin tam karşılığını alamamaktan şikayetçi” dedi. Her iki tarafında bu memnuniyetsizliğinin en önemli nedeninin istihdam vergisi diye adlandırılan ücretler üzerinden ödenen vergi ve sigorta primi gibi yüklerin ağırlığı olduğunu belirten Aygün, “Türkiye’de şu anda bir işverenin asgari ücretli bir çalışanı için yaptığı her 100 liralık ödemenin 35,2 lirası devlete gidiyor. İşçiye ise bunun 64,8 lirası kalıyor” dedi. Aygün devletin, gelir vergisi, SSK primi işçi payı, işsizlik Sigortası İşçi Payı, gelir vergisi, damga verisi, SSK primi işveren payı, işsizlik sigortası işveren payı gibi isimlerle paranın yarısına yakınına el koyduğunu anlatarak bu durumu eleştirdi.

Dış Ticaret Açığı Fren Tutmadı!

2010 yılının Ocak-Eylül döneminde dış ticaret açığı yüzde 77.3 artışla 48.6 milyar dolara yükselen Türkiye, bu açığın 28.4 milyar dolarını Çin, Rusya ve ABD'ye verdi. Türkiye'nin 1 milyon doların üzerinde dış ticaret açığı verdiği 12 ülkeye aktığı döviz 9 ayda 51 milyar dolara ulaşarak, toplam dış ticaret açığının yüzde 105'ini oluşturdu. Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) verilerinden yapılan belirlemeye göre, Türkiye Ocak-Eylül döneminde toplam 81 milyar 884 milyon dolarlık ihracata karşılık, 130 milyar 523.4 milyon dolarlık ithalat gerçekleştirerek 48 milyar 639 milyon dolarlık dış ticaret açığı verdi. Bu açığın 12 milyar 71.2 milyon dolarla yüzde 25'i Rusya'dan, 10 milyar 648.1 milyon dolarla yüzde 22'si Çin'den kaynaklandı. Yılın ilk 9 ayında Türkiye, en fazla ithalatı Rusya'dan gerçekleştirdi. Türkiye, Rusya'ya 9 ayda 3 milyar 199 milyon dolarlık ihracat yaparken, büyük bölümü doğal gaz olmak üzere 15 milyar 270.2 milyon dolarlık ithalat gerçekleştirdi. Böylece Rusya'ya verilen dış ticaret açığı geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 4.2 artışla 12 milyar 71.2 milyon dolar oldu.

Türkiye Bal Deposu Olabilir

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi (ÇOMÜ) Ziraat Fakültesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Kemal Çelik, Türkiye'nin, arıcılıkta var olan yapının rehabilite edilmesiyle, Avrupa'nın bal deposu olabilecek bir potansiyele sahip olduğunu söyledi. Çelik, Türkiye'nin son yıllarda yürütülen arıcılık politikaları sayesinde

de arıcı ve koloni sayısını artırdığını, ancak bu artışın üretime dönüştürülemediğini söyledi.

Emeği ve yatırımıyla üretim sürecine katılan arıcıların yaşam standartlarının iyileştirilmesinin devletin ilgili birimlerinin temel politikası olması gerektiğini belirten Çelik, “Bu işsizliğin çözümü için, özellikle tarım sektörü içerisinde atılabilecek önemli adımlardan da birisidir. Türkiye, arıcılıkta var olan yapının rehabilite edilmesiyle Avrupa'nın bal deposu olabilecek bir potansiyele sahiptir. Bu potansiyelin harekete geçirilmesiyle, sektörde ciddi istihdam olanaklarının yaratılabileceğini düşünüyorum” dedi.

DO&CO Halka Açılıyor

Türk Hava Yolları (THY) dahil dünyanın önde gelen 60 havayolu şirketine yiyecek-içecek hizmeti veren Viyana merkezli ikram şirketi DO&CO AG Avusturya Borsasının ardından İMKB'de de halka açılmaya hazırlanıyor. Turkish Do&Co adıyla THY ile yiyecek-içecek alanında yüzde 50-50 ortaklığı bulunan ve küresel marka haline gelmeyi hedefleyen DO&CO AG böylece hem Avrupa'da hem de Türkiye'de halka açılan ilk şirket olacak. Viyana'da şirketin üretim ve yönetim tesislerinde halka arz süreciyle ilgili bir basın toplantısı düzenleyen DO&CO'nun kurucusu ve Yönetim Kurulu Başkanı Attila Doğudan, "DO&CO bu halka arzın ardından büyüme politikasına daha da hız verecek. Türkiye DO&CO'nun büyüme merkezi olacak. Türkiye üzerinden hem kuzeye hem güneye hem de Hindistan ve Çin'e kadar uzanan yeni açılımlar yapacağız. Hedefimiz DO&CO'yu sektörde şampiyonlar ligine sokmak ve gelecek üç yılda bu alandaki ilk beş şirketten biri haline getirmek" dedi.

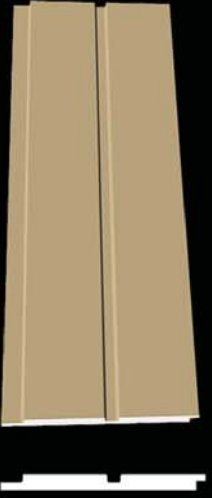
En İyi İş Atmosferine Sahip Ülkeler Açıklandı

Dünya Bankası, 2011 yılı için en uygun iş atmosferine sahip ülkenin Singapur olduğunu bildirdi. Singapur'u, Hong Kong, Yeni Zelanda, İngiltere ve ABD izledi. İlk beş sıradaki ülkeler geçen yıl açıklanan listedeki yerlerini korudu. Listede, Almanya 22'inci, Belçika 25'inci, Fransa 26'ıncı, İsviçre 27'inci, Hollanda ise 30'uncu sırada yer aldı. 183 ülkenin yer aldığı "İş Yapılabilirlik" 2011 çalışmasına göre Asya ülkeleri, listenin ilk sıralarında yer aldı. Listede Kazakistan, geçen yıla göre en çok iyileşme görülen ülke olurken, Gürcistan, son beş yılda en fazla toparlanmanın yaşandığı ülke oldu, listenin sonunda ise Çad yer aldı. 2010 yılı çalışmasında Türkiye, en uygun iş atmosferine sahip 60'ıncı ülke olurken, 2011 yılında 65'inci sıraya geriledi. Çalışmada, temel kriter olarak, "ülkede işe başlama sürecinin kolaylığı ve kredi alma süreci" belirlendi. 2004 yılından beri açıklanan listedeki diğer yedi kriter ise şöyle: "inşaat izinleri", "mülkiyetin kaydedilmesi", "yatırımcı korunması", "vergi ödeme", "ticaret kolaylığı", "sözleşmenin bağlayıcılığı" ve "işyerini kapatma kolaylığı".

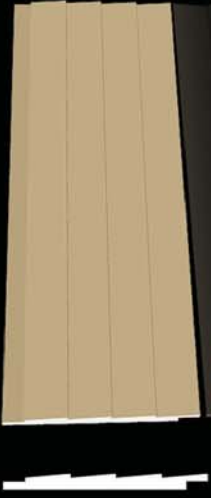
Girişimci Siyasi Ortamın Gerginleşmesinden Korkuyor

Türkiye ekonomisinin geleceğinden umutlu olan genç ve kadın girişimcilerin yüzde 35'i ekonominin önünde en büyük risk olarak siyasi ortamın gerginleşmesini görüyor. Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği'nden yapılan yazılı açıklamaya göre, dünyanın 102 ülkesinde kutlanan 'Global Girişimcilik Haftası' kapsamında, TOBB'da düzenlenen Girişimcilik Kongresi, 81 ilden yaklaşık 500 temsilcinin katılımıyla gerçekleştirildi. 40'ın üzerinde ilde 200'ü aşkın etkinlik ile kutlanan hafta çerçevesinde TOBB'un Ankara'da düzenlediği Girişimcilik Kongresi'nde yapılan interaktif anket çarpıcı sonuçlar ortaya koydu. Genç girişimcilerin profillerinin ve geleceğe yönelik beklentilerinin belirlenmesi amacıyla örnekleme metoduyla gerçekleştirilen ankete 81 ilden 220 girişimci katıldı. Katılımcıların yüzde 62'sini kadınlar, yüzde 38'ini ise erkekler oluşturdu. TOBB Genç Girişimciler Kurulu ile TOBB Kadın Girişimciler Kurulu üyelerinin katıldığı Girişimcilik Kongresi'nde gerçekleştirilen ankette, katılımcıların yüzde 35'i siyasi ortamın gerginleşmesini ekonomide riski arttıran en önemli faktör olarak gördüklerini bildirdi. Ankete katılanların yüzde 24'ü mevzuat ve bürokratik engelleri, yüzde 18'i işsizliği, yüzde 15'i finansmana erişimdeki sıkıntılarını, yüzde 8'i ise bütçe açığını ekonomide riski arttıran en önemli faktör olarak sıralıyor.

SD 110
50 x 4 x 200 cm

SD 130
50 x 4 x 200 cm

SD 150
50 x 4 x 200 cm

SD 120
50 x 4 x 200 cm

SD 140
50 x 4 x 200 cm

SD 160
50 x 4 x 200 cm

DIŞ CEPHE KAPLAMALARI

Yapılarınızın en iyi, en güvenilir dostu:
Sırf moda diye, dış etkenler dayanıksız ve pahalı kaplamalar, binanızın genel dokusu ile bir bütünlük sağlamıyor ise paranızı sakoğa atmıő olursunuz.

Peki nedir bu incelikler...

Ulaő Polistren'in dış cephe kaplama malzemeleri binalarınıza görsel mükemmeliőe ve dış etkenlere en dayanıklı malzeme olmasının yanısıra benzer ürünlere göre daha ekonomiktir.

“Kaliteli hizmetin **ETKİN** gücü”

SERVİS VE ONARIM DEPARTMANLARIMIZ

Aşağıda yeralan tüm tesislerin mekanik, elektrik ve otomasyon sistemlerinin; Sistem işletmeciliği ve periyodik bakım işleri yapılmaktadır.

- * ENDÜSTRİYEL TESİSLER
- * İŞ VE ALIŞVERİŞ MERKEZLERİ
- * ZİNCİR MAĞAZALAR
- * BANKA ŞUBELERİ

TAAHHÜT DEPARTMANLARIMIZ

- * ELEKTRİK
- * MEKANİK
- * SOĞUTMA
- * MİMARİ İŞLER
- * GÜVENLİK SİSTEMLERİ VE OTOMASYON

Merkez / Marmara Bölge Müdürlüğü: Haberler Sk., No:4 34394 Esentepe / İSTANBUL
Ege Bölge Müdürlüğü: Yıldırım Beyazıt Cd., No:8/A Çamdibi, Bornova / İZMİR
İç Anadolu Bölge Müdürlüğü: Tevfik Fikret Cd., Sokullu Mehmetpaşa Mh., No:12/B Dikmen / ANKARA
Akdeniz Bölge Müdürlüğü: Yeşiloba Mh., Adana İş Merkezi, B Blok No: 31 Seyhan / ADANA

Tel: (0212) 212 36 36 Faks: (0212) 212 36 37 E-posta: servis@etkin.biz.tr
Tel: (0232) 462 20 62 Faks: (0232) 462 20 03 E-posta: izmirservis@etkin.biz.tr
Tel: (0312) 482 23 84 Faks: (0312) 482 23 85 E-posta: ankaraservis@etkin.biz.tr
Tel: (0322) 428 66 30 Faks: (0322) 428 66 31 E-posta: adanaservis@etkin.biz.tr

“ETKİN ŞİRKETLER TOPLULUĞU”

www.etkin.biz.tr